

KMLCOL. D. 282/14.5.1996

M

TERVOLAN MUINAISJÄÄNNÖSTEN TÄYDENNYSINVENTOINTI 1988
JA KOHTEIDEN TARKASTUKSIA 1989 - 1995

FK Hannu Kotivuori
Lapin maakuntamuseo

Sisälllys

			sivu
Johdanto			1
TERVOLA	34 b	Koivu, Mäkipeura	3
	57	Louepalo, Aula	4
	67	Louepalo, Leinonen	5
	68 ja 69	Louepalo, Veikkola/Kokko	6
	70 a/b	Louepalo, Asutus Leinonen	7
	85	Runkaus, Mikonaho 1	8
	87	Runkaus, Arto	9
	93	Kauvonkangas, Ampumarata	10
	94 a-d	Kauvonkangas, Siirtola	11
	102	Koivu, Sirkko	12
	105	Ala-Kirvesmaa, Kujala	13
	106	Ala-Kirvesmaa, Ketola	14
	107	Ala-Kirvesmaa, Kuokkamaa	15
	108	Ala-Kirvesmaa, Pirttipelto	16
	109	Yli-Kirvesmaa, Karsimanoja	17
	110	Ala-Kirvesmaa, Veittonen	18
	111	Lapinniemi, Pitkämaa	19
	112 a/b	Ylipaakkola, Hattuvaara	20
	113	Koivu, Keskikilpelä	21
	114	Koivu, Hannunpelto	22
	115	Koivu, Kannikko	23
	116	Perävaara, Myllyaho	24
	117	Koivu, Tynnyripäri	25
	118	Koivu, Viitamaa	26
	119	Koivu, Eresmaa	27
	120	Kätkävaara, Hietala	28
	121	Kätkävaara, Ranta	29
	122 a/b	Koivu, Sirkonkangas (2)	30
	123	Koivu, Korpela	32
	124	Lehmikumpu, Honkaselkä	33
	125	Ylipaakkola, Korkia-aho	34
	126 (=32)	Koivu, Honkanen	35
	127	Koivu, Kattilakorva	36
	128	Luppovaara, Pieskanaapa	37
	129	Runkaus, Rakkaviita	38

130	Koivu, Räihänkangas	40
131	Louepalo	41
132	Louepalo, Hilpus 1	42
133	Louepalo, Hilpus 2	43
134	Louepalo, Hilpus 3	44
135	Runkaus, Mikonaho 3	45
136	Pisavaara, Vähäloma	47
137	Kantolanranta, Yli-Kantola	48
Otteet peruskartan pennennöksistä 1:50 000		49
Peruskarttaotteet 1:20 000		53
Tiluskarttaote 1:5000 (T-121)		69
Karttaluonnokset		70
Piirokset (T-136, T-58 ja T-61)		91
Valokuvataulut		94
Appendix 1-3 (luettelot ja kirjallisuus)		121-123

Johdanto

Tervolan muinaisjäännöksiä on Lapin maakuntamuseon arkeologi Hannu Kotivuoren toimesta tutkittu vuonna 1985 tehdyn inventoinnin jälkeen lähes vuosittain. Pääasiallinen täydennys on tehty vuonna 1988, mutta erilaisia mittaustöitä, kohteiden kartoituksia ja tarkastuksia on tehty muutenkin varojen salliessa sekä lisätietoa tarvittaessa. Tarkoituksena on ollut saattaa aineisto maastotutkimusten osalta jatkotöiden edellyttämään valmiuteen.

Korkeusmittaukset ovat metsäisen maaston ja laaja-alaisten asuinpaikkojen vuoksi olleet usein käytännössä hankalia toimenpiteitä.

Haaveena on lisäksi ollut, että kokonaisuus voitaisiin hyödyntää laajempaan tutkimuksena. Tähän tulokseen onkin osittain päästy artikkelissa "Kivikauden asumuksia Peräpohjolassa" (H.Kotivuori, 1993. Selviytyjät. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 7:120-160). Tässä julkaisussa Tervolan inventointihavainnoilla on keskeinen osa koko alueen kivikautisen elinkierron askelmien kuvaajana.

Toimintoja on lähestytty prosessuaalistisesti primääriseen löytö-, mittaus- ja havaintoaineistoon tukeutuen. Aineistotulkinta on jatkettu etsien loogisinta selitysmallia ja eri tulkintavaihtoehtoja vertaillen. Kuten arkeologisen metodisen pohdinnan alueella yleensä, on tässäkin jouduttu tekemään valintoja. Lähestymistavaksi on valittu luonnonympäristön kehityksen suhde kivikauden ihmisen tuottamaan muinaisjäännöskantaan. Tämä muutosprosessi on tulkittu pääosin arkeologisten tutkimustapojen tuottamien tulosten - löydöstön ja tallennetun tiedon - avulla.

Myös tämän inventointikertomuksen aineisto on osa laajempaa kokonaisuutta, jolla pyritään koko Peräpohjolan kivikauden kuvan rekonstruointiin. Siihen tulee lisätä kirjallinen vertailumateriaali eli vastaavuuksia sisältäneet arkeologiset tutkimustulokset Suomesta ja lähialueelta. Metodiseen valikoimaan tulee huomioida monien muiden tieteen alojen tuloksia. Näistä keskeisimpiä ovat kulttuuriantropologia, luonnontieteen eri osa-alueet ja etnologia. Aineistoa tullaan laajemmin hyödyntämään vireillä olevan Varhain pohjoisessa -projektin yhteydessä.

Kertomukseen liittyy joitakin vanhempia tarkastuskohteita, joita ei ole aikaisemmin hyväksytty Tervolan muinaisjäännösluetteloon.

Alueella on tehty myös historiallisiin löytöihin liittyviä kohde-
tarkastuksia, joista luettelo on hyväksytty Pisavaaran Vähäloman
saalispatsas (T-136). Muinaisjäännöksiin kohdistuneiden tuhojen
vuoksi erillisiä tarkastuksia on tehty mm. Tervolan
Kauvonkankaalla (T-94a) ja Laajamaalla 1987 (T-72, T-73),
Törmävaarassa 1988 (T-47) sekä Mikonahon suunnalla 1989 (T-84, T-
86, T-89). Lisäksi Lapinniemen Rötkösensaarella tarkastettiin 1992
historiallisen ajan sormuksen löytöpaikka (tark. kert.).

Osa kertomukseen liittyvistä kohteista on huomioitu jo vuonna 1992
ilmestyneessä suojelukohdeluettelossa "Länsi-Pohjan kiinteät mui-
naisjäännökset" (Kotivuori, H. & Torvinen, M. Lapin seutukaavali-
to, julkaisu n:o 117/A, 109 s.). Kohteista ei kuitenkaan ole paik-
katietojen ohella kerrottu monia oleellisia tutkimustietoja, eikä
julkaisuun sisälly usein käytännön tutkimustyössä tarpeellisia
karttaluonnoksia. Näistä syistä johtuen myös eri tavoin julkaistu
kohdeaines on haluttu pukea varsinaisen inventointikertomuksen
muotoon. Kertomuksen valokuvataulut muodostuvat eri aikoina otet-
tujen kuvien valikoimasta. Alueelta on otettu lisäksi satunnaisia,
luetteloimattomia, diakuvia Lapin maakuntamuseon julkaisu- ja esi-
telmäkäyttöön. Erillistä kuvaluetteloa ei ole näistä syistä lii-
tetty tähän kertomukseen.

Rovaniemellä 8. toukokuuta 1996

Hannu Kotivuori

Hannu Kotivuori
Maakunnallinen arkeologi

Lapin maakuntamuseo
Pohjoisranta 4
96200 Rovaniemi

puh. 960- 322 2854
fax. 960- 322 3091

TERVOLA 34 b 845010034 Pk. 2633 04 KOIVU
 x = 7342 25-34
 y = 2551 40
 z = n. 49-50

Koivu, Raemäki, Mäkipeura (Keskitalo)

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 15311:1-3, 16393:1-2, 22980:1-2, 26545:1-29

Peuranpaloon vievän tien molemmilla puolilla oleva kivikautinen asuinpaikka on tunnettu jo varhain (inv. 1961 A.Erä-Esko, 1985 H.Kotivuori). Vuoden 1988 tarkastuskäynnin yhteydessä oli todettavissa, että teiden risteysalueella olevaa hiekkakuoppaa yhä käytetään satunnaisesti ja siitä valuu erilaisia asuinpaikkalöydöksiä. Uusin havainto on, että tälläkin paikalla on säilynyt palamatonta, hyvin haurasta luuaainesta (ainakin pääosin hyljettä). Toinen täydentävä tieto on, että tien alarinteen puolella on metsikössä neljä valjusti erottuvaa painauma, joita voi hyvällä syyllä epäillä asumuspainanteiksi. Kolmen painanteen keskelle tehty turpeen varovainen raotus osoitti niissä olevan liettä indikoivaa palanutta kivikerrostumaa.

Inv. A.Erä-Esko 1961

Inv./tark. H.Kotivuori 1985, 1988

Karttaluonnos s. 70

Peruskarttaote s. 56

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:58.

TERVOLA 57

Pk. 2633 01 LOUEPALO

x = 7343 98

y = 2545 15

z = n. 57,1

Runkaus, Louepalo, Aula

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 21050, 21441:1-3, 22987:1-7, 24119:1-12

Tervolan Louepalon kohteiden korkeuksien määrittämiseksi alueelle siirrettiin Lapin maakuntamuseon toimesta vuonna 1989 korkeuspisteet. Aulan pensoittuneen ja pienen löytökohteen alarajaa ei saatu arvioiduksi, mutta mahdollisten kodanpohjien korkeudet asettuvat tasoon noin 57,1 - 57,3 m mpy. Kiintopiste (57.95 m) on löytökohteen itäpuolella, tien eteläreunan ison kiven korkeimmalla kohdalla. Asumuspainanteiksi voi arvella kahta matalaa painumaa, ja ehkä paikalla on ollut kolmaskin painanne.

Tark. M.Torvinen 1981

Inv./tark. H.Kotivuori 1985, 1988

Peruskarttaote s. 68

Karttaluonnos s. 71

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:64.

TERVOLA 67

Pk. 2633 01 LOUEPALO

x = 7343 88

y = 2544 86

z = n. 53,5

Runkaus, Louepalo, Leinonen

- kivikautinen asuinpaikka, II

Lydöt: KM 22986, 24594:1-6

Louepalossa tehtyjen korkeusmittausten yhteydessä kesällä 1989 tarkastettiin myös auratulla rinteellä oleva kohde, jossa on säilynyt kolme matalaa, vaivoin erottuvaa ja pientä painannetta. Näiden ilmeisten asumuspohjien ohella tien pohjoispuolella lienee ollut yksi aurautunut painanne. Kynnöksissä on palaneita kiviä ja kvartsia. Alimmillan löytöjä on tasolla noin 53.25 m mpy. Kiintopiste sijoitettiin aurausalalla, tien eteläsivulla olevan ison lohkareen päälle (54.96 m mpy.)

Inv./tark. H. Kotivuori 1985, 1989

~~P~~ruskarttaote s. 68

Karttaluonnos s. 71

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:67.

TERVOLA 68 ja 69

Pk. 2633 01 LOUEPALO

68)	x = 7343 96	69)	x = 7344 10
	y = 2545 38		y = 2545 42
	z = n. 52,3		z = n. 58,2

Runkaus, Louepalo, Veikkola/Kokko

- kivikautisia asuinpaikkoja, II

Löydöt: KM 22988, 22990

Louepalossa tehtyjen korkeusmittausten yhteydessä tarkastettiin kesällä 1989 kaksi käytännössä samaan asuinpaikkaan kuuluvaa löytöaluetta (T-68 ja T-69). Kohteiden korkeusero on siinä määrin suuri - ja pieni etäisyyskin erottavana tekijänä - että ne on aikaan (1985) inventoinnissa jaettu kahteen löytöalueeseen. Veikkola (68) muodostuu kymmenestä asuinpainanteeksi uskottavasta kuopanteesta, joista osa on hyvin huonosti erottuvia, jotkut varsin selviä tapauksia. Tällä kohdalla suon reuna on tasossa noin 52,3 m mpy. ja vähintäänkin tason 51,9 m mpy. yläpuolella. Ilmeisesti paikalla on ollut ainakin kaksi hieman eri-ikäistä kuopparyhmää. Korkeus siirrettiin tien reunassa olevaan kiveen, jonka itäpuolelta johtaa polku painannealueelle (kork. piste 57.95 m mpy.).

Inv./tark. H. Kotivuori 1985, 1989

Peruskarttaote s. 68

Karttaluonnos s. 71 ja s. 73

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:67.

TERVOLA 70 a/b

Pk. 2633 01 LOUEPALO

a)	x = 7344 00	b)	x = 7344 15
	y = 2545 55-65		y = 2545 60
	z = n. 51,8		z = n. 52,0

Runkaus, Louepalo, Asutus Leinonen

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 22989:1-6, 24117:1-23, 24593:1-22

Louepalon mittausten yhteydessä tarkastettiin myös Asutus Leinosen kaksi löytöalaa, joista kohta b on vähäinen kvartsisikermä metsätien pinnassa (korkeuspiste maantiekivessä 52.08 m mpy.).

Yhdenaikainen laajempi löydöstösikermä kohdattiin vuoden 1985 inventoinnissa edellisen eteläpuoliselta aurasalalta a. Sinne siirrettiin korkeus suurehkoon maakiveen löytöalueen koillisreunassa, metsän rajassa olevaan kiveen (53.02 m mpy.).

Alue on sikäli merkittävä, että sen itäosan keskivaiheilta löytyi aurasojasta kampaleiman perusteella ilmeisesti ns. Kierikin tyyppin asbestisekoitteista keramiikkaa (löytökohta 52.13 m mpy.). Toisaalta reuna taittuu sisäänpäin kuin Pöljän tyyppin keramiikassa. Samasta kohdasta löytyi myös hohkakiveä, joka edustaa tuontia Vienanmeren tai Kuolan suunnalta! Paikalla olleesta liedestä otettu radiohiilinäyte (Hel-2731, 4410±120) edustaa aikaa cal. BC 2350 (2420, 2570, 2590, 2780) 2820. Samaa ajankohtaa osoittaa alarajan osalta myös korkeuteen perustuva arvio. Liesikohdassa oli myös hiottujen kiviesineiden katkelmia ja osteologisia löytöjä. Kvartsia ja liusketta löytyi myös muista aurasojista mäentöyrään ja suon väliseltä osalta. Paikoin maaperä on hyvin kivistä, joten löydökset keskittyvät pieniin hiekkaisiin aloihin.

Inv./tark. H. Kotivuori 1985, 1987, 1989

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:68

Valokuvat: LMM 0-486 IV/3-6 ja V/1

Peruskarttaote s. 68

Yleiskartta 1:500 s. 72 ja s. 73

TERVOLA 85 845 010 085

Pk. 2544 06 RAKKAVIITA

x = 7332 40

y = 2551 15

z = n. 58,3 - 64,5

Runkaus, Mikonaho 1

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: 23004:1-3, 24592:1-3

Mikonahon kohteet kartoitettiin ja mitattiin Lapin maakuntamuseon tutkimustarkoituksiin kesällä 1992. Tällöin erotettiin korkeuskujien pohjalta viisi erillistä asuinpainanneryhmää yllä mainitulla korkeusvälillä. Jako kuvastaa ajallista kerrostumaa, joka osuu tyypillisen kampakeramiikan vaiheille ja sitä seuraavaan aikaan. Alimmillaan asutusta on voinut olla suon reunatasoon asti (n. 58.15 m mpy.). Alueelta voitiin varmasti tai melko varmasti erottaa 28 asumuspainannetta ja kaksi pyyntikuopaksi määriteltävää, suppilomaista kuoppaa. Kuopanteiden väliin tehty talo pihamaineen on varmuudella tuhonnut joitakin kuopanteita (noin kuusi) sadan metrin laajuiselta alalta. Turvetuotantoalueelle tehty tie on lisäksi tuhonnut pari painannetta (?).

Tien luoteispuolen puhelinpylvääseen merkittiin naulalla korkeuspiste 1 (59.57 m mpy.). Vastapuolella tietä olevien neljän painanteen keskellä olevaan kiveen siirrettiin korkeuspiste 2 (59.39 m mpy.). Alueelle on tulossa Viatek Oy:n suunnittelema vedenottamo putkistoinen. Asiasta on konsultoitu Lapin maakuntamuseon kanssa ja se jätettiin Museoviraston kaivausvalmisteluun kesällä 1995. Mikonahon eteläosassa oleva kuoppasikermä erotettiin omaksi ryhmäkseen nro 3, sillä kysymys on selvästi eri asuinpaikasta (ks. Tervola 135).

Inv./tark. H. Kotivuori 1985, 1992

Peruskarttaote s. 67

Yleiskarttaluonnos s. 74

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:72.

TERVOLA 87

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7331 45

y = 2548 95

z = n. 59-64/68

Runkaus, Perämaa, Arto

- kivikautinen asuinpaikka, II
- röykkiö, II
- pyyntikuoppa?, II
- rakkakuoppia

Löydöt: KM 23013:1-5, 25557:1-6

Vuoden 1985 inventoinissa löydetyn Arton kivikautisen asuinpaikan täydennyksenä tulee mainita mäen laella oleva säännöllisen muotoinen kiveys (68,4 m mpy.), laajuus noin 4 m ja korkeus noin 0,4 m. Kivet näyttävät tarkoituksella kootuilta ja ne lienevät ns. lapinrauniota. Raunio ei ole erityisen näkyvällä paikalla, mutta kuitenkin lakiosalla.

Sekin on syytä huomata, että Norlannissa on kaivettu myös kivikautisia hautaraunioita! Esimerkiksi Kanadastahan tunnetaan jo aikaisemmin mesoliittisia hautaröykkiöitä. Tervolan tapauksessa ajoituksesta ja funktiosta ei ole mitään varmuutta. Alueella on pari rakkaan kaivettua purnua (ns. rakkakuoppaa). Varsinaiset asuinpaikkailmentymät jäävät alemmalle tasolle, mäen lounaisrinteen tyveen. Siellä on yksi selvästi pyyntikuopaksi luettava kaivanne ja hyvin heikosti erottuvia tasannemaisia aloja, joita voi epäillä asumisen pohjiksi.

Inv./tark. 1985, 1989

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:72.

Valokuvat: LMM 0-485 V/4-5

TERVOLA 93

Pk. 2542 11 YLIPAANKOLA

x = 7326 80-7327 10

y = 2538 75-2539 12

z = n. 48,5-54

Lapinniemi, Kauvonkangas, Ampumarata

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 23010:1-2, 23344:1-2, 26546:1-38

Rankassa soranotossa rikkoutunut kivikautinen asuinpaikka Kauvonkankaan luoteiskulmassa on säilynyt pieneltä osalta ampumaratana käytetyn tien pohjoispuolisen soraamontun pohjoisreunassa. Suoreunus on tasossa noin 47,5 m mpy., joten alue on ollut käytettävissä tuota korkeutta vastaavaan aikaan asti. Alimmat löydökset ovat noin metriä ylemmältä tasolla, ja jäljellä olevat viitisen asumuspainannetta korkeudella 49,6 - 51,3 m mpy. Myös tien eteläpuolella on ollut asumuspainanteita, joista pari voi auratulta alalta hahmottuakin. Kodansijan 2 (ks. karttaluonnos) eteläreunan kannokosta löytyi palamatonta (hylkeen?) luuta, joka suurelta osin oli haurauttaan hajonnut kellertäväksi muhaksi.

Inv./tark. H. Kotivuori 1985, 1986, 1990

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:74.

Karttaluonnos s. 75

Peruskarttaote s. 53

TERVOLA 94 a-d

Pk. 2544 02 LEHMIKUMPU

- a) x = 7327 18, y = 2540 10, z = n. 50-57,5
 b) x = 18, y = 48, z = n. 52,5-57,5
 c) x = 38, y = 72, z = n. 52-57
 d) x = 35, y = 95, z = n. 53-57,5

Lapinniemi, Kauvonkangas, Siirtola

- kivikautisia asuinpaikkoja, I

Löydöt: KM 23011:1-3, 24121:1-36, 24603:1-5, 26547:1-25

Erittäin laaja Kauvonkankaan Siirtolan asumuspainannejoukko on jaettu neljään osaan (a-d), käytännössä on kysymys samasta hyvin laajasta asuinpaikasta, jossa on sekä rinnakkaisia että perättäisiä asutusjaksoja. Kaikkiaan alueelta voi erottaa ainakin 225 asumuspainanteeksi luokiteltavaa (sisämitoiltaan yli 4 m laajaa) painannetta sekä epäluukuinen joukko pieniä kuopanteita. Painanteet voidaan jakaa topografisin perustein ainakin 35:een ryhmään.

Alueen c pohjoisreunassa on tehty (1994?) osan asuinpaikkaa tuhonnut metsäauraus (ks. valokuvat). Tuhot tarkasti ensimmäisenä Oulun yliopiston historian laitoksen retkikunta (mm. J.Okkonen, M.Nunez). Aoraus tapahtui tietoisena alueen muinaisluonteesta, mutta tarkasti asumuspainanteihin nähden pohjoispuolisen maanomistajan tiluksella. Tuholla on ennen kaikkea esteettistä haittavaikutusta alueella, jota olisi monista maaperään kohdistuvista intresseistä huolimatta voitu käyttää luonto-, kulttuuri- ja virkistyskäyttöön. Alueella on aikaisemmin ollut maa-ainesten ottoon ja uudistusaloihin liittyviä käyttöpaineita ja viimeisimpänä Viatek Oy:n suunnitelmiin vedenottamoihin sisältyviä rakennustöitä. Lapin maakuntamuseon ohjeiden mukaan yksi vesijohtolinjaus suunniteltiin alueen itäpuolelta kiertäen, mutta toinen ottamo tulee alueen a reunaan ja johtanee museoviraston kaivauksiin.

Inv./kart./tark. H.Kotivuori 1985, 1986, 1988, 1994

Kart. M.Heikkinen 1985, J.Setälä 1988

Tark./Näytteenotto J.Okkonen 1993, 1994

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:75.

Kotivuori, H. 1993; Okkonen, J. 1996.

Valokuvat: LMM 0-1492 IV/5 ja V/2

Peruskarttaote s. 53

TERVOLA 102

Pk. 2544 06 RAKKAVIITA

x = 7339 88-7340 04

y = 2557 18-20

z = n. 60-61,5

Koivu, Sirkko (Sirkonkangas 1)

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydt: KM 23753:1-10 (osa), 25560:1-62

Kesällä 1987 Ossauskosken rantaa inventoinut Timo Pärssinen tarkasti Hannu Kotivuoren kehotuksesta aikaisemmassa inventoinnissa ajan puutteen vuoksi kesken jääneen Sirkonkankaan pohjoisosan. Alueelta löytyikin yli sata asumuspainannetta käsittävä tärkeä kivikautinen asuinpaikkasikermä. Kesällä 1989 Lapin maakuntamuseo teki tarkempia mittauksia alueella (myös tark. 1987 H.Kotivuori). Alueelta T-102 löytyi tien pinnasta (60.12 m mpy.) mm. pieniä piisiruja ja voimakkaasti rapautunutta kampakeramiikkaa (Ka II).

Alueella a on ainakin 17 asumuspainannetta, muutamat varsin suuria ja hieman nelisivuisia. Tätä sektoria pohjoisempaan olevat kuopparyhmät on jaettu kahden kohdenumeron alle (ks. T-122 ja T-123). Käytännössä tämäkin alue on yksi kokonaisuus, jossa samaan mui-naisrantaan, mutta eri korkeuksille, sijoittuu useita asuinpaikka-aloja. Sen sijaan alueen eteläisemmät osat ovat pahoin metsä-aurauksella tuhottu. Näillä alueilla ei kuitenkaan liene ollut montaa asumuspainannetta.

Inv./tark. H.Kotivuori 1987, 1989, 1991

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:76.

Valokuvat: LMM 0-512 IV/6, V/2-4, 0-777 V/2-3, 0-778 VI/4-5,

Karttaluonnos s. 82

TERVOLA 105

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7333 08

y = 2544 85

z = n. 47,3-51,2

Lapinniemi, Ala-Kirvesmaa, Kujala

- kivikautinen asuinpaikka, II
- liuskelouhos, II

Löydöt: KM 24577:1-14

Metsäalueen kohteena Kujalan asuinpaikka on joutunut 1980-luvun alussa tekemisiin Tervolan metsänhoitoyhdistyksen innokkaan maanmuokkaustoimen kanssa. Aurauksen seurauksena paikalla lienee tuhoutunut 2 - 4 asumuspainannetta, joista pari vielä saattaa häivähdyksenä erottua. Lapin maakuntamuseo vei alueelle korkeuden, joka kiinitettiin näkyvimpään kiveen (ks. karttaluonnos), korkeudelle 51.17 m mpy. Alin löytötaso on noin 47.3 m mpy. ja suon reuna tasossa 46.4 m mpy.

Merkittävin löydös vuoden 1988 jälkiinventoinnissa oli rombimaisen liuskekirveen teelmä. Siinä varsireikää on aloiteltu iskemällä muuten muotoonsa hiottuun esineeseen. Matalan kalliokielekkeen aurausojat ovat tulvillaan emäksistä tuffiittia (ns. sädekiviliuskettä), jota luonnollisesti samalla paikalla asustellut väki on hyödyntänyt. Paikalla on siten faktisesti liuskelouhos (ks. valokuva). Kvartsiakin paikallisesti on saatu, sillä sitä on monissa irtolohkareissa. Kohde T-110 on satakunta metriä etelään olevan toisen rinteen laidalla. Välissä on vesijättöinen notkelma. Kohteet voitaisiin lukea myös samaksi asuinpaikaksi.

Inv./tark. H.Kotivuori 1988, 1992

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:77.

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan piennöksestä s. 49

Karttaluonnos s. 76

Valokuvat: LMM 0-486 III/5 ja V/2

TERVOLA 106 845010106

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = ~~7333-00~~ p. 7334126

y = ~~2544-85~~ i: 3408756

z = n. 50,0

Lapinniemi, Ala-Kirvesmaa, Ketola

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: -

Ala-Kirvesmaan pohjoisen niemekkeen alavalla osalla ja siihen pistävällä kapealla töyräällä on kahdeksan selkeästi erottuvaa asuuspainannetta. Lisäksi paikalla on joitakin epämääräisiä painanteita. Ilman irtaimia asuinpaikkamerkkejäkin voi kohdetta pitää selvänä asuinpaikkana. Arviolta 150 m luoteeseen on kivikkoisessa maastossa kiveen pultattu kiintopiste (52.19 m mpy.), joka on merkitty vanhaan peruskarttaan. Siitä siirrettiin korkeus myös asuinpaikka-alueelle (ks. karttaluonnos).

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1992

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:77.

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan pienennöksestä s. 49

Karttaluonnos s. 77

TERVOLA 107 845010107

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7332 30

y = 2544 70

z = n. 59,5-64

Lapinniemi, Ala-Kirvesmaa, Kuokkamaa

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24578:1-30, 25565:1-93

Kuokkamaa on laajasti syväaurauksella tuhottu, kuusivaltaisen metsän ympäröimä, loivasti viettävä rinnekaista, joka rajoittuu metsätiehen (valokuvat). Ojissa on palaneita kiviä ja kvartseja sekä selviä likakerrostumia liesikohdissa. Niistä voi poimia mm. palanutta hylkeenluuta ja kalannikamia. Yhden ojanteen reunassa törötti myös poikkeuksellinen liuskekeihäänkärjen teelmä, reunoiltaan retusoitu, hiomaton ja pitkä esine. Tervolasta muita keihäänkärkiä on saatu talteen vain yksi (T-132), joten esinetyypillä ei ollut sanottavaa merkitystä merellisessä pyynnissä.

Avoin alue ja hajanaiset löytökohdat jatkuvat aukeaksi hakatun alueen luoteispuolella, mutta sitä ei vielä tarkastusaikana oltu aurattu. Pari erillistä löytökohtaa satakunta metriä aukean luoteispuolen metsän kannokoissa kertoo löytöalaa olevan umpimetsäsäkin. Myös lounaispuolen metsässä on merkkejä asuinpaikasta, pari epämääräisinä painumina erottuvaa alaa, joita voi arvella asumusten sijoiksi (ks. karttaluonnos). Kiintopiste merkittiin yhteen tiehen rajautuvan louhikkokohdan kiveen (64.07 m mpy.). Korkeutensa perusteella kohde on tyyppillisen kampakeramiikan aikainen.

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1989

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:78.

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan pienennöksestä s. 49

Karttaluonnos s. 78

Valokuvat: LMM 0-486 I/2-5 ja II/1

TERVOLA 108

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7332 75

y = 2545 35

z = n. 60

Lapinniemi, Ala-Kirvesmaa, Pirttipelto

- kivikautinen asuinpaikka?, II

Löydöt: KM 24579:1-7

Metsätien länsiluoteen puoleisella ojanteella oli yksittäinen kvartsikeskittymä puhtaassa hiekassa, varsin tasaisella maalla. Noin 50 m tästä kohdasta koilliseen löytyi terältä murtuneen liusketuuran? kappale. Näistä löydöksistä päätellen tälläkin paikalla voi olla enemmän löydöksiä ja mahdollisesti pieni asuinala.

Inv. H. Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:78

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan pienennöksestä s. 49

TERVOLA 109 845010109

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7333 00

y = 2546 30

z = n. 50

Lapinniemi, Yli-Kirvesmaa, Karsimanoja

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24580:1-2

Yli-Kirvesmaan soiden saartaman metsäkankaan pohjoisluoteessa olevalla rinteellä on sankkaa kuusimetsää, jossa on tuulenskaadoissa pieniä hiekkapaljastumia. Niistä paljastui vähän löydöksiä ja viitteitä muinaisasuinpaikasta, lähinnä kahdesta kohdasta.

Karsimanojan kaakkoispuoleiseen reunaan rajoittuvassa tieleikkauksessa oli muutamia kvartseja (a), palaneita kiviä ja tulen punertamaa hiekkaa noin 15 m:n matkalla, suosta loivasti nousevalla rinteellä. Ojan koillispuolella on hienossa, kivensekaisessa hiekkamaassa painanne, jonka keskellä on palaneita kiviä humuksen alla. Se on siten ilmeinen asumuspainanne. Kvartsit ja palaneet kivet olivat esillä myös tieltä noin 180 m itään olevassa metsärinteen avokohdassa. Etäisyys suohon oli noin 100 m ja korkeusero noin 5 m. Tässä umpimetsässä piilee muinainen asuinpaikka.

Inv. H.Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:78.

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan pienennöksestä s. 49

TERVOLA 110

Pk. 2544 03 KURVILANSAARI

x = 7332 90

y = 2544 90

z = n. 52,5-55

Lapinnniemi, Ala-Kirvesmaa, Veittonen

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24581:1-76, 25566:1-50

Kesän 1988 jälki-inventoinnin satoon kuuluva Veittosen asumuspainanneryhmä koostuu ainakin 17:stä painanteesta, joista puolet on auratulla rinteellä ja niiden määrittely on siten hankalaa. Toinen osa jää tiheään naapuripalstan metsään (ks. karttaluonnos). Kohde liittyy läheisesti suon reunaan rajautuvaan alemman korkeustason Kujalan asuinpaikkaan (T-105). Alueella kohteiden määrittely on maastollisesti varsin vaikeaa. Löydöksiä on myös vaikea erottaa aurasojissa, jotka tulvivat luontaista liuskeainesta. Hiottut esi-
neet jäävät huomaamatta myös siksi, että liuskeaines on usein luontaisesti hioutunutta.

Aurasojista löytyi kuitenkin pari tuuraa ja runsaasti kvartsiainesta. Myös kvartsia on irtokivissä luonnostaan (valokuvat). Alueelle siirrettiin kiintopiste kiveen ja kanton (ks. karttaluonnos). Yksi tarkastus kvartsikeruineen päättyi toukokuun lopussa 1989 rankan lumisateen peitettyä hetkessä maiseman kymmensenttisellä kerroksella. Paikalta otettiin myös yksi aurasojanteen pohjasta "noukittu radiohiiliajoitus" (Hel-2730, 1700±110). Esihistoriallisesta ikäyksestä huolimatta asuinpainanteen reunassa ollut hiili on jonkin muinaisen metsäpalon aiheuttama anomalia, sillä löydöt ovat todellisuudessa kaksi kertaa vanhempia.

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1989, 1992

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:79.

Karttaluonnos s. 76

Peruskarttaote s. 54

Ote peruskartan pienennöksestä s. 49

Valokuvat: LMM/R-304 IV/4-5, LMM/0-486 II/3, 5, 6, III/1, 3, 4, 6, IV/1

TERVOLA 111

Pk. 2631 10 SIVAKKAJOKI

x = 7340 05

y = 2535 40

z = n. 50

Lapinniemi, Pitkämaa

- kivikautinen löytöpaikka, II/III

Löydöt: KM 24582:1-6

Sivakkajoen eteläpuolella on joukko Löylyjänpään rajoittuvia pieniä, osin hiekkaperäisiä kangaskumpareita, joiden kautta on vedetty metsätie Löylyvaarasta Varevaaraan. Pitkämaa on yksi matalista kankaista tien varrella. Sen pinta on metsänparannuksen nimissä kammattu syvillä ojilla jalkamiehelle kulkukelvottomaksi.

Kutakuinkin koordinaattien osoittamassa paikassa, tien pohjoisreunan rinteessä, oli muinaisoleskelusta kertovia kvartsi-iskoksia. Alan länsipuolella on hieman vanhempi aurausala vesakkona (1988) terassimaisella rinteellä. Mitään merkittävää muinaisasutusta paikalla ei ole ollut, vain liesikiveyksiä nykyisen suon reunassa.

Inv. H.Kotivuori 1988

Peruskarttaote -

845010/12

TERVOLA 112 a/b

Pk.2542 11 YLIPAAKKOLA

a)	x = 7321 95	b)	x = 7322 15
	y = 2534 85		y = 2534 55
	z = n.41-43,5		z = n. (40-) 48

Ylipaakkola, Hattuvaara

- kivikautisia asuinpaikkoja, II

Löydöt: KM 24583:1-4

Hattuvaaran pohjois- ja koillispäässä on hajanaisia asuinpaikkaindisioita suon reunaman tasolta n. 41 m mpy. yleten. Kohdassa a on joitakin kvartseja ja liesikohtia ojanteissa, murroskohdissa sekä auratuilla laikuilla tien ja suon välisellä kaistalla. Alin löytötaso on noin 41.15 m mpy. Pienen aukean koillispuolen metsikössä on mahdollinen asumuspainanne, muodoltaan suunnikasmainen ja alava. Tien luoteispuolella on laajahko sorakuoppa, ja auraamalla pohjoiseteläsuuntaiseen metsälinjaan asti turmeltu hiekkaperäinen rinneraiskio. Tällä alueella on hajanaisesti kvartseja ja liesikohtia. Pohjoispäässä ne ulottuvat lähes suon reunaan eli ilmeisesti tason 41 m mpy. vaiheille.

Hattuvaaran pohjoisrinteen keskivaiheilla (b) on sen sijaan koskemattomana säilynyt ja metsän peittämä asuinpainanneryhmä yhtenä rivinä (n. 46 m mpy). Siihen kuuluu 10 tai 11 selvästi erottuvaa ja neljä epäselvää asumuspainannetta. Alarinne on pitkä, loivasti viettävää hietamaata. Ylärinne kohoaa etelään mentäessä kiveliöksi ja Hattuvaaran laella on rakkaa, jossa on ainakin rakkakuoppia (5-8 kpl) eli mahdollisia purnuja. Niitä ei ole tässä yhteydessä luetu muinaisjäännöskohteeksi - eikä Tervolassa yleensä - sillä vastaavia on lähes jokaisella rakalla. Hattuvaaran alimmat löydökset ovat Tervolan osalta alinta korkeustasoa (vrt. Törmävaaran alimmat löydöt). Täältä on asutus jo siirtynyt Keminmaan puolelle.

Inv./tark. H.Kotivuori 1988, 1992

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:79.

Karttaluonnokset s. 79 ja s. 80 (pienennös s. 80a)

Peruskarttaote s. 55

Ote peruskartan pienennöksestä s. 50

Valokuvat: LMM/R-304 IV/3, 6, LMM/M-271 V/1-2

TERVOLA 113 845010113

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7342 90 p: 7343 702

y = 550 90 i: 3415621

z = n. 50

Koivu, Alapalo, Keskikilpelä

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24584:1-5

Matalien ja kivikkoisten muinaisten rantatörmien väliin rajautuva poukama mäntykankaalla. Alan laajuus noin 50 x 100 m. Paikalla on muutamia aurasojanteita, joista on pyörtynyt esiin palaneita kiviä, kvartseja, liuskeiskoksia ja -kappaleita. Pieni murena palanutta luutakin löytyi, mutta likamaata ei ollut nähtävissä. Ilmeisesti lyhytaikainen, tilapäistä oleskelua edustava asuinpaikka lounaaseen avautuvan suon läheisyydessä.

Inv. H.Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:79

Peruskarttaote s. 56

Ote peruskartan pienennöksestä s. 51

TERVOLA 114 845010114

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7343 15 p: 7343957

y = 550 80 i: 3415533

z = n. 50

Koivu, Alapalo, Hannunpelto

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24585:1-64, 26549:1-25

Heinijängän rämettyneeseen reunaan rajautuva kivikko- ja hietatörmien limittämä männikkökangas, johon on runneltu laajoja aurasaloja. Keskeinen löytöala on tilusrajan molemmin puolin, osittain aurattuna (ks. karttaluonnos). Rajalinjan vaiheilla on pari selvästi erottuvaa asumuspainannetta, viisi todennäköistä kotasijaa ja pari pientä kuoppaa. Rinteestä on otettu hieman maa-ainesta ja sen halki kulkee polku. Ylempänä polun varressa on ainakin yksi osittain kaiveltu asumuspainanne ja pari ilmeistä kotasijakohtaa.

Näiden kaakkoispuolella olevan aurasalueen törmällä on ollut ainakin pari asumuspainannetta. Siinä oli varsin runsaasti kvartseja ja liuskeainesta sekä liesistä kertovia palaneiden kivien keskittymiä. Myös joitakin kiviesineitä, mm. tuura ja talttoja, lojui ojanteissa. Maapohja on varsin kivistä, mutta osin hienohiekkaista. Myös vetisen notkelman takana olevilla ylempillä törmillä on varsin laajalla alueella hajallan löydöksiä ja liesiä. Selviä tai mahdollisia asumuspainanteita on 12 kpl.

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1990

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:80.

Karttaluonnos s. 81

Peruskartta s. 56

Ote peruskartan pienennöksestä s. 51

TERVOLA 115

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7343 75

y = 550 43

z = n. 53-55

Koivu, Keskipalo, Kannikko

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24586:1-28, 26550:1-12

Dufvanreijät-nimisen suopoukaman koillispuolen metsärinteellä, osin auraualueella oleva kivikautinen asuinpaikka. Pääosin kivikkoista seutua, mutta etenkin luoteessa hienojakoista hiekkamaata. Luoteisin niemenkärki on kuitenkin kalliainen. Aurasojanteista löytyi varsin paljon liuskesälöjä, teelmiä ja kvartseja sekä rik-koutuneista liesistä peräisin olevia palaneita kiviä.

Auraisalueella erottui yksi asumuspainanne ja toinen epävarma painanne. Näistä noin 30 m pohjoiseen on metsän puolella säilynyt kaksi asumuspainannetta. Auraus on toteutettu harvasarkaisesti, joten säilynyttä alaa on varsin paljon. Etäisyys löytöpaikalta suon reunaan on noin 100 m.

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1990

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:80.

Peruskarttaote s. 56

Ote peruskartan pienennöksestä s. 51

TERVOLA 116

Pk. 2542 11 YLIPAAKKOLA

x = 7328 12

y = 2534 58

z = n. 45

Lapinniemi, Perävaara, Myllyaho

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24587:1-13

Niskavaaran (T-104) asuinpaikasta noin 400 m koilliseen on Perävaaran eteläkärjessä noin 20 x 30 m laaja hiekkakuoppa hienohiekkaisella mäntykankaalla. Paikalla on loivasti itään nouseva, lännen puolella noin 5 m korkeana töyräänä erottuva terassimainen vaaranalusniemeke. Alueella on muitakin vanhoja hiekkakuoppia ja useita risteäviä kärrykeitä. Hiekkakuopan pohjois- ja luoteisreunoilla on kolme sortunutta palaneiden kivien kasaumaa. Yhdessä oli heti humuksen alla voimakkaasti likaantunutta hiekkaa ja siinä palanutta luuainesta (ainakin hyljettä) sekä yksittäinen kvartsi-iskos. Myös liesikivet olivat vain 5 cm humuksen alapuolella, joten liedet ovat varsin lähellä maanpintaa. Muita löydöksiä koko alueella ei voinut havaita.

Maasto muuttuu 50 m:n tasolla kiviseksi, mutta em. löydöt ovat viisi metriä alemmalla törmällä. Myös muissa alle 50 m:n korkeuskäyrän alapuolen löytöpaikoissa on Tervolassa tavallisesti hyvin vähän kvartssia tai muitakaan löytöjä. Tämä vaikeuttaa luonnollisesti paikantamista.

Inv. H. Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:80.

Peruskarttaote s. 57

Ote peruskartan pienennöksestä s. 50

TERVOLA 117

Pk. 2633 07 VAMMAVAARA

x = 7346 60

y = 2561 06

z = n. 62.5

Koivu, Narkauskoski, Tynnyripäri

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24588:1-7, 25567:1-39

Kemijoen itäpuolella olevan Tynnyripäriin vaaran alin moreenitörmä. Kohde on Narkauskoskesta noin 700 m kaakkoon. Terassi nousee 2 - 3 m suota ylävämmäksi männikkökankaaksi. Varsin jyrkkäreunainen muinaisen meren muodostama törmä on 400 m Kemi-Rovaniemi tiestä itään. Tältä kohdalta on tehty suon ylittävä ja vaaran ylimmälle rakalle asti ronskisti murrettu koneura. Alarinteeltä on otettu maa-ainesta aivan asuinpaikan tuntumasta. Alatörmän laidasta löytyy tiemurroksesta kvartsia, liusketta, piitä, punamultanokareita sekä palanutta luuta (erikoisesti hyljettä). Palaneet kivet ja vähäiset likamaalaikut kertovat liesikohdista. Rovaniemen mlk.:n puolella on Jaatilan Ojalan sorakuopalla vastaavan ikäinen asuinpaikka (Roi 236/237). Sieltä on löydetty myös tyypillistä kampakeramiikkaa.

Tasanteella oleva asuinpaikka on traktoritien murroksen osalta tuhoutunut ainakin pintaosilta noin 20 m:n matkalta. Koko tasanteen laajuus on noin 200 x 30 m. Törmä rajautuu pohjoisluoteessa luonnonkauniiseen kallioniemeen. Tasanne jatkuu eteläkaakossa alavana ja lopulta kivikkoisena suon reunaan. Rinteeltä valuvat purot lienevät jo muinoin tarjonneet juomavettä janoisille. Törmälle on kaivettu myös pari soravarojen tarkastuskuoppaa. Luulöydöksistä on tehty osteologinen lajimääritys.

Inv./tark. H. Kotivuori 1988, 1990

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:81.

Valokuva: LMM 0-429 III/4

Peruskarttaote s. 58

Ote peruskartan pienennöksestä s. 52

TERVOLA 118 845010/18 Pk. 2544 06 RAKKAVIITA
 x = 7337 83
 y = 2553 52
 z = n. 50

Koivu, Viitamaa, Alakangas
 - kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24589:1-6

Vitaamaa sijaitsee Anttilankankaan koillispuolella, kolmisen kilometriä Ossauskoskelta kaakkoon. Se on soiden saartamaa alavaa metsämaata, joka muinoin kohosi saarena Litorinamerestä (46,5 - 52,6 m mpy.). Länsipäässä on loivasti suohon viettävä rinne, jonka kivensekaiseen hiekkamaahan kaivetusta koekuopasta (ks. valokuva), keskeltä koskematonta metsämaata, löytyi palaneiden kivien lomasta palanutta luuta ja kvartsia. Alueelle tehtiin vain tämä yksi koekuoppa metsälinjasta noin 10 m pohjoiseen ja noin 30 m suon reunasta itään.

Monissa tuulenskaadoissa näkyi myös palaneita kiviä. Tämän perusteella voi arvioida paikalla olevan kivikautisen asuinpaikan. Löytökohdassa oli liesi noin 20 cm syvällä punaruskeassa hiekassa, yli 10 cm:n huuhtoutumiskerroksen alla. Asumuspainanteita tai muita kuoppia ei todettu, joten kohde lienee tilapäisen siirtymä- tai pyyntileirin sija. Viitamaalla on muitakin kivikautisen asuinpaikan kannalta soveliaita kohtia, mutta metsämaaston vuoksi niissä ei voitu lähempiä havaintoja tehdä. Tarkastuksessa oli "jaloittelemassa" mukana (tuolloin Huk) Jarmo Kankaanpää.

Inv. H.Kotivuori 1988
 Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:81.
 Valokuva: LMM 0-304 III/1
 Peruskarttaote s. 59

TERVOLA 119

Pk. 2633 07 VAMMAVAARA

x = 7345 60

y = 2560 30

z = n. 60

Koivu, Eresmaa

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 24590:1-3

Eresmaa on idästä Kemijokeen yhtyvän Suolijoen pohjoisreunassa oleva mäntymetsäinen, alava moreenikangas. Sen luoteisnenäkkeellä, metsätien lounaisreunassa on vähäisiä asuinpaikkamerkkejä noin 20 x 20 m:n alalla. Pari palaneiden kivien kasaumaa ja kvartsi-iskokset - joukossa yksi kvartsikaavin - ovat ainoat todetut löydöt. Paikka lienee tilapäinen oleskelusija, muinainen levähdys- tai pyytöpaikka. Löytöpaikalla maasto kohoaa vesijättöisestä maastosta noin 1,5 m. Hiekkatörmä on säilynyt 5 - 10 m leveänä kaistana tien lounaispuolella.

Inv. H. Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:81.

Valokuva: LMM 0-429 V/3

Peruskarttaote s. 58

Ote peruskartan pienennöksestä s. 52

TERVOLA 120

Pk. 2633 02 PISAVAARAN LUONNONPUISTO

x = 7350 95

y = 540 90

z = n. 77,5

Runkaus, Kätkävaara, Hietala

- kivistinen asuinpaikka, II
- puumelan löytöpaikka, II

Löydöt: KM 24265, 24538:1-3

Tervolan kirkosta noin 19 km pohjoiskoilliseen oleva kohde sijoittuu Kätkävaaran luoteispään alimmalle törmälle. Kivistinen löytöalue on Hietalan talosta noin 50 m länsilounaaseen olevalla pelolla, noin metrin verran suosta kohoavalla laakealla tasanteella. Hienohiekkaista maaperää männikkökankaalla 1950-luvulla asutuskäyttöön raivattaessa oli vielä havaittavissa syvä ja laakea painanne, jota voi epäillä asumuspainanteeksi. Se täytettiin, koska siitä kuuluu olleen haittaa traktorin kululle.

Kun törmän alle raivattiin suopeltoa vuonna 1957 osui ojakohtaan puinen mela (KM 24265) noin 40 - 50 cm syvältä, talosta noin 80 m ja törmän reunasta noin 50 m pohjoiskoilliseen olevasta kohdasta. Sittemmin suopelto on vesakoitunut ja jätetty metsittymään. Kiviesinelöydöt (tuura?, teelmä, liuskekappale) tulivat esiin talosta noin 30 m länsilounaaseen olevasta peltotörmän kohdasta. Siinä oli löytöhetkellä vuonna 1963 myös punertavaa hiekkaa ja kvartsi-iskoksia. Tarkastettaessa paikkaa 22.6.1988 löytökohdassa oli vain joitakin palaneita kiviä.

Alueen löytökorkeus (n. 75 m mpy.) viittaa kampakeraamisen kivi-kauden alun tienoille. Kohde tarkastettiin Laajamalla samaan aikaan kaivauksia tehneiden arkeologien (T.Pärssinen ja L.Engblom) avustamana ja esineet toimitettiin museovirastoon heidän mukanaan. Vrt. vastaavat kohteet Luppovaaran suunnalla (T-121 ja T-128).

Inv. H.Kotivuori 1988

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:82.

Maanomistaja: Rno 71 Hietala, P. Komosen perik.,
(Kätkävaara, 97160 Petäjäinen)

Valokuva: LMM 0-428 IV/1

Peruskarttaote s. 60

TERVOLA 121

Pk. 2631 11 KILSIAAPA

x = 7350 67

y = 537 50-70

z = n. 75-79

Runkaus, Kätkävaara, Ranta

- kivikautinen löytöpaikka, II/III

Löydöt: KM -

Tervolan kirkolta noin 20 km pohjoiseen olevan Luppovaaran pohjoispuolella olevan tien ja suon välisellä rinteellä, Rannan talon (peruskartalla "Kemel") maalla oleva löytöpaikka. Vaaranrinne laskee törmänteisesti suohon, jonka reuna on tasolla noin 75 m mpy. Pääosin hienohiekkaista, osin asutukselle raivattua kangasmetsää. Löytökohta on tilan koilliskulman vaiheilla (ks. tiluskarttaote). Koneenkuljettaja Juha Fränki (os. 95590 Arpela) löysi paikalta ojankaivuussa muutamia liuskekankia (KM -) ja toimitti ne Museovirastoon. Löytötietojen mukaan tämä tapahtui vesijohtoa tehtäessä 16.11.1988 noin 0,5 m syvältä hiekkamaasta.

Tarkastuksessa (1989) ei todettu mitään selkeästi asuinpaikkaan viittaavaa. Maaperä löytökohdassa on kivistä hiekkaa ja hiesua, mutta suon reunasta noustessaan maaperä muuttuu yhä hiekkaisemmaksi. Talon länsipuolella on lähes kivetön laidunalue, josta löytyi yksi kvartsi-iskos (ei talletettu). Alueella siis lienee ollut ainakin tilapäinen asuinsija, jonka rantaan liusketangot ovat joutuneet. Mittavampaa asuinpaikkaa tässä kohdassa tuskin on sijainnut.

Tark. H.Kotivuori (1989)

Maanomistaja: Rno 17:13 Ranta, Aarne Ranta

Tiluskarttaote s. 69

Peruskarttaote s. 61

TERVOLA 122 a/b

Pk. 2633 04 KOIVU

a)	b)
x = 7340 10-30	x = 7340 15-42
y = 2557 24-42	y = 2557 42-62
z = n. 60-66	z = n. 63-65

Koivu, Sirkko, Sirkonkangas 2

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 23753:1-10 (osa), 24122:1-13

Sirkonkankaan asumuspaiannealueen keskiosa, joka rajautuu eteläpäästä kohteeseen T-102. Välissä on vain noin 50 m vähälöytöistä, painanteetonta ja kivistä aluetta, joten kyseessä on käytännössä saman asuinpaikan kaksi osaa. Pohjoispäässä kankaan reunaa on lisäksi kohde T-123, joka eroaa jo selvästi kohteen T-122 b pohjoispäästä, sillä välissä on noin 200 m löydötöntä metsämaastoa. Nämä alueet löysi Ossauskosken inventointia 1987 tehnyt Timo Pärssinen, joka Hannu Kotivuoren kehotuksesta tarkasti varsinaisen työnsä yhteydessä tämän alueen. Sen tarkastaminen oli jäänyt vuoden 1985 Tervolan inventoinnissa kesken ajan ja varojen loputtua.

Kokonaisuuksien käsiteltävyyden helpottamiseksi Sirkonkankaan kohteita on jaettu eri asuinpaikkakohteiksi. Kohteessa T-122 on kaksi osittain erillistä aluetta a ja b, joiden väliin pistää soistunut poukama. Kahden kivikkoisen mäentörmän välinen notkelma jakaa alueita toisistaan. Siitä on vedetty kahden suon väliin laskuoja. Alue a käsittää painanteet nro 18 - 59 (42 kpl) ja alue b painanteet nro 60 - 79 / 105 - 106 (22 kpl). Lisäksi näillä alueilla on kymmenkunta epämääräistä tai pahoin vaurioitunutta painannetta, joista osa voi olla muinaisia kodansijoja. Alueelle on siirretty Lapin maakuntamuseon tarkasuksissa 1987 - 1990 kiintopisteitä eri kiviin (ks. kartat). Alueen korkeustaso (suon reuna noin 60,2 m mpy.) vastaa tyypillisen kampakeramiikan aikaa. Tähän viittavaa keramiikkaa löytyi alueilta T-102 ja T-123. Keskialueelta T-122 löytyy monista murroskohdista lähinnä kvartsia ja palaneita kiviä.

Alueen T-122 b pohjoisosassa on erikoinen muodostuma (nro 105), viisikulmaiselta perustalta vaikuttava, yhdeltä sivulta kivistä rajattu ala. Se erottuu hakkuualalta varsin hyvin (ks. valokuvat). Ei ole täyttä varmuutta siitä, onko kyseessä kodansija vai jokin muu rakenne? Mikäli kivet on laitettu tarkoituksellisesti

riviin, ne voivat olla esimerkiksi kotavaatteen tai -puiden alareunan tukia. "Valli" on epäselvä. Paikka on myös luonnostaan varsin kivinen, mutta silti tämä laajahko (sisähalkaisija noin 7,5 m) rakennelma vaikuttaa tarkoituksella tehdyltä. Varsinkin selvällä kivikautisella asuinpaikalla tämä poikkeavuus ansaitsee tulla huomioiduksi. Muualta Kemijokivarresta vastaavia rakenteita ei liene rekisteröity.

Inv./tark. T.Pärssinen 1987, H.Kotivuori 1987 - 1991.

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:82.

Peruskarttaote s. 62

Karttaluonnokset s. 83 ja s. 84

Valokuvat: LMM/0-777 V/5-6

845010123

TERVOLA 123 (= 102d)

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7340 48-66

y = 2557 84-96

z = n. 62,5-65,0

Koivu, Sirkko, Sirkonkangas, Korpela

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 23753:1-10 (osa), 24122:14-20, 26551:1-11

Sirkonkankaan pohjoisin asumuspainanneryhmä muodostuu painanteista nro 80 - 104 (26 kpl). Paikalla on nähtävästi kolme lähekkäistä asumuspainneketjua, joiden ikäero on vähäinen. Alueen kaakkoispäästä löytyi tuulenkaadon nostamasta hiekasta hieman tyypillistä kampakeraiikkaa. Alueella on lisäksi pienissä murrospaikoissa piitä, liusketta ja kvartssia. Kokonaisuus on säästynyt toistaiseksi auras- ja muilta tuhoilta, joita on törmän ylärinteellä runsaasti. Törmä läheiseen suohon nähden on jyrkkä ja pari metriä korkea. Kohde T-123 lienee vanhempi kuin eteläpuolella olevat asumuspainnealueet, vaikka kuuluukin samaan arkeologiseen ajanjaksoon. Paikka on pääosin mäntymetsää kasvava ja hienohiekkainen moreenitörmä.

Inv./tark. T.Pärssinen 1987, H.Kotivuori 1987-1991

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:82.

Peruskarttaote s. 62

Karttaluonnos s. 85

TERVOLA 124

Pk. 2544 08 TÖKERÖVAARA

x = 7326 63

y = 2560 46

z = n. 95

Lehmikumpu, Honkaselkä

- kivikautinen löytöpaikka, II

Löydöt: KM 25331 (kvartsi-iskos)

Soklin rikasteputkihankkeen yhteydessä arkeologi Jarmo Kankaanpää löysi yhden kvartsi-iskoksen Kivalon Honkaselkän lounaispään terrassilta, metsäautotien tuntumasta. Löytökohdan länsipuolelta kulkee rotkomaista uomaansa Hetesuonoja. Löydös on vähäisyydestään huolimatta huomionarvoinen, etenkin merenpintaan nähden korkean sijaintinsa vuoksi.

Inv. J.Kankaanpää 1989 (ks. Soklin kaivoksen ja rikasteputken vaikutusalueen arkeologinen inventointi)

TERVOLA 125

Pk. 2544 02 LEHMIKUMPU

x = 7321 09

y = 2544 63

z = n. 70

Ylipaakkola, Korkia-aho

- röykkiöitä, II

Löydöt: -

Kauvonkankaan kautta kulkevan metsäautotien päässä olevan Korkia-ahon pohjoispäässä, tien koillispuolella, on ainakin kaksi varsin selvästi erottuvaa, metsittyneeseen rakkaan tehtyä kivilatomusta sekä joitakin epämääräisempiä kivikasaumia. Ainakin isoimmat kasat on tulkittavissa röykkiöiksi. Alue on metsittynyt ja siten osittain hankala hahmottaa kokonaisuutena. Tätä metsäsaarekettä ympäröivä suo on noin 61 m mpy., joten mikäli kyseessä on meren äärelle kootuista lapinraunioista tms., on siitä kulunut jo kotvanen, sillä korkeus vastaa tyypillisen kampakeramiikan aikaa.

Suuripään suoalueella on runsaasti lampia, ja voidaan olettaa niinkin, että alue on eriytynyt merestä jääden laajaksi makean veden altaaksi, jossa liikkunut väestö on kivikauden jälkeen koonnut kiviraunioita. Poikkeuksellisen korkealla on myös Lehmikummun pohjoisosassa, Perämaan Arton kivikautisen asuinpaikan tuntumassa oleva kiviraunio (ks. T-87).

Tark. M.Torvinen 1988, H.Kotivuori 1995

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:83.

Peruskarttaote s. 63

TERVOLA 126 (= 32)

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7341 18

y = 2552 40

z = n. 44-46

Koivu, Ossauskoski, Honkanen

- kivikautinen asuinpaikka, II
- historiallisen ajan asuinpaikka, II

Löydöt: KM 25561:1-27

Ossauskosken itärannalla, Honkasenkaaseen liittyvällä entisellä peltotörmällä on joitakin sekalaisia asutusmuistumia kivikaudelta alkaen. Paikalla on ollut Honkasen (ks. Z. Castrén 1894, s. 245) tai myöhemmin Vanha-Honkasen tila (A.Erä-Eskon inv. kert. 1956, s. 54 ja liite 16). Viimeksi mainittu ei havainnut paikalla muinaisasutuksen merkkejä, mutta piti paikkaa sellaiseen soveliaana. Se on Erä-Eskon luettelossa mukana nimikkeellä "mahdollinen kiviesineen löytöpaikka". Nykyisin talo on jo hävinnyt, alempana ollut Matti Kössön talo on puolestaan jäänyt maineen Ossaoksen altaaseen, kuten siinä ollut Ämmansaarikin.

Kössön (Rantakössö) talosta on Castrén (1894, s. 244:8) saanut vuonna 1887 kivituuran (KM 2571:10), mutta Erä-Esko ei tarkastuksessaan löytänyt talon mailta asuinpaikkamerkkejä. Löytö voikin olla jostakin lähiseudun kohteesta (T-126/T-32, T-127 tai T-22).

Ylätörmältä löytyi hienohiekkaisesta maasta muutamia palaneiden kivien koosteita, nokimaata ja palanutta hiekkaa auratululta pellolta. Mitään erityisen vahvoja asuinpaikkamerkkejä ei ollut (ks. karttaluonnos). Paikalla oli kvartsia ja liusketta, joita voi arvellaa kivikauden löydöiksi. Palanut savi (savitiiviste?, :25) ja tuluspiii (:23) ovat ilmeisiä historiallisen ajan jäännöksiä, jotka voivat olla keskiajalta tai uuden ajan alusta. Enimmät löydöt ovat ylemmän peltotörmän luoteisreunasta, yli 45 m mpy. olevalta alueelta. Vanhasta rakennuskannasta on jäljellä vain pari latoa.

Inv./tark. Castrén 1887, A.Erä-Esko 1956, H.Kotivuori 1989.

Castrén, Z. 1894, SMYA XIV.

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:83.

Peruskarttaote s. 65

Karttaluonnos s. 86

TERVOLA 127

Pk. 2633 04 KOIVU

x = 7340 90

y = 2552 20

z = n. 41

Koivu, Ossauskoski, Kattilankorva

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 25562:1-19

Ossauskosken voimalapadon ja sitä pitkin kulkevan tien eteläpuolella, Kemijoen vanhan uoman itärannan alavasti viettävällä pelto-rinteellä oleva löytöalue (ks. karttaluonnos). Kvartsilöydökset, yksittäinen liuskelevy ja pari palaneen luun sirua löytyivät kolmesta kohdasta, joista merkittävin on patovallitien ja pellon halki kulkevan tien koilliskulmauksessa, puhelinlinjan alla. Pelloilla on hajanaisesti joitakin palaneita kiviä tulvien koetelmassa hiesu/hiekkamaassa. Joitakin ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä hiilialaoja on vielä jokiuoman partaallakin.

Inv. H.Kotivuori 1989

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:83.

Peruskarttaote s. 65

Karttaluonnos s. 87

TERVOLA 128

Pk. 2631 10 SIVAKKAJOKI

a)	x = 7349 65	b)	x = 7349 85
	y = 537 90		y = 538 15
	z = n. 80		z = n. 80

Runkaus, Luppovaara, Pieskanaapa (luode)

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM 25563:1-7

Luppovaaran itäpäässä on Pieskanaapaan rajautuva rinnepoukama, jonka laidassa on hietaisia rantamia. Kahdessa yllä mainitussa kohdassa oli kivikautiseen asutukseen viittavia löydöksiä. Kohta a on pienen rinteeltä laskevan puron suussa (löytökohta 2). Hiekassa oli liusketta ja kvartssia. Yli 300 m koilliseen on kohta b - pieni etelärinteen perunamaakaistale - josta löytyi (löytökohta 1) hie- man palaneita kiviä ja vastaavia löytöjä kuin edellisestä kohdas- ta. Alue on pääosin metsäistä, joten siellä lienee paikatellen muitakin löytöaloja.

Mitään selkeitä kuopanteita ei näkynyt, joten löydökset voivat olla kesäkauden pyyntileirien muistoja mesoliittisen ajan lopun ja kampakeraamisen ajan alun vaiheilta. Luppovaaran pohjoissivustalla on Rannan talon liusketankojen löytösija (T-121), joka kuuluu sa- maan ajalliseen ja maastolliseen ryhmään. Luppovaarassa on varmas- ti muitakin esihistoriallisia löytökohteita, toistaiseksi tiety- mättömissä.

Inv. H.Kotivuori 1990

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:84.

Peruskarttaote s. 66

TERVOLA 129 845010129

Pk. 2544 06 RAKKAVIITA

x = 7332 72

y = 2551 88

z = n. 62-70

Runkaus, Rakkaviita

- liuskekivilouhoksia, II

Löydöt: -

Mikonahon ja sen lähialueen kivikautisten asuinpaikkojen (T-83 - 86 ja T-135) itäpuolella on Rakkaviita-niminen laaja kallioalue. Se muodostuu ainakin läntisimmän ulokkeensa osalta kokonaan emäksisestä tuffiitista, jota arkeologisessa kirjallisuudessa on ryhdytty varhain nimittämään "sädekiviliuskeeksi" siinä usein selvästi erottuvien augiittipilkkujen vuoksi. Tervolan alueella tämä Peräpohjolan liuskealueen vulkaaninen jakso esiintyy paikoin maanpintaan kohoavana Tikanmaan muodostumana.

Yksi jakso kiertyy Tervolassa Kivalon länsireunaa seuraten pohjoiseen ja kaartuu Ossauskosken kohdalta länteen, toinen jakso kulkee Rakkaviidan kohdalta länteen mm. Ala-Kirvesmaan kautta (vrt. T-105), jossa sen palajastumia on myös kivikautisten asuinpaikkojen kohdalla. pohjoisempi länteen kiertyvä haara osuu Ossauskosken pohjoispuolella (ks. T-130) lähelle kivikautisia asuinpaikkoja ja edelleen Louepalossa (T-131) niiden vaiheille.

Pohjoinen liuskejakso ulottuu Tervolan ja Tornion rajamaille Kaisavaaran Sorvasvaaran vaiheilla. Eteläisempi kivikaudella hyödynnettävissä ollut tuffiittisen vihreäkiven jakso kulkee Tervolan kirkonkylän eteläpuolelta Tornion Aapajärven eteläosan tuntumaan. Näitä esiintymisvyöhykkeitä etelämpänä olevat liuskealueet olivat kivikaudella Litorinameren pohjaa. Tällä perusteella nimenomaan Tervolan esiintymät ovat keskeisiä selvitettäessä Peräpohjolan "tuurateollisuuden" kivikautista alkukuperää. Esimerkiksi Ylitornion, Rovaniemen tai Pellon kallioperästä ei tunneta emäksisen tuffiitin, Peräpohjolan kivikautisten liuskevarantojen, luontaisia esiintymiä.

Rakkaviidan esiintymä on välittömästi kivikautisella asuinpaikalla oleva, länsipäästään noin 60 x 30 m laaja ja noin 7,5 m korkea, rosoinen liuskepalajastuma (ks. valokuvat). Siinä on runsaasti

tarkoituksellisen louhinnan ja/tai luontaisen rapautumisen aiheuttamia murroksia. Kalliosta voi vaivatta käsin repiä kankimaisia kappaleita, joista saattoi tehdä mm. tuuria. Kallion reunamat ovat kokonaisuudessaan irronneiden liuskekappaleiden peitossa, joten valinnan varaa kivikauden miehellä oli määrättömästi.

Inv. H.Kotivuori 1991

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:84.

Peruskarttaote s. 67

Karttaluonnos s. 88

Valokuvat: LMM/0-774 V/1-3, VI/1-5

TERVOLA 130 845010130

Pk. 2633 04 KOIVU
 x = 7342 10-60
 y = 551 15 - 552 75
 z = n. 55

Koivu, Räihänkangas

- liuskekivilouhoksia, II

Ossauskosken pohjoispuolella ,Kemijoen länsirantaa seuraavan E 4-tien pohjoisreunassa, on Yli-Peuran ja Hakalan talojen välisellä noin 1,6 km pitkällä osalla harjavia liuskekalliopaljastumia (emäksistä tuffiittia). Ne kuuluvat Tikanmaan muodostumaan, joka saa alkunsa Kivalon länsireunasta jatkuen Ylitornion ja Tervolan rajamaille. Se on vain osittain maanpinnan yläpuolella. Tämä muodostuma on selvästi kivikautisen louhostoiminnan keskeisin tyyssi- ja Peräpohjolassa ja samalla Tervolan kivisepinnän alkulähde (ks. T-129 ja T-131). Varsinainen Räihänkangas on kalliopaljastumien pohjoispuolella ja eteläpuolen jokirantaa kutsutaan samaperäisesti Räihänrannaksi. Tulevaisuudessa kallioita uhkaa nelostien oikaisuhanke, joka alkanee täältä kohdalta.

Tark. H.Kotivuori 1991

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:84.

Peruskarttaote s. 65

Ote peruskartan pienennöksestä s. 51

TERVOLA 131 845010131

Pk. 2633 01 LOUEPALO

x = 7344 00

y = 544 20 - 545 30

z = n. 65-68

Runkaus, Louepalo

- liuskekivilouhoksia, II

Löydöt: -

Louepalon pääosin kivikkoisen ja laajan metsäkankaan etelälaidan harjalla kulkee yksi emäksisen tuffiittimuodostuman (ns. sädekivi-liuskeen) eli Tikanmaan muodostuman jaksoista. Alueen irtokiviaines ja kalliopaljastumat ovat yksi Tervolan kivikauden työkaluaineksen saantipaikoista. Kalliojuonteissa on myös kvartssia, jota paikotellen näyttäisi rikotun, joten alueella on ilmeisiä kvartsilouhosmerkkejäkin. Louepalon eteläreunaa kulkee hienohiekainen maasto läneessä luodetta kohti kaartuen. Lähes jokainen sovelias maastokohta on myös kivikautinen asuinpaikka. Niistä on eritelty yhdeksän kohdetta (T-57, T-66 - 70 ja T-132 - 134). Tälläkin seudulla asujat ovat saaneet kivitarpeensa välittömästi asuinpaikan tuntumasta. Tämä seikka lienee myös yksi asuinpaikan valintakriteeri.

Tark. H.Kotivuori 1991

Peruskarttaote s. 68

Valokuvat: LMM/0-1492 VI/1-2, LMM/0-1502 VI/4

TERVOLA 132 1000011832

Pk. 2633 01 LOUEPALO

x = 7344 35-45

y = 543 77-85

z = n. 57-59

Runkaus, Louepalo, Hilpus 1

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM -

Louepalon länsireunassa on aivan suon reunassa neljä varsin selkeästi erottuvaa asumuspainannetta ja yksi pyyntikuopan kaltainen, jyrkähkösti reunautuva kuopanne (n. 2,5 x 1,5 m) sekä ylemmällä tasolla ilmeisesti kolmisen heikosti erotettavaa painauma, joita voi arvella asumusten sijoiksi (ks. karttaluonnos). Suon reunassa rivissä olevien painanteiden koot: 1 ja 2) n. 7,5 x 5,5 x 0,3 m, 3) n. 8,5 x 6,5 x 0,5 m ja 4) n. 8,0 x 5,5 x 0,4 m.

Lauri Niemelä (os. 95606 Ylitornio) löysi 15.5.1992 tuulenkaadosta asuinpaikan eteläreunasta (ks. karttaluonnos) kauttaaltaan hiotun (suippo, keskiharjallinen, ruodoton, väkäsetön) liuskekeihäänkärjen (ks. valokuva). Esine on vaaleanvihreää liusketta ja kooltaan 118 x 21 mm, enimmillään 7 mm paksu ja 26,4 g painava. Löydös on nuolenkärjeksi liian suuri, mutta keihäänkärkenäkin lajinsa pienimpiä. Kanta on hiottu tylpäksi ja hieman kavennettu. Pinnan tasoitus on tapahtunut osittain karkeasti naarmuttaen. Löytökohdassa on myös lieteen viittaavia palaneita kiviä. Alueelta löytyi tarkastettaessa 25.2.1992 myös kvartsikaapimia (4) ja -esine.

Tark. H.Kotivuori 1992

Peruskarttaote s. 68

Karttaluonnos s. 89

Valokuva: LMM M-271 IV/6

TERVOLA 133

1000011831

Pk. 2633 01 LOUEPALO

x = 7344 70

y = 543 75

z = n. 62,5

Runkaus, Louepalo, Hilpus 2

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM -

Louepalon länsireunassa olevan metsätien tuntumassa on aurattu rinne, jonka etelätörmällä on kolme asumuspainanteeksi määriteltävää kuopannetta. Aurasojissa on hieman kvartssia ja liusketta sekä vähän palaneita kiviä rikkoutuneiden liesien muistona. Sen sijaan likamaata tai palanutta hiekkaa ei voinut todeta. Suon reuna on tasolla n. 59,5 m mpy. ja nousee varsin jyrkästi 30 m:n matkalla noin 3 m asuinpaikalle. Löydökset kuuluvat epäilemättä tyyppillisen kampakeramiikan aikaan, vaikka itse keramiikasta ei ojanteissa ollut merkkiäkään.

Rajalinjalle on nostettu viisi kiveä riviin. Kiintopiste on siirretty toiseen kiveen pohjoisesta lukien (62,72 m mpy.). Itäpuolen metsäkaistoilla on vanha sorakuoppa jonka eteläpäähän on myönnetty ottolupa Napapiirin kuljetus Oy:lle syksyllä 1995. Samalla Lapin maakuntamuseon pyynnöstä ja Museoviraston päätöksellä (Dnro 152/304/1995, 11.1.1996) ottoalue siirrettiin kohteen T-66 tuntumasta noin 600 m pohjoisluoteeseen. Samalla luvattiin jättää tekevä tiepohja päätieltä (kaakosta) muinaisjäännösalueelle.

Asumuspainanteiksi luettavien objektien koot: 1) -, 2) n. 7,0 x 5,2 x 0,3 m 3) n. 7,5 x 5,7 x 0,3 m (aurausalalla). Myös noin 25 m painanteista itään olevalla kohdalla metsätietä oli pari kvartssia ja palanutta kiveä asuinpaikan kohdalla.

Tark. H.Kotivuori 1992

Peruskarttaote s. 68

Karttaluonnos s. 89

TERVOLA 134

Pk. 2633 01 LOUEPALO

a)	x = 7344 90,	b)	x = 7345 00
	y = 543 38		y = 543 25
	z = n. 60		z = n. 60

Runkaus, Louepalo, Hilpus 3 10000 11826

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM -

Louepalon länsipäässä, metsäkämpälle johtavan tien varressa on kaksi löytökohtaa, yksi (a) tien kohdalla rinteessä ja toinen (b) auratulla ja hakatulla alalla tien pohjoispuolella (koordinaatit saattavat olla hieman epätarkat). Löytökohtien eteläpuolella on suopoukama.

Tien alavalla osalla olevasta kodasta löytyi sinertävä piipala, joka värin ja aineskoostumuksen osalta vastaa joitakin Tynnyripärin pii-iskoksia (T-117). Se on samalla toistaiseksi ainoa piipala Louepalosta, kuuluen paikan korkeusuhteiden nojalla tyypillisen kampakeramiikan aikaan (löytökohta 62.63 m mpy.). Löytökohdassa oli myös kvartssia ja paljon luonnostaan paikalla olevaa, rapautuvaa liusketta. Noin 50 m ylärinteen suuntaan näkyi myös palaneita kiviä tien reunassa. Arviolta 100 m länteen olevasta löytöpaikasta (b) löytyi kvartssia jo runsaammin, liuskeiskoksia ja retusoitu liuskekappale (teelmä), samoin palaneita kiviä tulenpidon merkinä. Lähellä on lisäksi yksi asumuspainanteeksi luokiteltava painauma (n. 6,4 x 3,8 x 0,4 m), jonka pohjan korkeus on tasolla noin 61,0 m mpy. Sen vieressä, tien pohjoisreunassa, on mahdollisesti ainakin yksi alava painauma (n. 4,0 x 3,8 x 0,2 m), jonka luonne on epäselvä.

Tark. H.Kotivuori 1992

Peruskarttaote s. 68

TERVOLA 135 10000/1853

Pk.2544 06 RAKKAVIITA

x = 7332 85

y = 550 80

z = n. 60,0

Runkaus, Mikonaho 3

- kivikautinen asuinpaikka, II

Löydöt: KM -

Mikonahon länsireunan eteläosassa on laajalla alueella (noin 350 x 100 m) noin 19 asumuspainanteeksi luokiteltavaa kuopannetta hienohiekkaisella mäntykankaalla. Alueen tarkkaa koordinaattia on hankala antaa sen laajuuden ja yhtenäisen karttatopografian vuoksi. Suon reuna on paikalla noin 58,5 m mpy., joten kohde ajoituneen kuktakuinkin tyypillisen kampakeramiikan ajan jälkeiseen jaksoon.

Alue on pääosin dyynimäistä rantahiekkaa, jossa on suppamaisia painaumuksia. Pienimmät kaivantteet on selvästi tehty ihmisvoimin (ks. karttaluonnos). Alueen pohjoispäässä on myös kaksi pyyntikuopaksi määriteltävää kuopannetta (vrt. T-85). monissa kuopanteissa oli keskellä - turvetta lapiolla siirrettäessä - heti pintaan erottuen palaneita kiviä. Ne ovat muualla Tervolassa tehtyjen kaivaushavaintojen mukaan varmuudella asumusten liesiä. Asuinkuopan nro 2 liedestä löytyi isohko liuskepallo, samoin kuopanteen nro 3 liedestä retusoitu liuskesälö ja painanteen nro 17 liedestä kaksi liuskesälöä (liesien korkeudet: 60,58 m, 60,54 m ja 60,57 m mpy.).

Alueen eteläreunaa kulkee polku, joka suuntaa asuinpaikan eteläpäässä itäkaakkoon ja yhtyy aikanaan muihin polkuihin ja kärryteihin. Myös kuopanteiden itäpuolitse kulkee ainakin yksi selvä polku lähellä korkeahkoa ja osin kivistä muinasrantatörmää alueen keskiosassa. Alueella on suoritettu hakkuita, mutta auraustoimilta oli vielä tarkastusajankohtana 1.6.1992 vältytty. Kohde oli inventoinnissa joiltakin löytösikermiltään todettu jo vuonna 1985, mutta silloin se jäi vielä pohjoisessa olevan kohteen T-85 yhteyteen erillisalueena. Sittemmin sen numeroiminen omaksi kohteekseen kävi tarpeelliseksi suuren etäisyyseron ja lisähuomioiden (asumuspainanteet) vuoksi. Myös kankaan eteläpäähän keskiosasta löytyi aikanaan joitakin yksittäisiä iskospisteitä, jotka satunnaisuutensa vuoksi ovat ilman omaa kohdenumeroa.

Inv./tark. H.Kotivuori 1985, 1992

Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992:72 (kohteen Mikonaho 1 eteläinen erillisalue).

Peruskarttaote s. 67

Yleiskarttaluonnos s. 90 (pienennös 90a)

TERVOLA 136

Pk. 2633 02 PISAVAARAN LUONNONPUISTO

x = 7352 70

y = 547 48

z = n. 160

Koivu, Pisavaara, Vähäloma

- saalispatsaita, II/III

Löydöt: ns. keropää (puistoalueelta ei saa viedä mitään)

Pisavaaran luonnonpuiston sisällä, Vähäloman kurun pohjoispuolen rakalla, seisoo kaatunut ja sittemmin kivillä pystyyn tuettu (puistomestarin toimesta) keropää eli saalispatsas. Alueella liikuttaessa tarvitaan kulkulupa, eikä sieltä saa viedä pois puupalaakaan. Käydessäni paikalla Lapin maakuntamuseon luonnontieteen amanuenssi Kimmo Kaakisen kanssa 26.9.1994 toimi oppaana Metsäntutkimuslaitoksen puistomestari Veli Hakala.

Martti Linkola kertoo teoksessaan "Viimeiset erämaat" (1966) Vähäloman seutuvilla olleista keropäistä, joista yksi on kuvattu teoksessa. Toinen tekstissä mainittu keropää saattaa olla paikalla vieläkin oleva puupatsas. Vähäloman pohjalla kuuluu olleen myös lihansäilytyspurnu eli saijo. Alueella on tiettävästi edelleen myös erilaisia vuosiluku- ja merkkipetäjiä. Vähäloman läntisen suun eteläpuolella on lisäksi vanhan metsäkämpän perusta.

Tark. H.Kotivuori 1994

Peruskarttaote s.-

Karttaluonnos s. 91 (= piirros)

TERVOLA 137

Pk. 2542 11 YLI-PAKKOLA

x = 7329 07

y = 536 25

z = n. 35

Lapinniemi, Kantolanranta, Yli-Kantola

- liuskekappaleen löytöpaikka, III

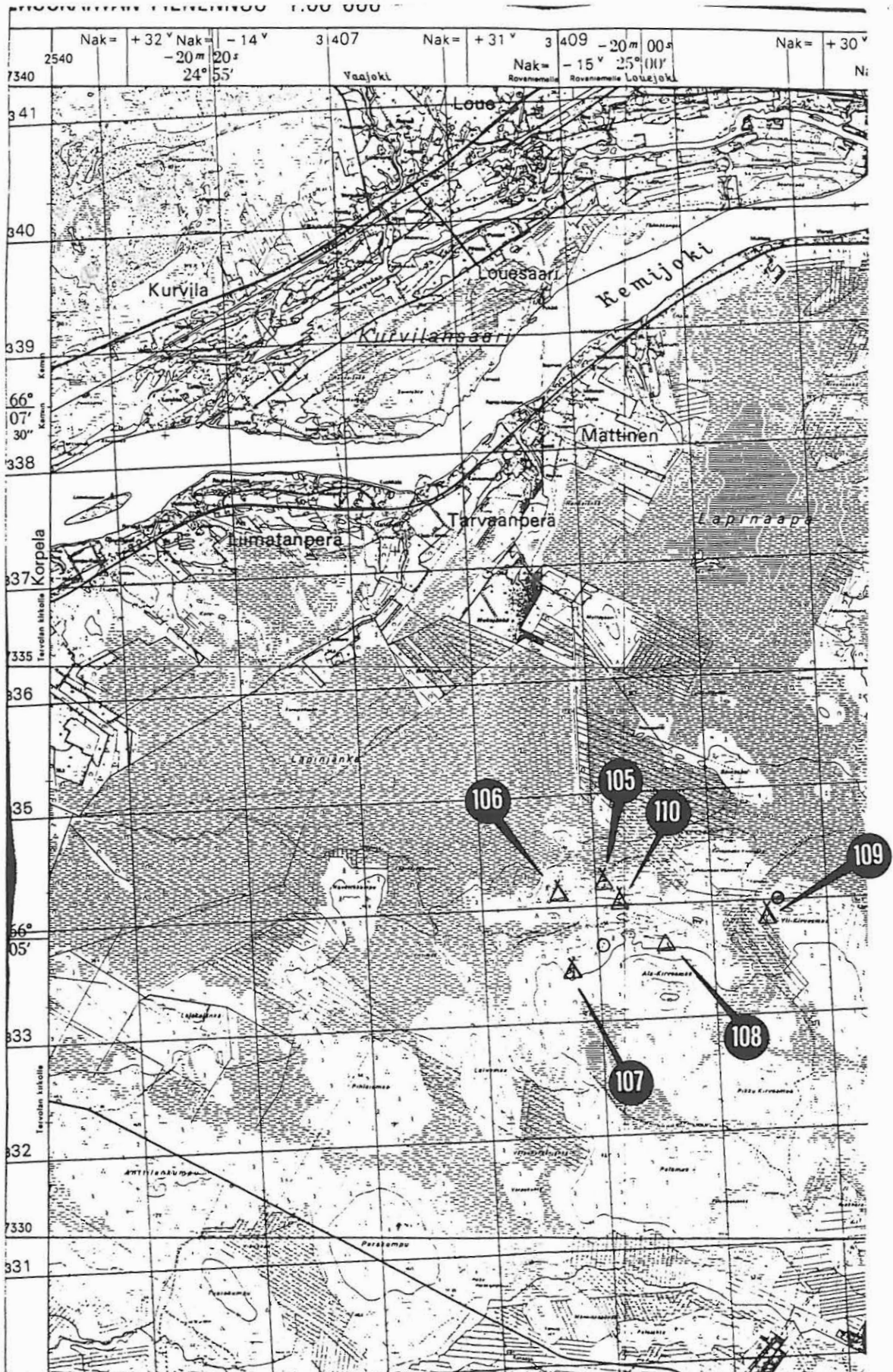
Löydöt: liuskelohkoja? (hukattu?)

Vuonna 1971 (21.6.) huk Mikko Ahvenlampi tarkasti Erkki Jokelan omistaman tilan Rno 12:118 pihamaan pohjoissivustaa, jonne oltiin tekemässä navettaa. Perustuksen pohjoispäästä oli löydetty suuri, talossa säilytettävä, liusketanko (n. 80 x 20 x 7 cm). Ahvenlammen opasti paikalle Erkki Köngäs. Lähituntumasta oli löydetty "talon pohjaa kaivettaessa lukuisa määrä lohkottuja pitkulaisia kiviä" (ks. Ahvenlammen tark. kert.). Matkaa Kemijoelle on talosta noin 35 m ja Färinvaaran harjaan noin kilometri etelään. Paikalla voi olla varhaismetallikauden liuskevalmistukseen liittyvä kohde, mutta varsinaisia asuinpaikkamerkkejä Ahvenlampi ei todennut.

Tark. M.Ahvenlampi 1971

Ote peruskartan pienennöksestä s. 50

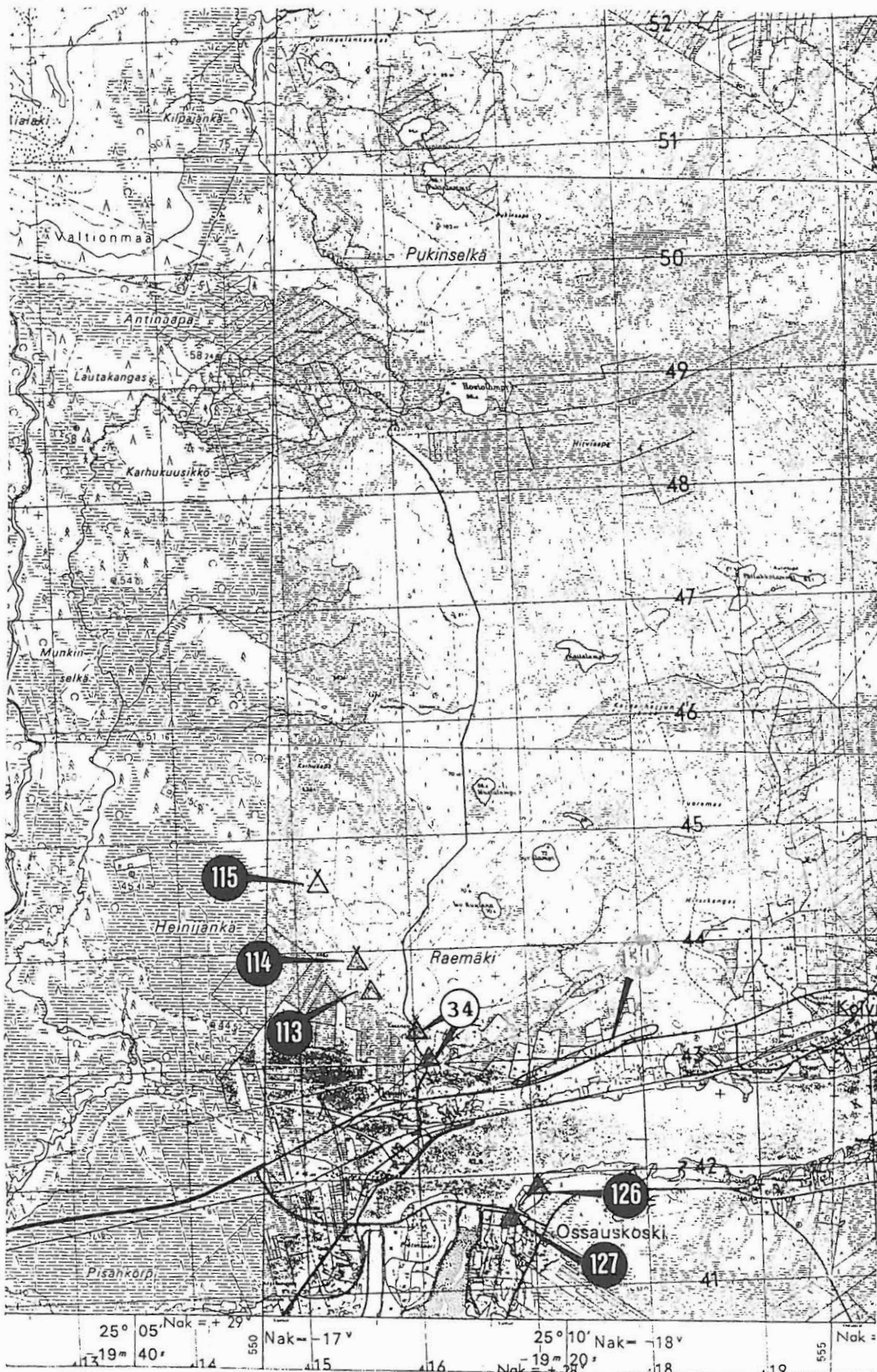

Ote peruskartan pienennöksestä 1:50 000, 1984
2544 1 SOMPUJÄRVI

Ote peruskartan pienennöksestä 1:50 000, 1983.
2542 2 TERVOLA

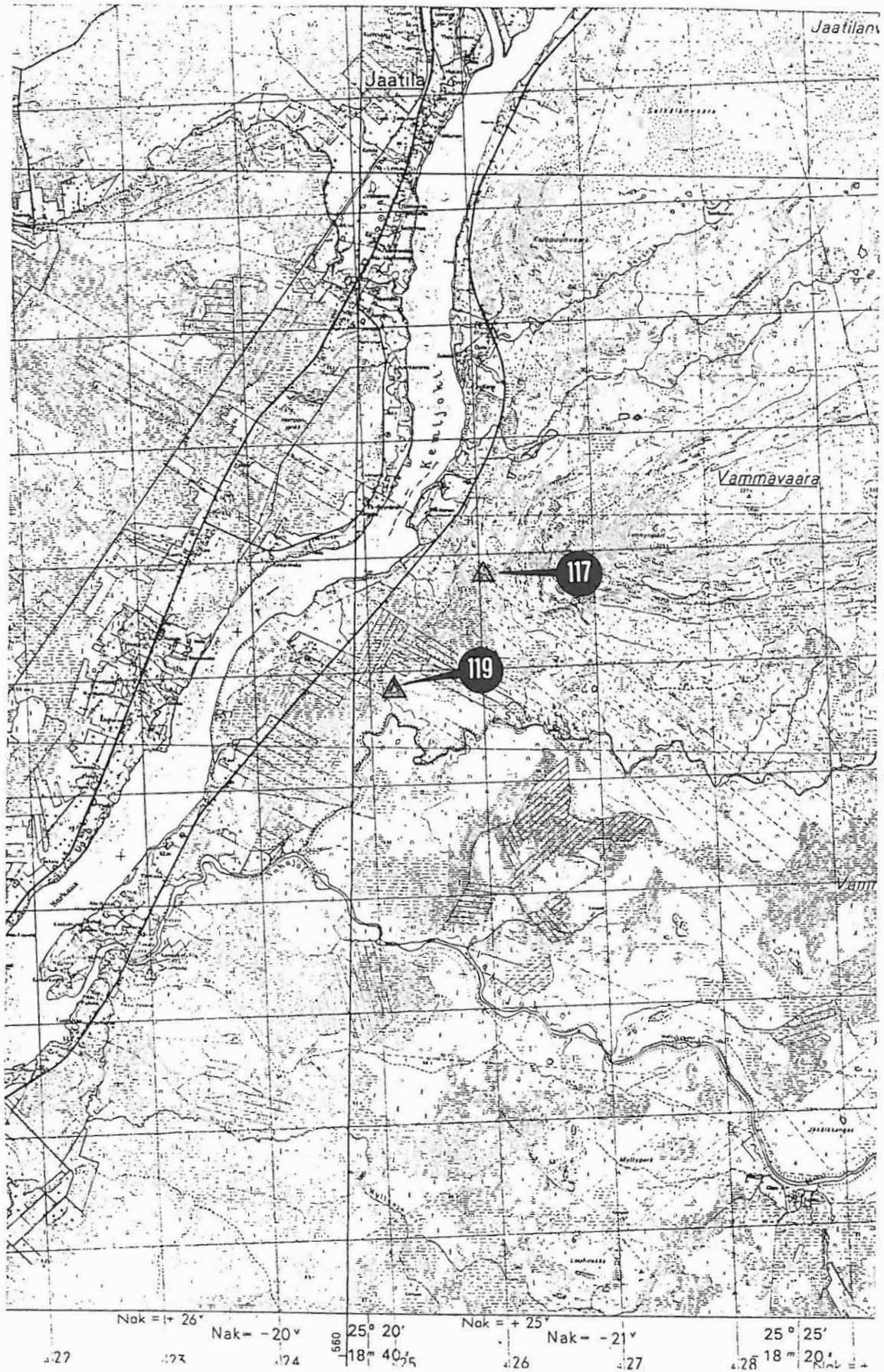

34 a/b

Ote peruskartan pienennöksestä 1:50 000, 1971.

2633 1 + 2633 2 MUUROLA

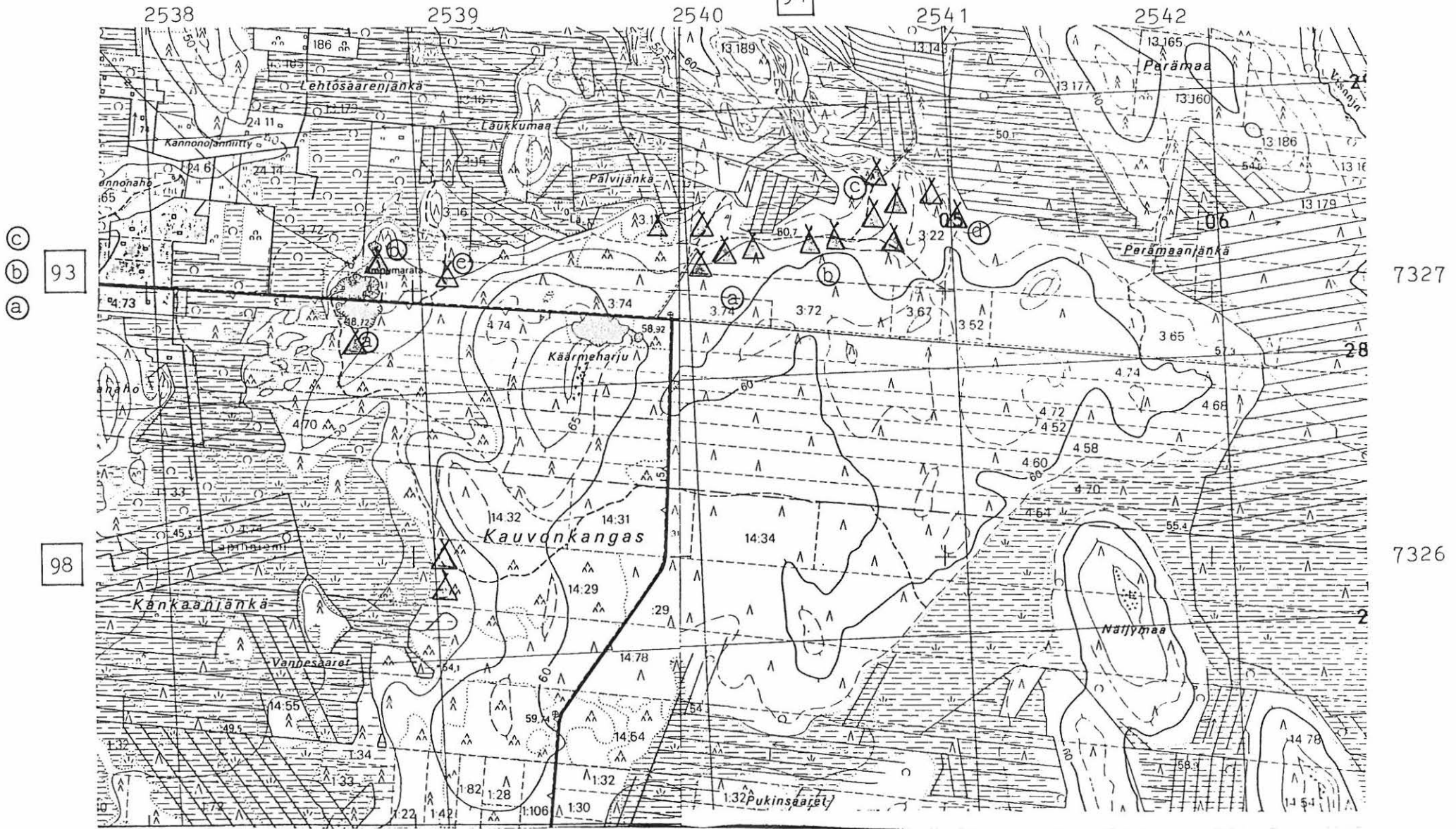

Ote peruskartan pienennöksestä 1:50 000, 1971.
2633 1 + 2633 2 MUUROLA

TERVOLA

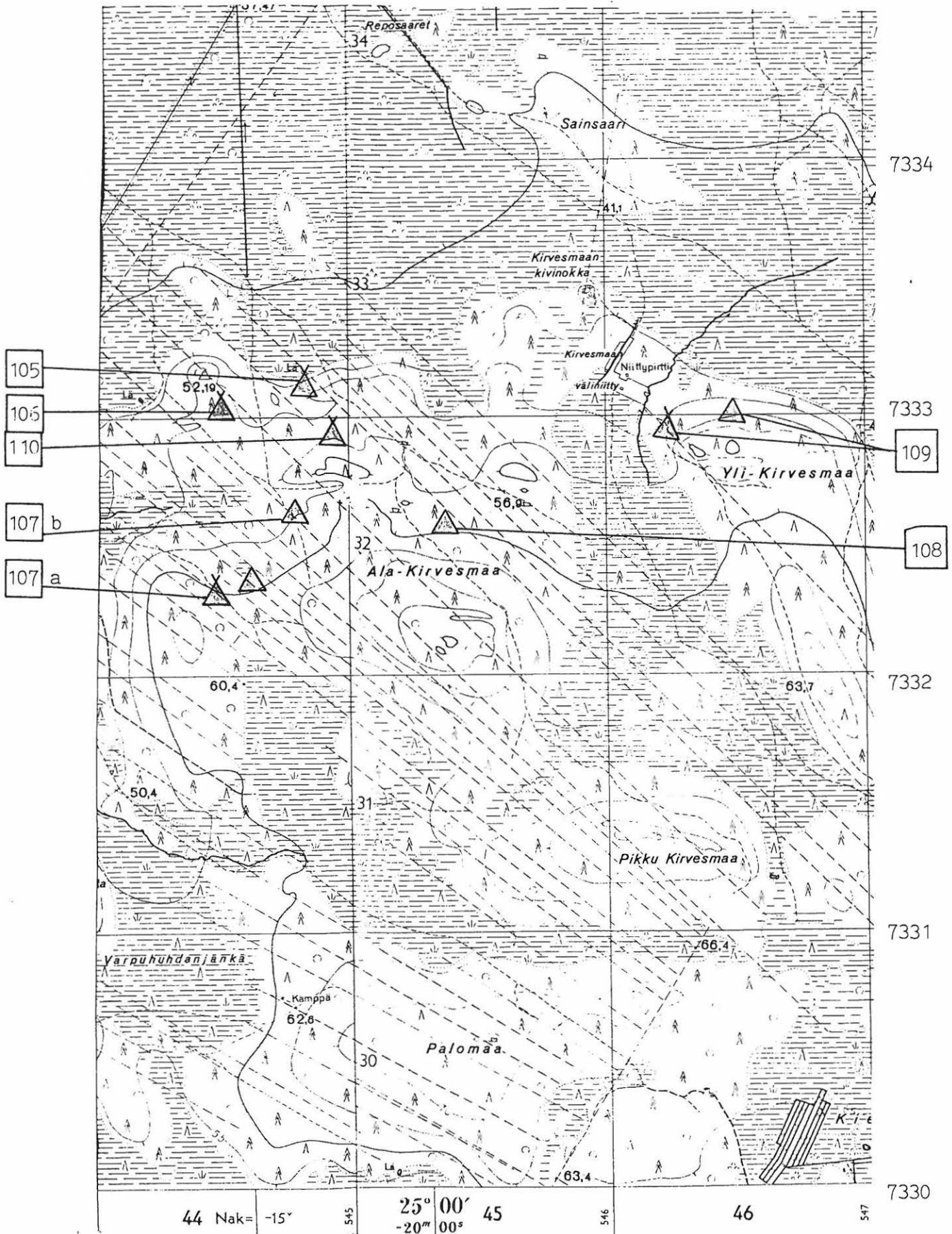
H.Kotivuori 1988

(a) (b) (c) (d)
94

Ote peruskartasta 2542 12 YLIPAAKKOLA.
1:20 000

Ote peruskartasta 2544 02
LEHMIKUMPU. 1:20 000

Peruskarttaote 2544 03 KURVILANSAARI, 1:20 000. 1957.

115

114

113

34 a/b

126

127

Ote peruskartasta 2633 04 KOIVU. 1:20 000, 1969.

7330

7329

116

7328

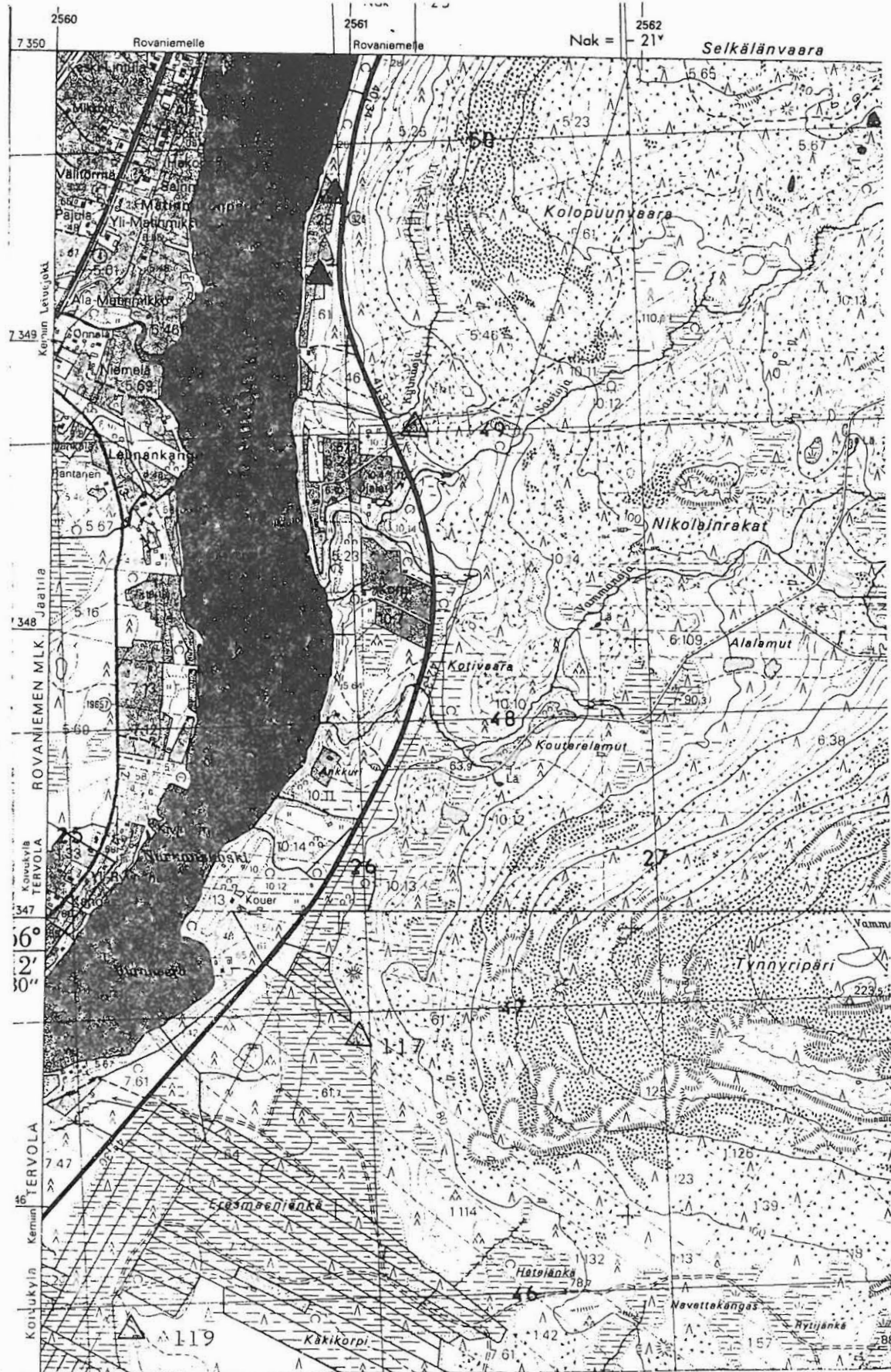
104

7327

7326

Peruskarttaote 2542 11 Ylipaakkola, 1:20 000, 1981.

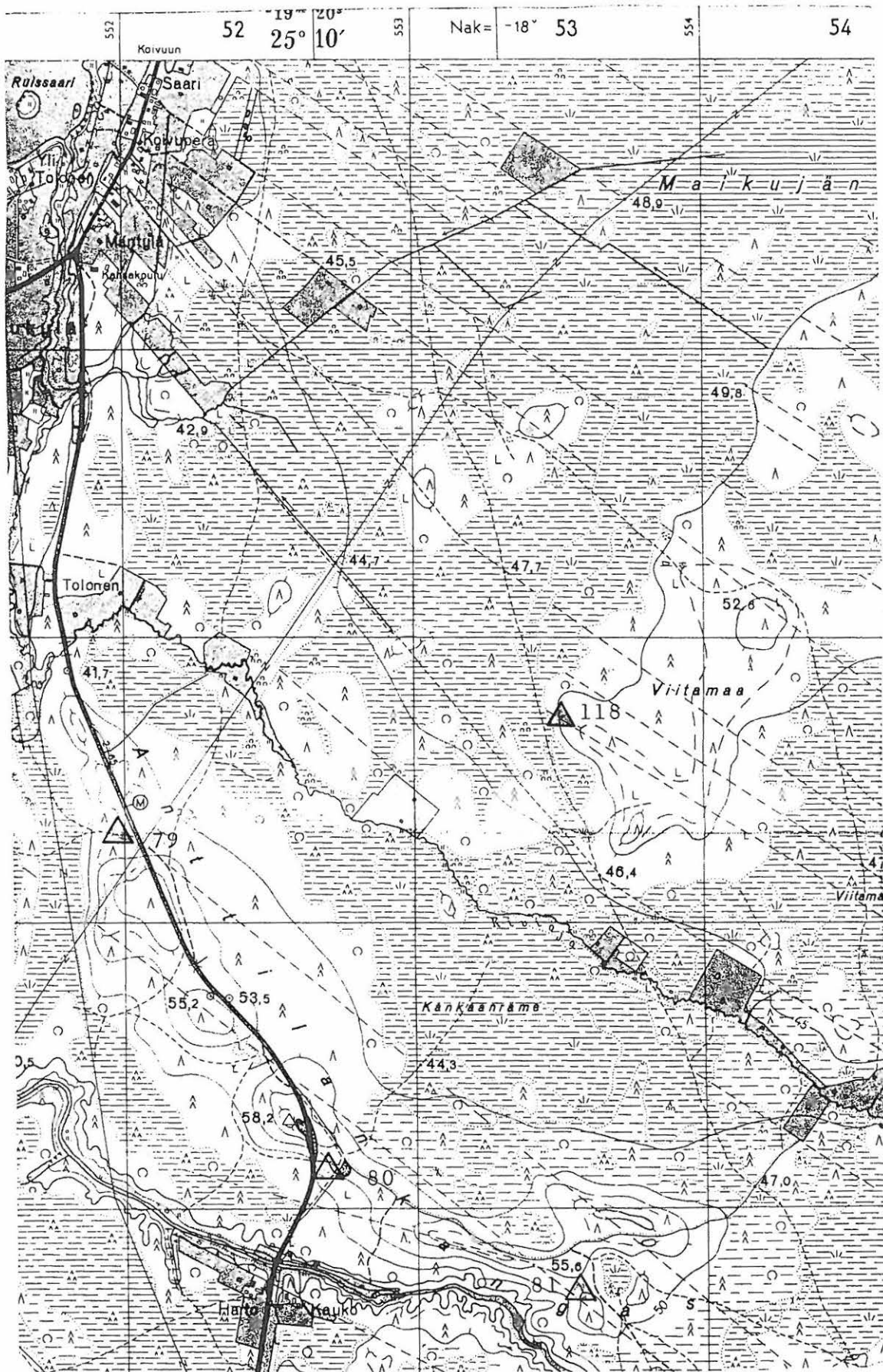

117

119

Peruskarttaote 2633 07 VAMMAVAARA, 1:20 000, 1983.

7340

7339

7338

118

7337

7336

Peruskarttaote 2544 06 RAKKAVIITA, 1:20 000, 1959.

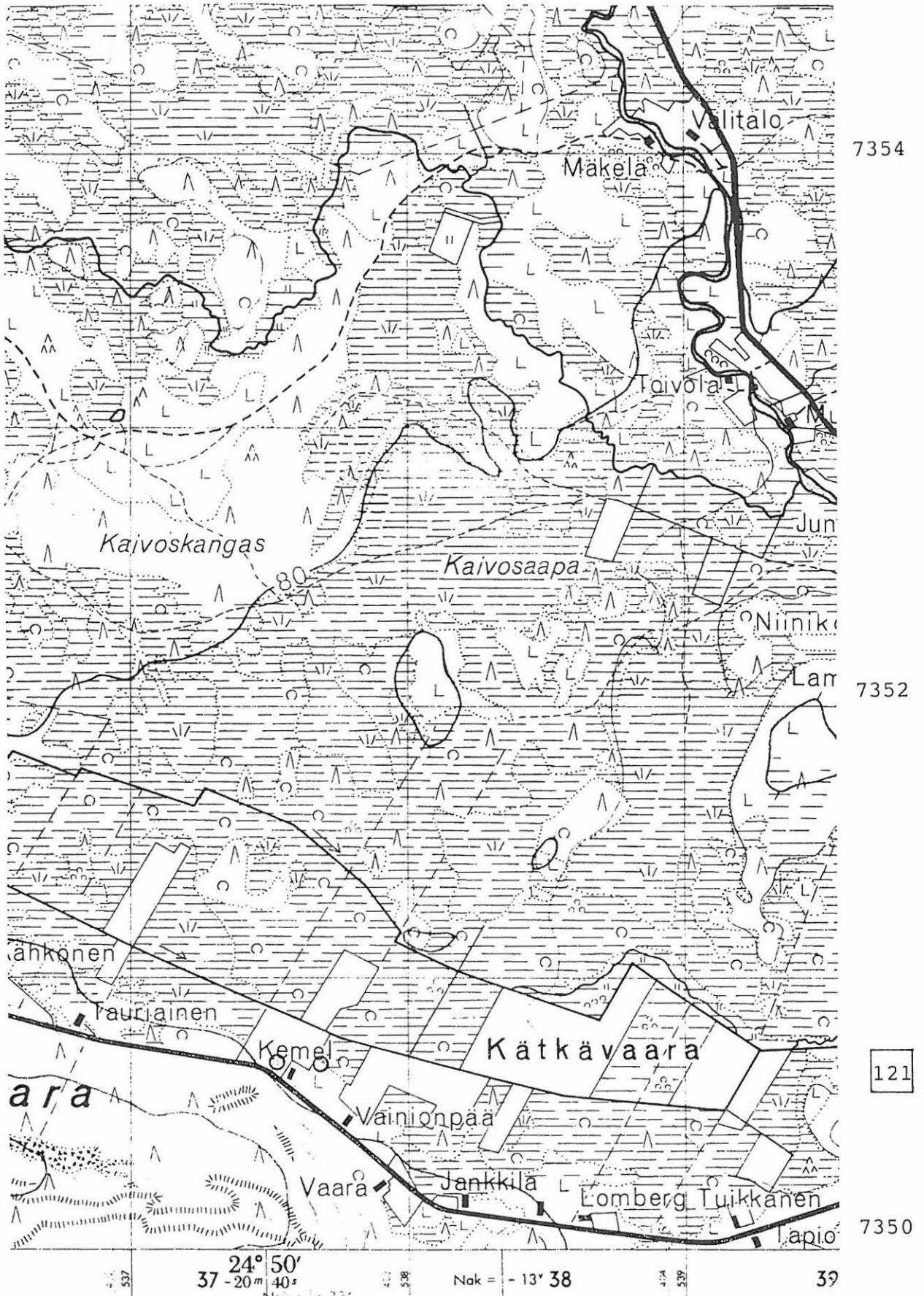
7354

7352

120

7350

Peruskarttaote 2633 02 PISAVAARAN LUONNONPUISTO, 1:20 000. 1968.

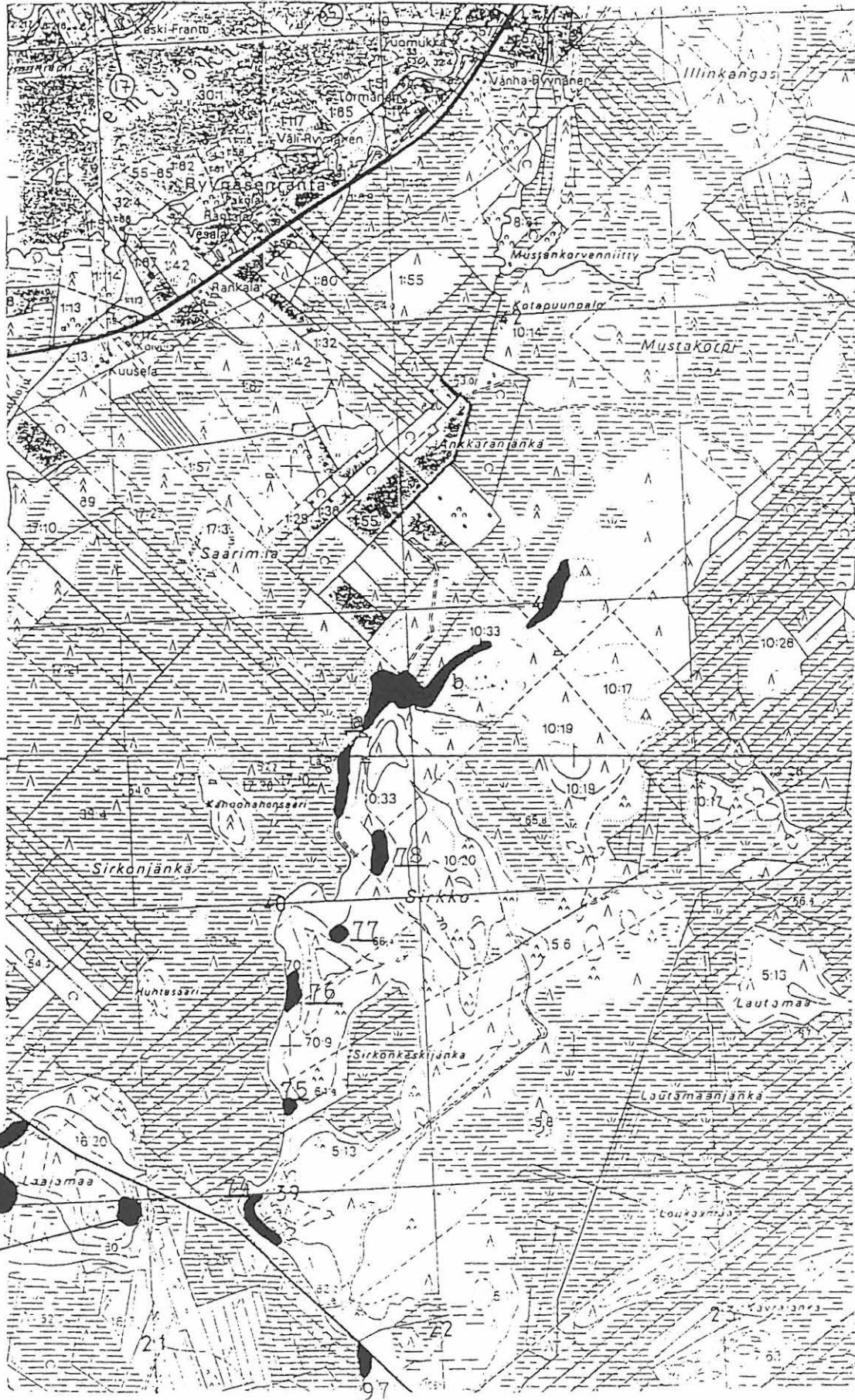

Peruskarttaote 2631 11 KILSIAAPA, 1:20 000, 1965.

2557

2558

7342

7341

2633 04

123

122 a/b

7340

117

78

77

76

2644 06

7339

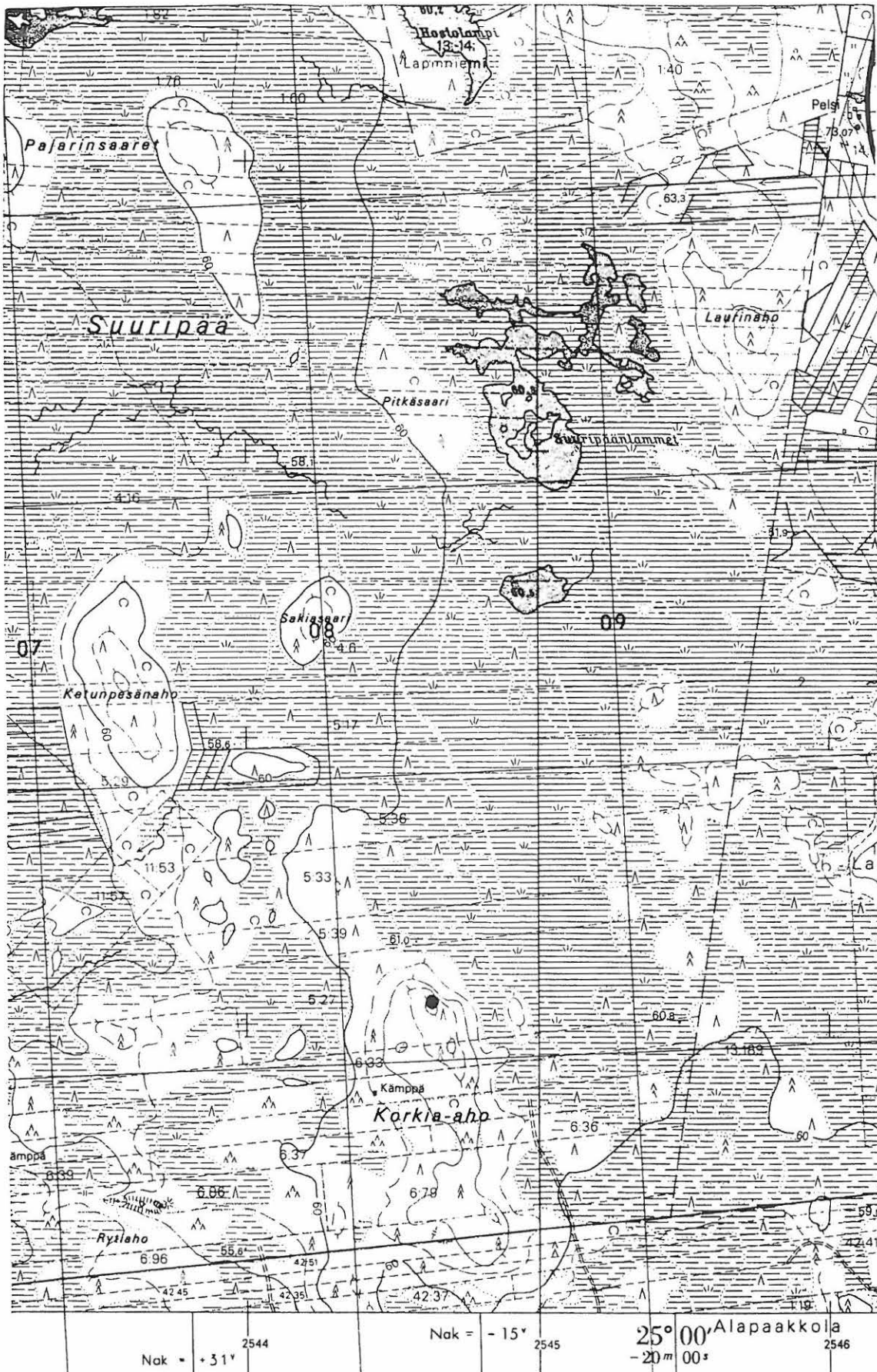
75

74

7338

97

Peruskarttaote 2544 06 Rakkaviita, 1:20 000, 1983 ja
 2633 04 Koivu , 1:20 000, 1983.

7323

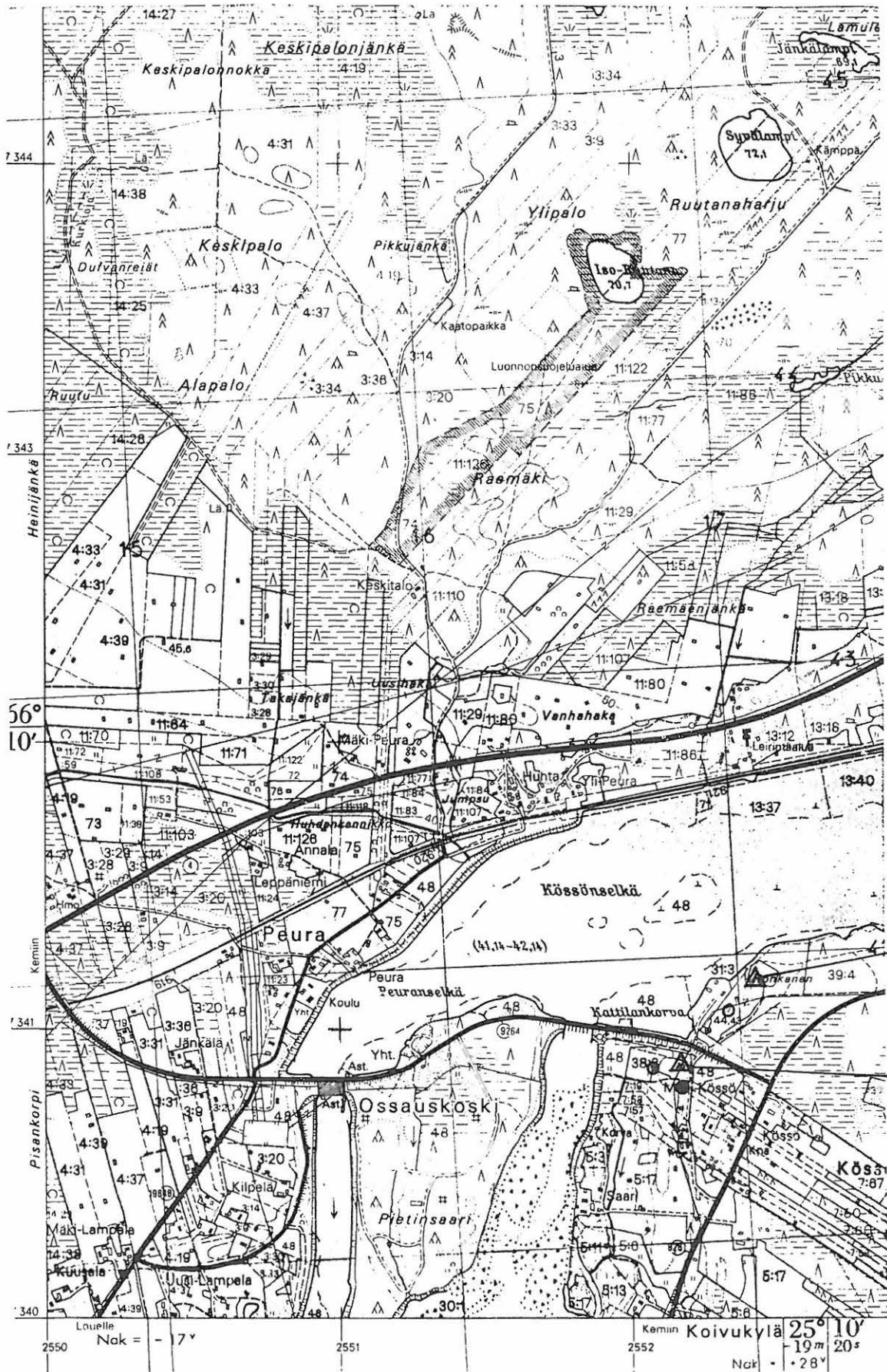
7322

7321

7320

125

Peruskarttaote 2544 02 Lehmikumpu, 1:20 000. 1983.

126

127

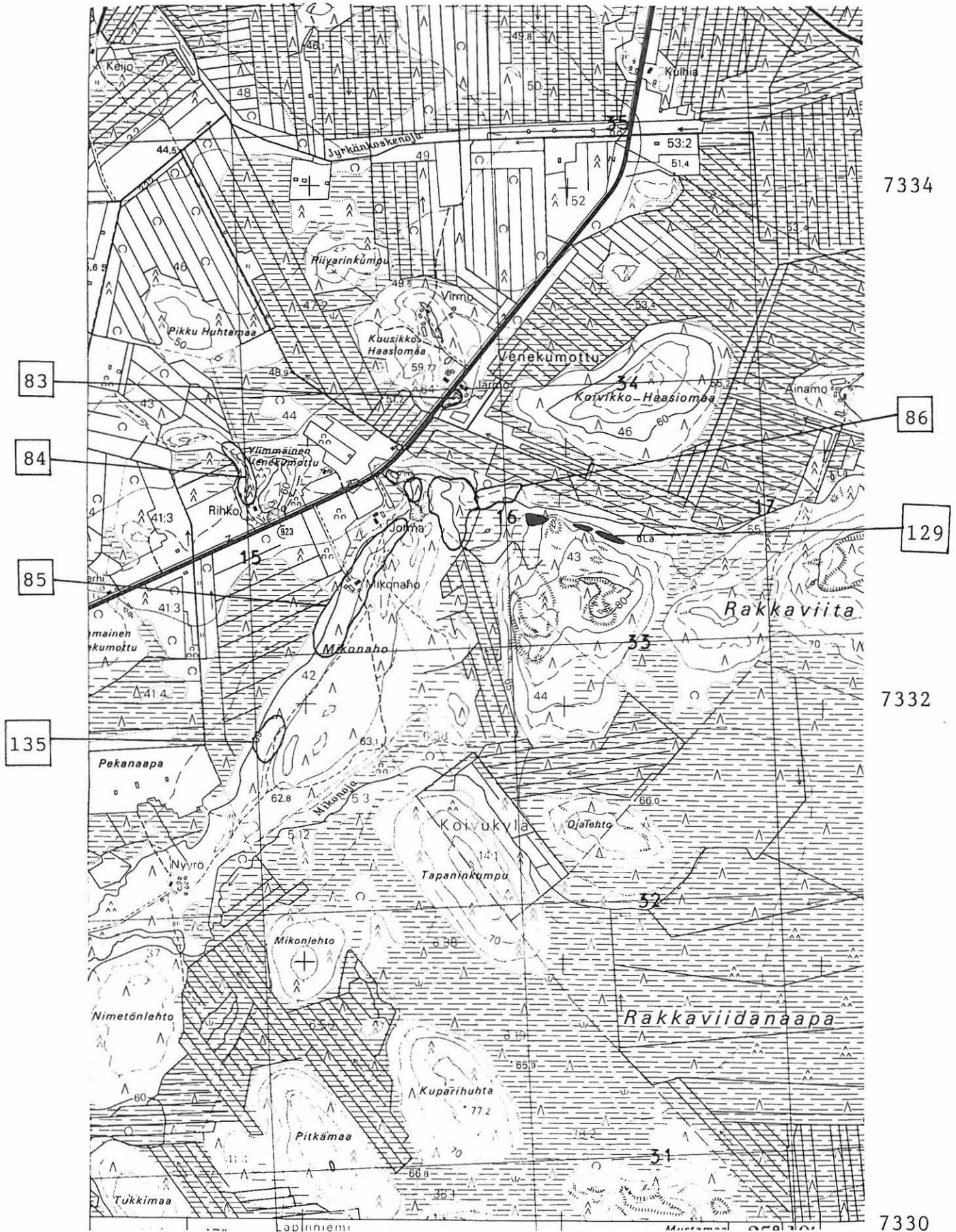
Peruskarttaote 2633 KOIVU, 1:20 000. 1983.

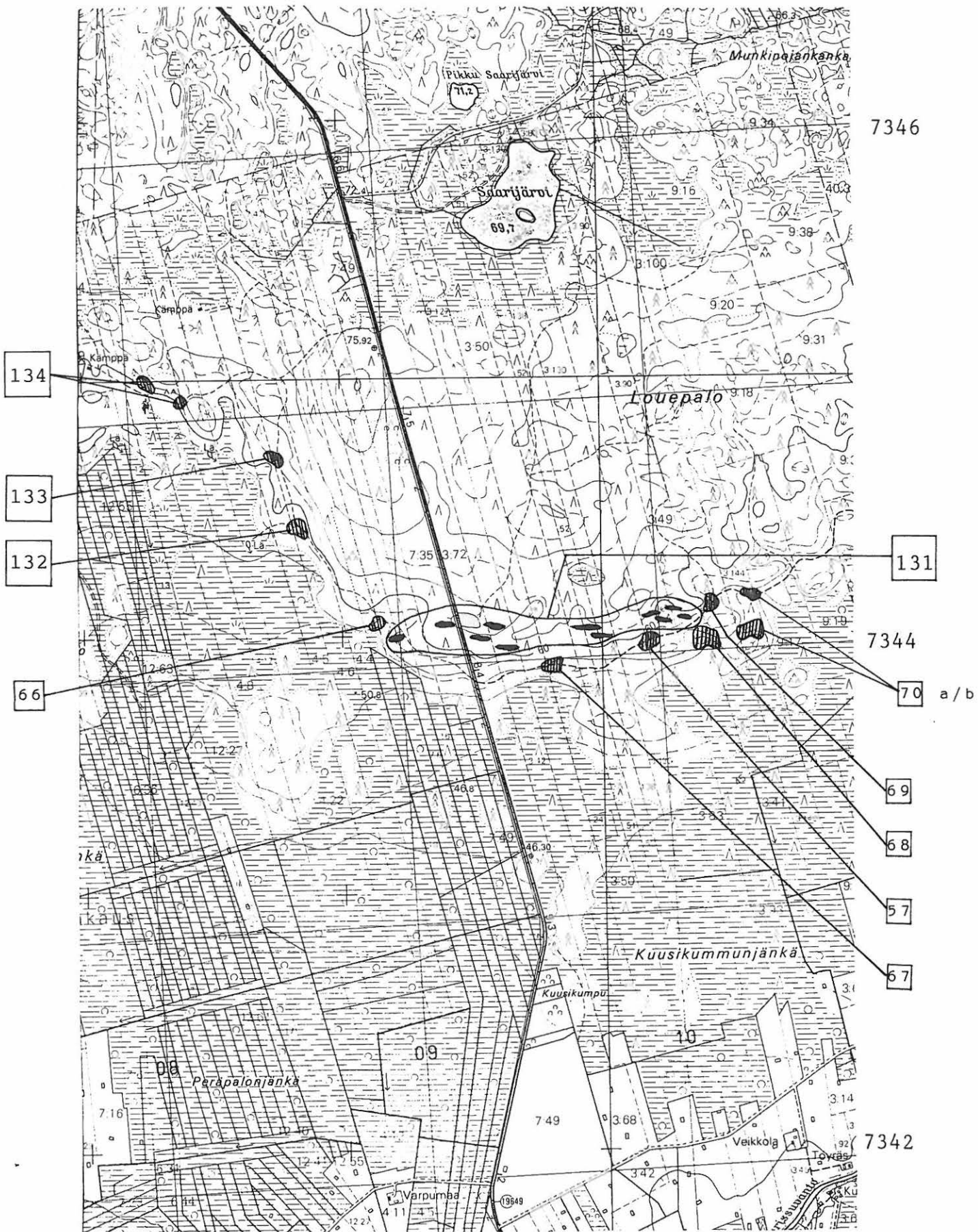

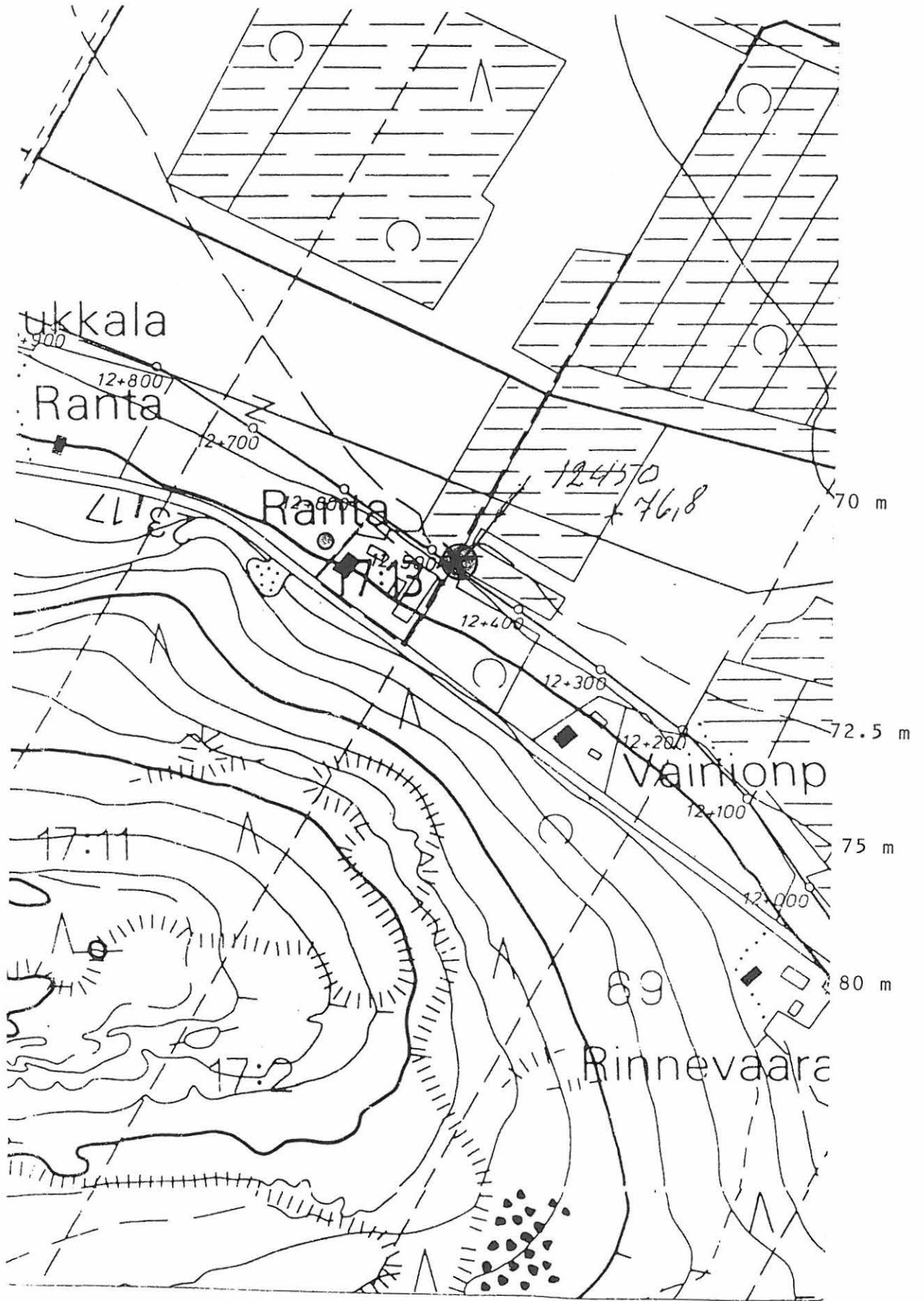

Peruskarttaote 2544 06 RAKKAVIITA. 1:20 000. 1980.

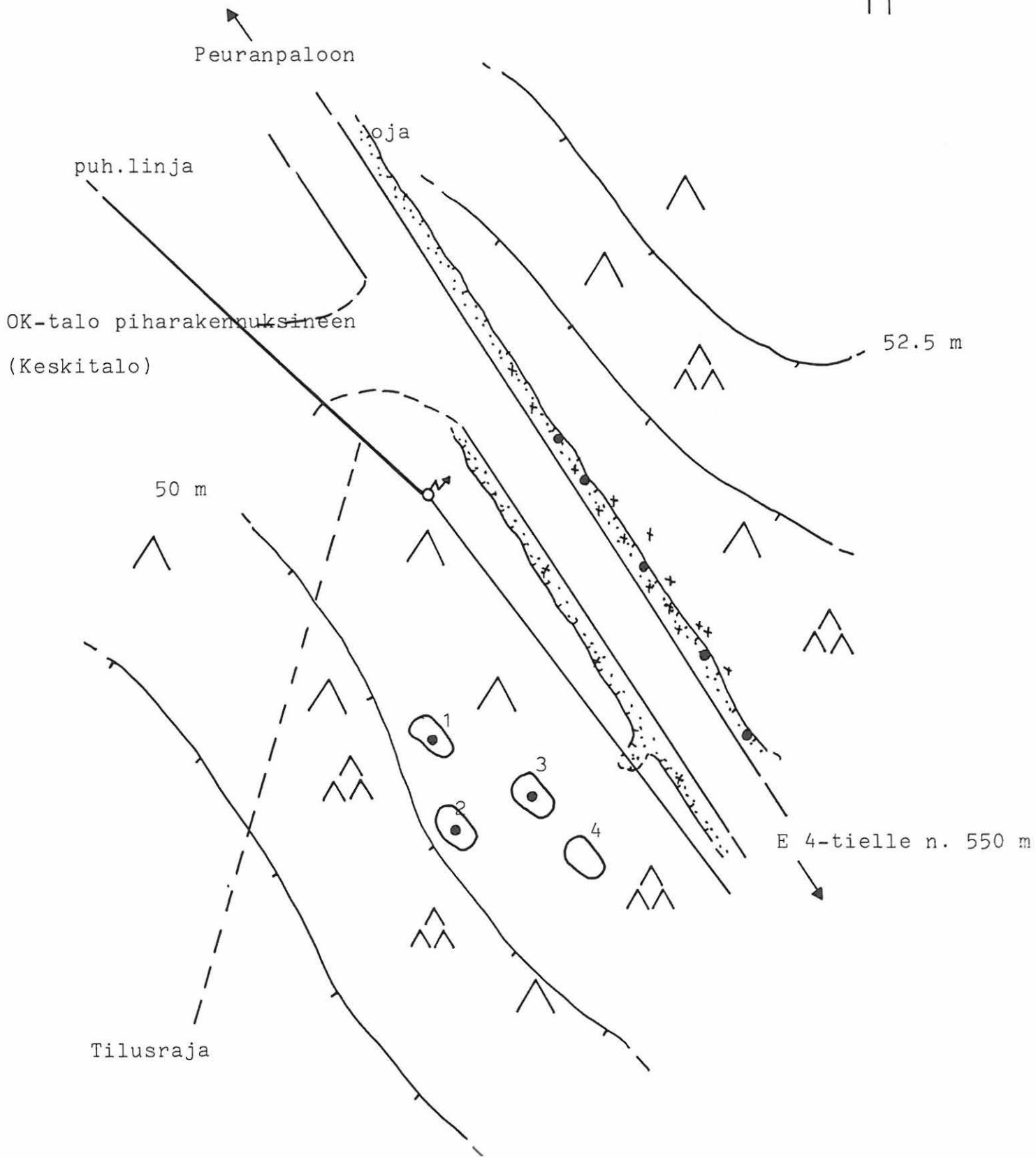
Peruskarttaote 2633 01 LOUEPALO, 1:20 000. 1979.

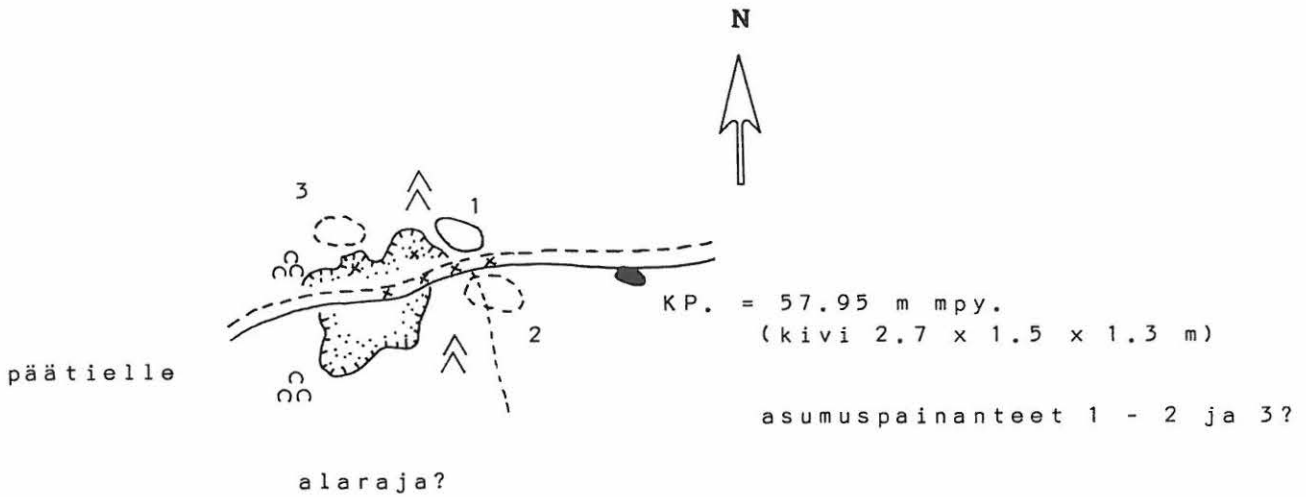

Tiluskarttakopio 1:5000

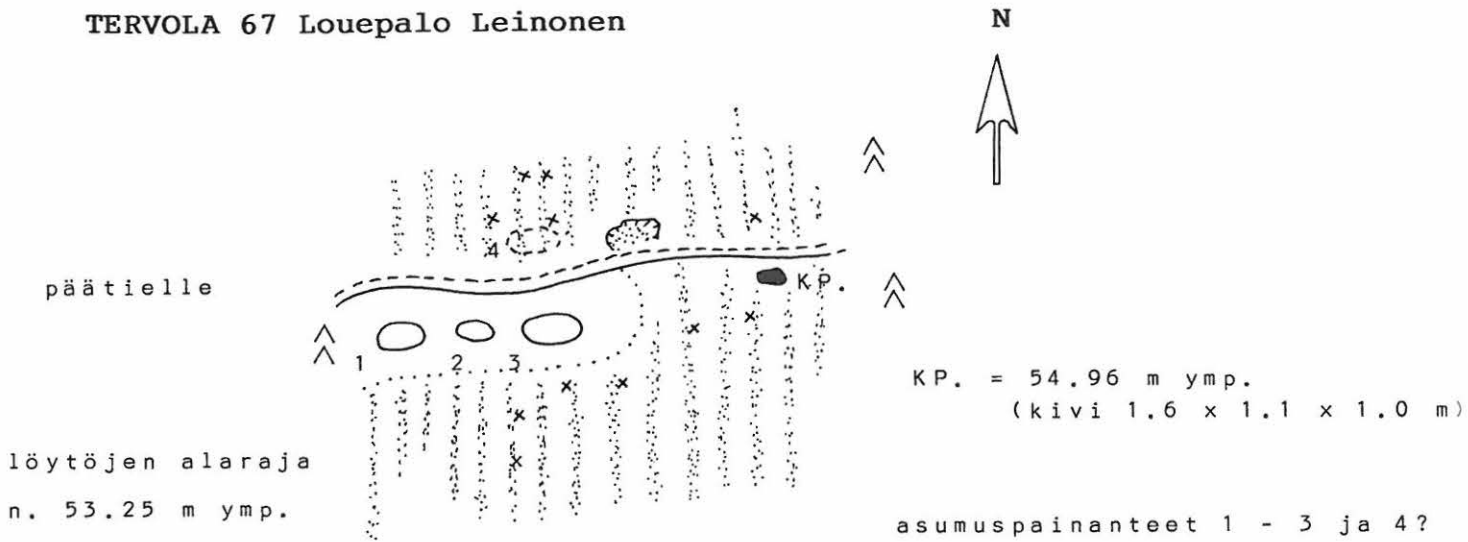
TERVOLA 34 b Keskitalo
 Yleiskarttaluonnos n. 1:500
 Piirt. H.Kotivuori 1988

- asuinkuoppa
- palaneita kiviä
- kvartsia

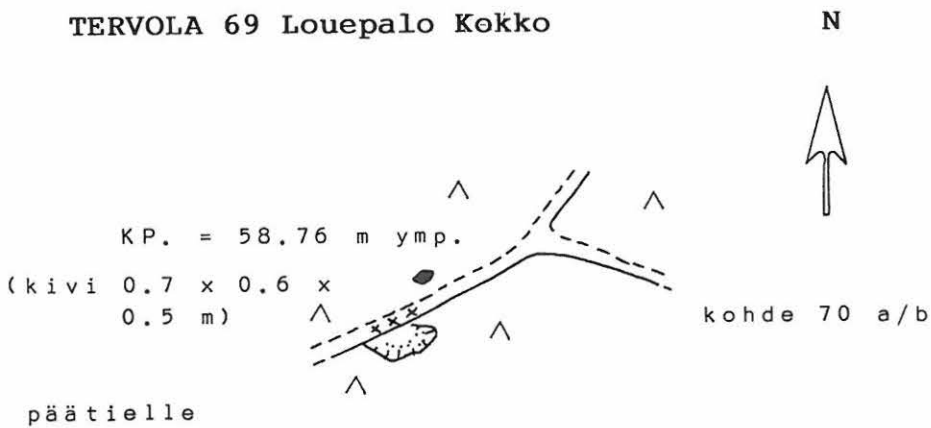

TERVOLA 67 Louepalo Leinonen

TERVOLA 69 Louepalo Kõkko

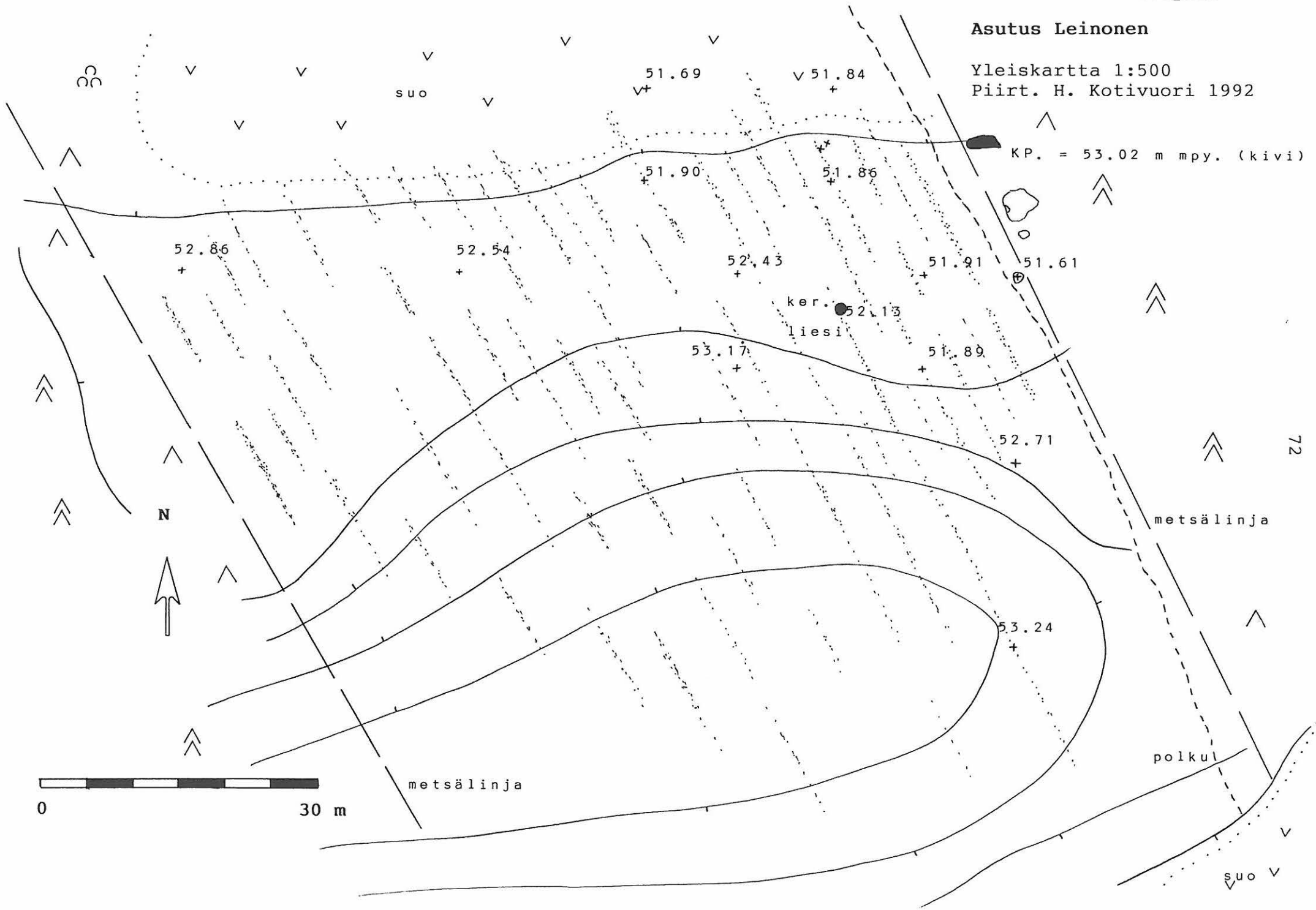

TERVOLA 70 a Louepalo

Asutus Leinonen

Yleiskartta 1:500

Piirt. H. Kotivuori 1992

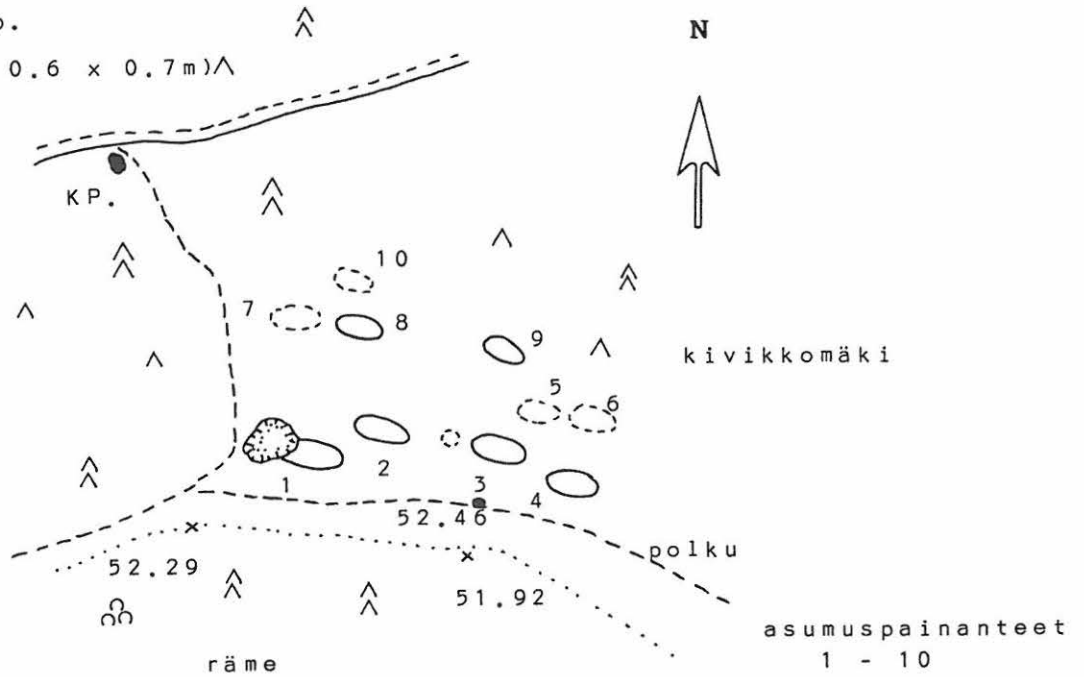

TERVOLA 68 Louepalo Veikkola

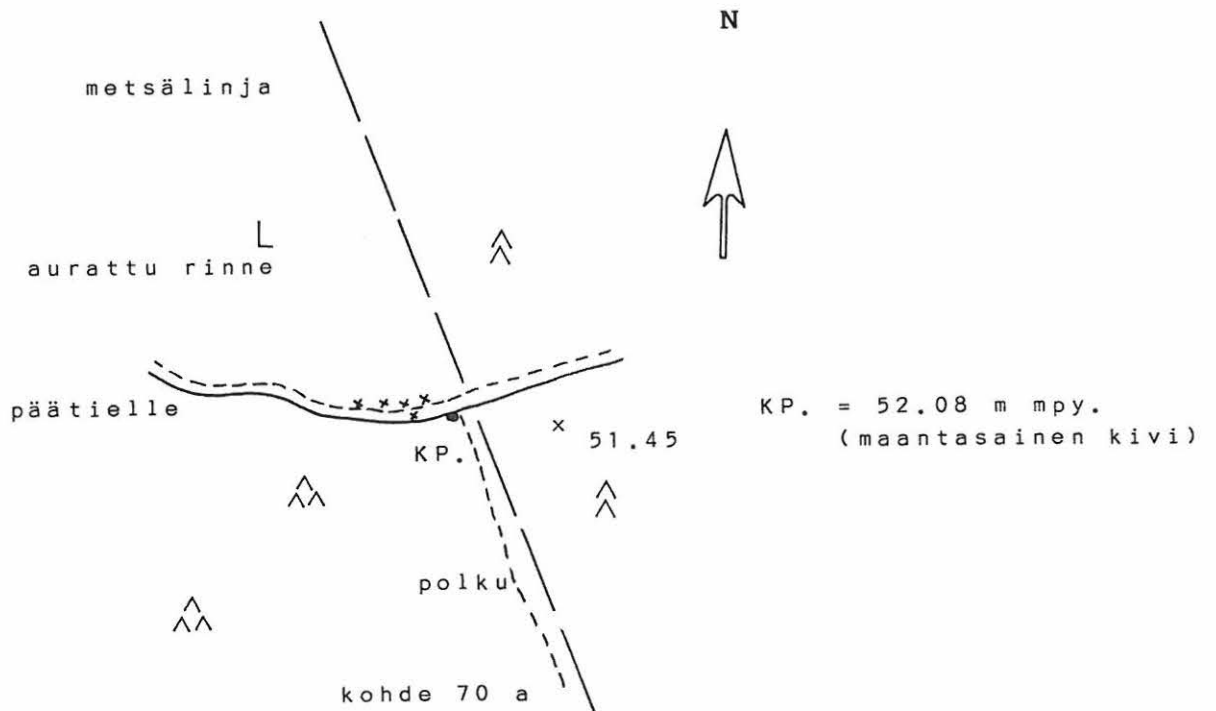
luonnos

KP. = 57.95 m ymp.

(kivi 1.2 x 0.6 x 0.7m) ^

TERVOLA 70 b Louepalo Asutus Leinonen

TERVOLA 85 Runkaus Mikonaho 1

H. Kotivuori 1992

Yleiskarttaluonnos

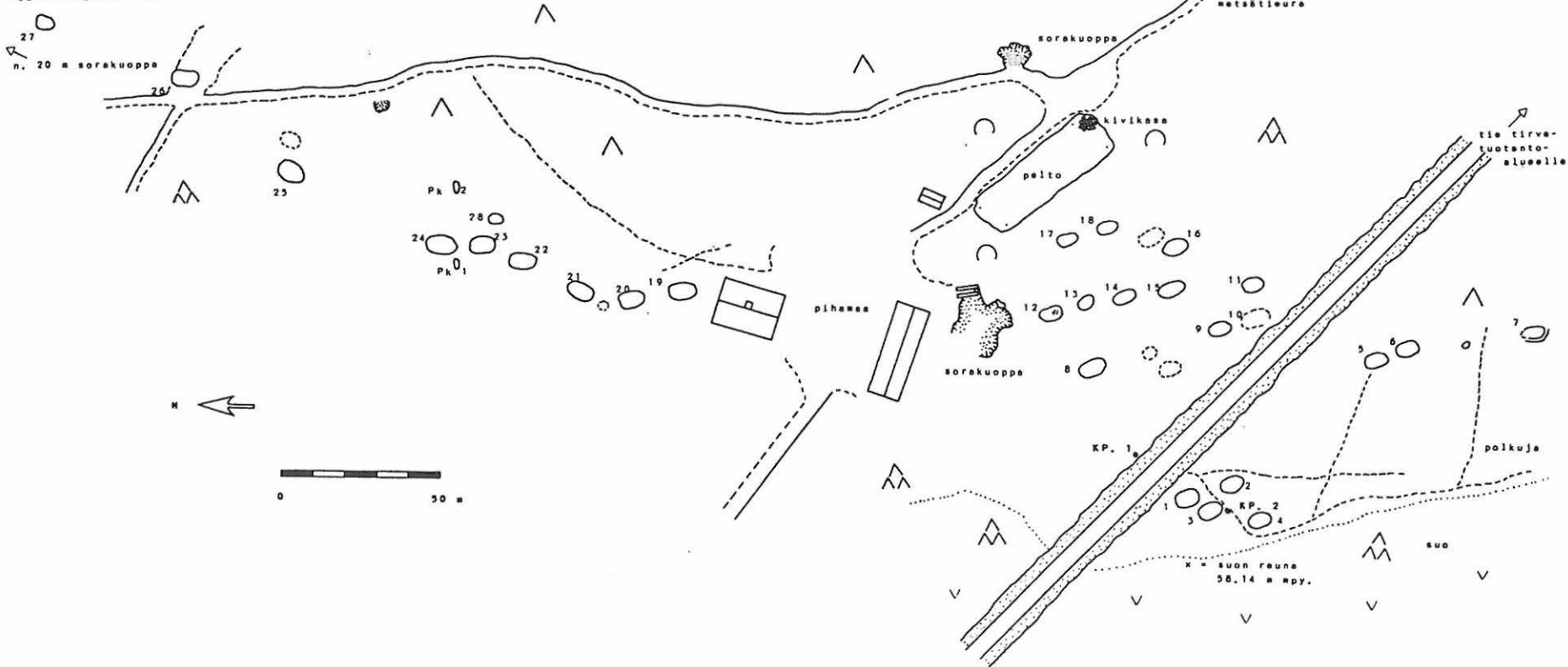
Piirt. H. Kotivuori

KP. 1 = 59.57 m mpy. (naula sähköpylväässä)

KP. 2 = 59.37 m mpy. (maakivi)

Asumuspainanteet 1 - 28

Pyyntikuopat 1 - 2

TERVOLA 93 b Lapinniemi Kauvonkangas Ampumarata

H.Kotivuori 1990

Karttaluonnos

N

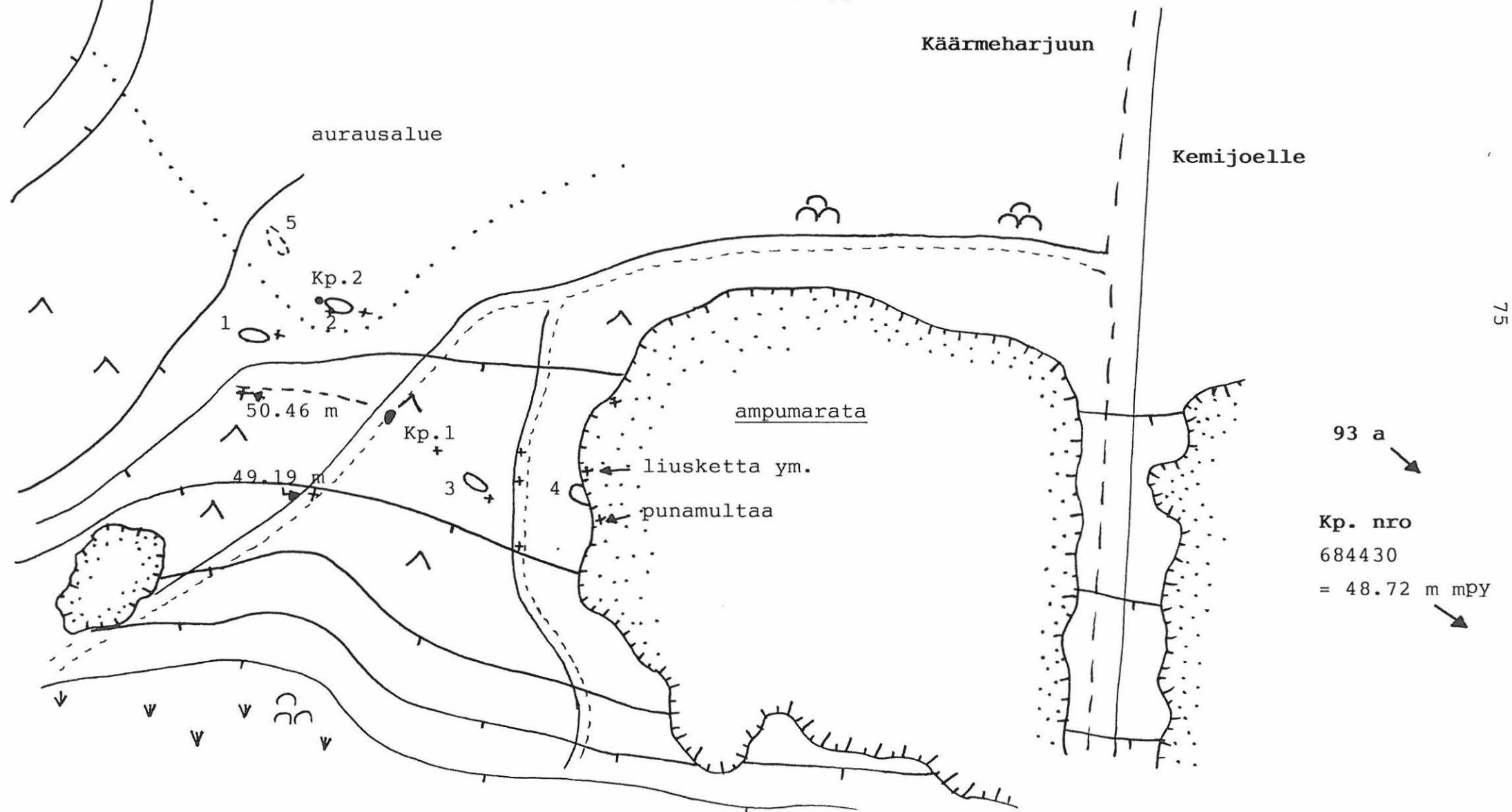
Kp.1 = 50.48 m mpy (kivi n. 3 m tiestä etelään, puun juurella)

Kp.2 = 52.56 m mpy (kanto painauman pohjoisreunassa)

painanne nro 1: 51.98/51.09/51.48 m mpy (ylär./pohja/alareuna)

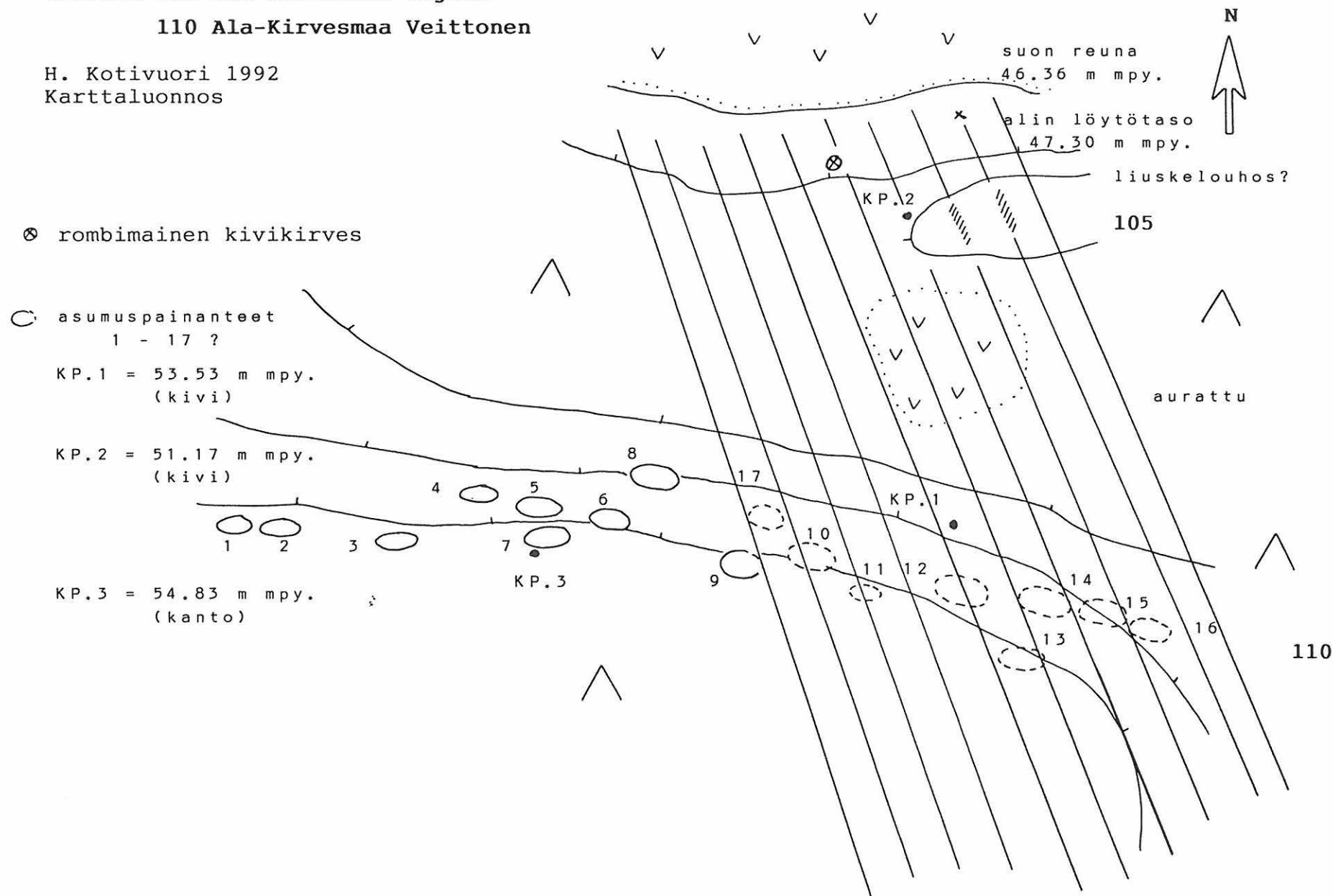
2: 51.76/51.30/51.65 m mpy "

3: 49.93/49.61/49.72 m mpy "

TERVOLA 105 Ala-Kirvesmaa Kujala
 110 Ala-Kirvesmaa Veittonen

H. Kotivuori 1992
 Karttaluonnos

TERVOLA 106 Ala-Kirvesmaa Ketola

H. Kotivuori 1992

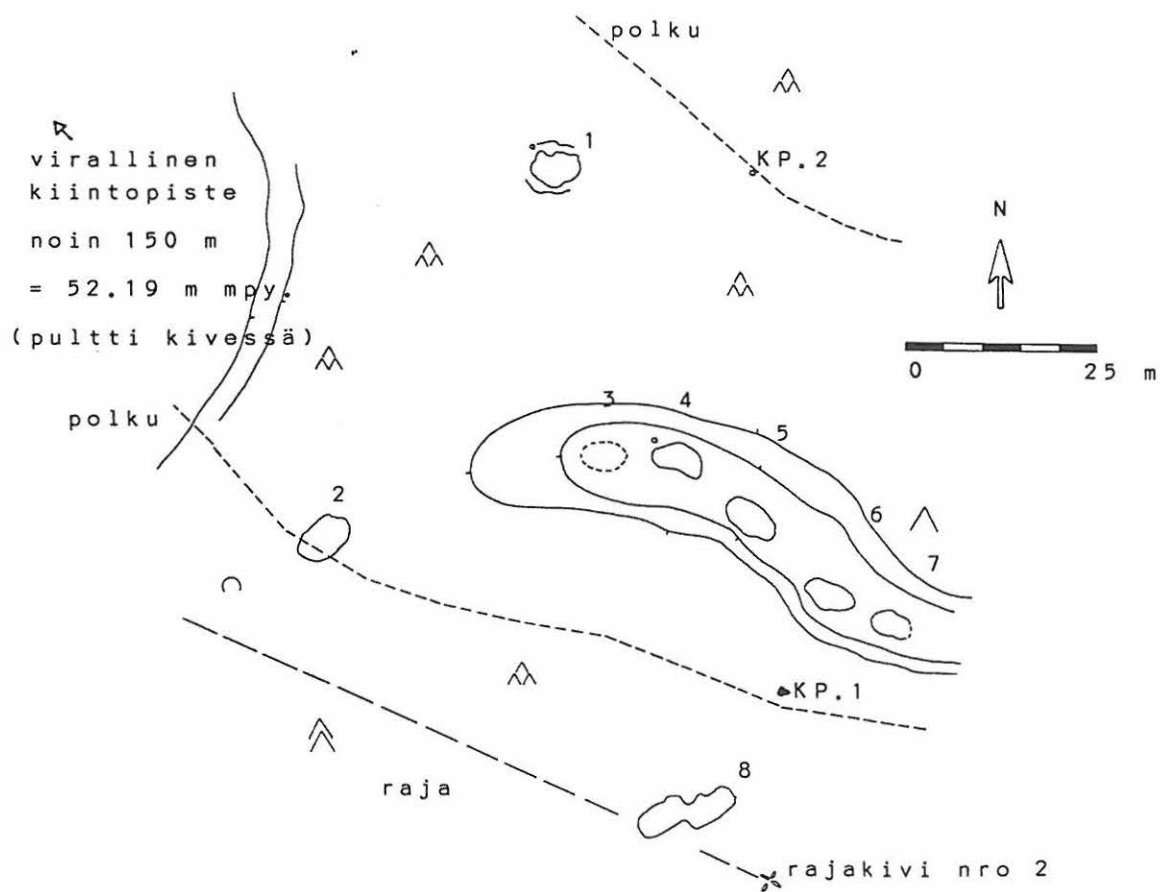
Yleikarttaluonnos 1:1000

Piirt. H. Kotivuori

asumuspainanteet 1 - 8

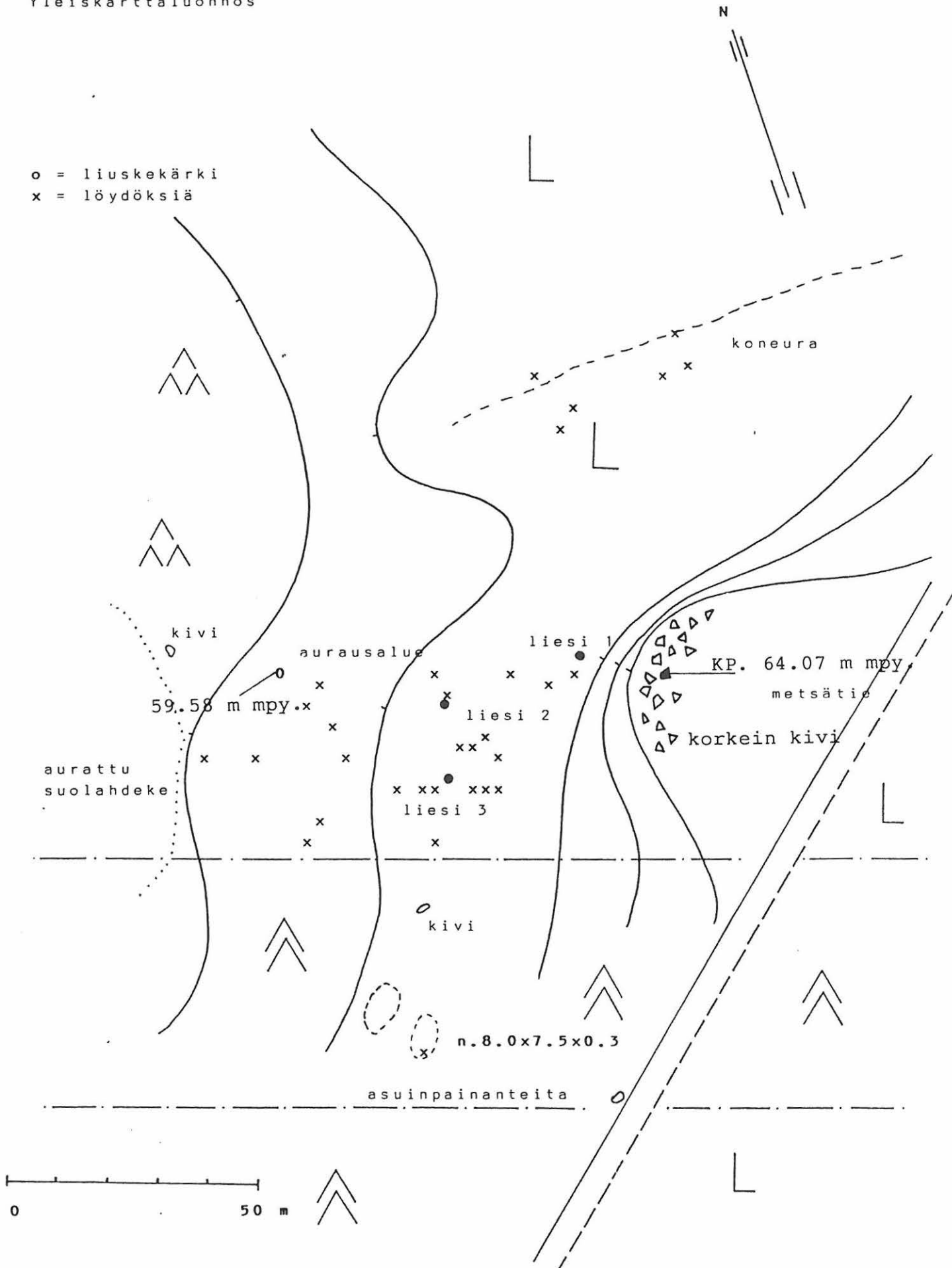
KP.1 = 51.77 m mpy. (isohko kivi)

KP.2 = 50.00 m mpy. (pikkukivi kannon kupeella)

TERVOLA 107 Ala-Kirvesmaa
 H.KOTIVUORI 1989
 Yleiskarttaluonnos

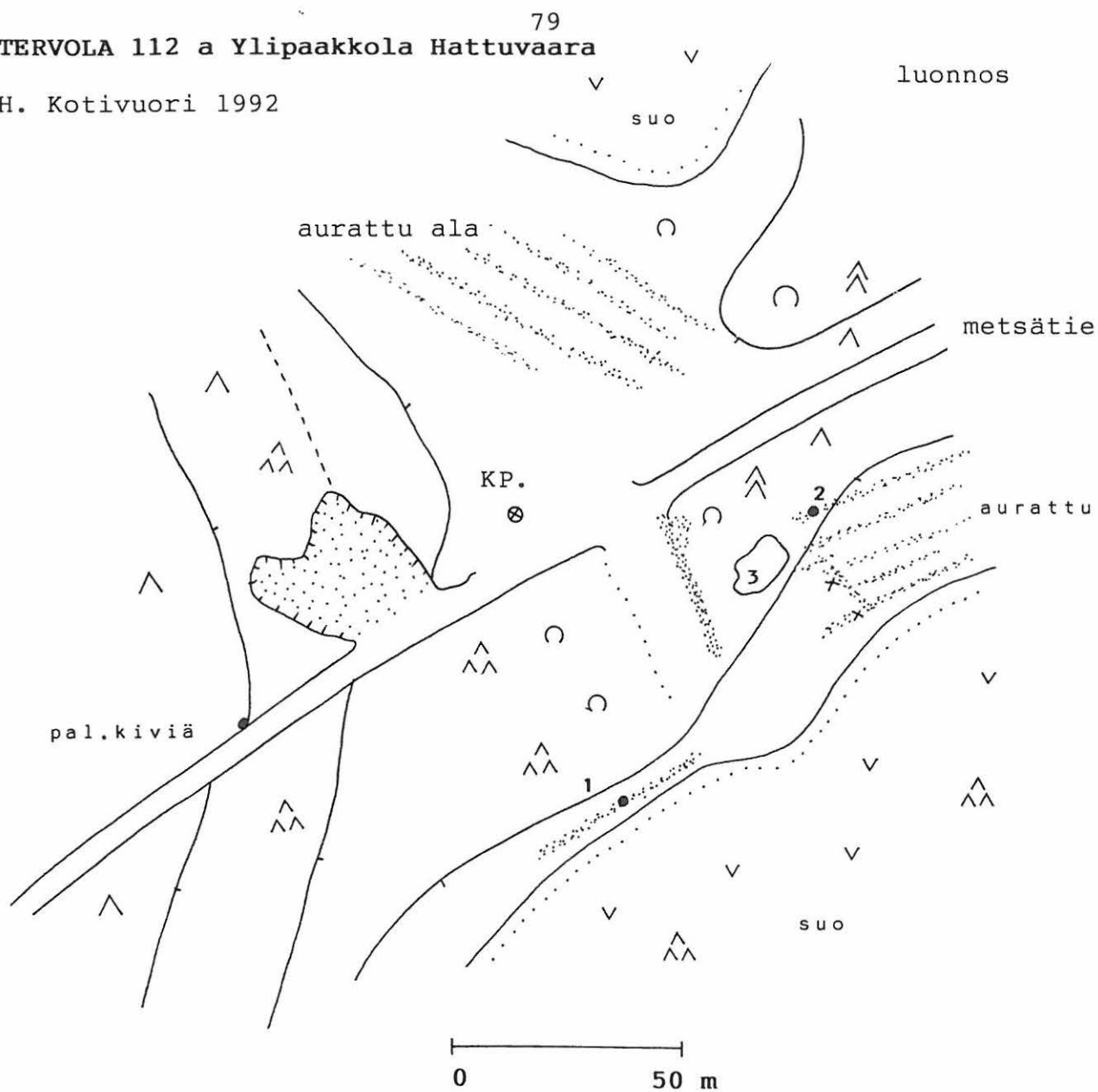
o = liuskekärki
 x = löydöksiä

79
TERVOLA 112 a Ylipaakkola Hattuvaara

H. Kotivuori 1992

luonnos

KP. = 43.05 m mpy. (kanto)

1 = liesikohta 41.16 m mpy.

2 = liesikohta 43.19 m mpy.

3 = asumuspainanne?

x kvartsia

TERVOLA 112 Ylipaakkola Hattuvaara

H. Kotivuori 1992

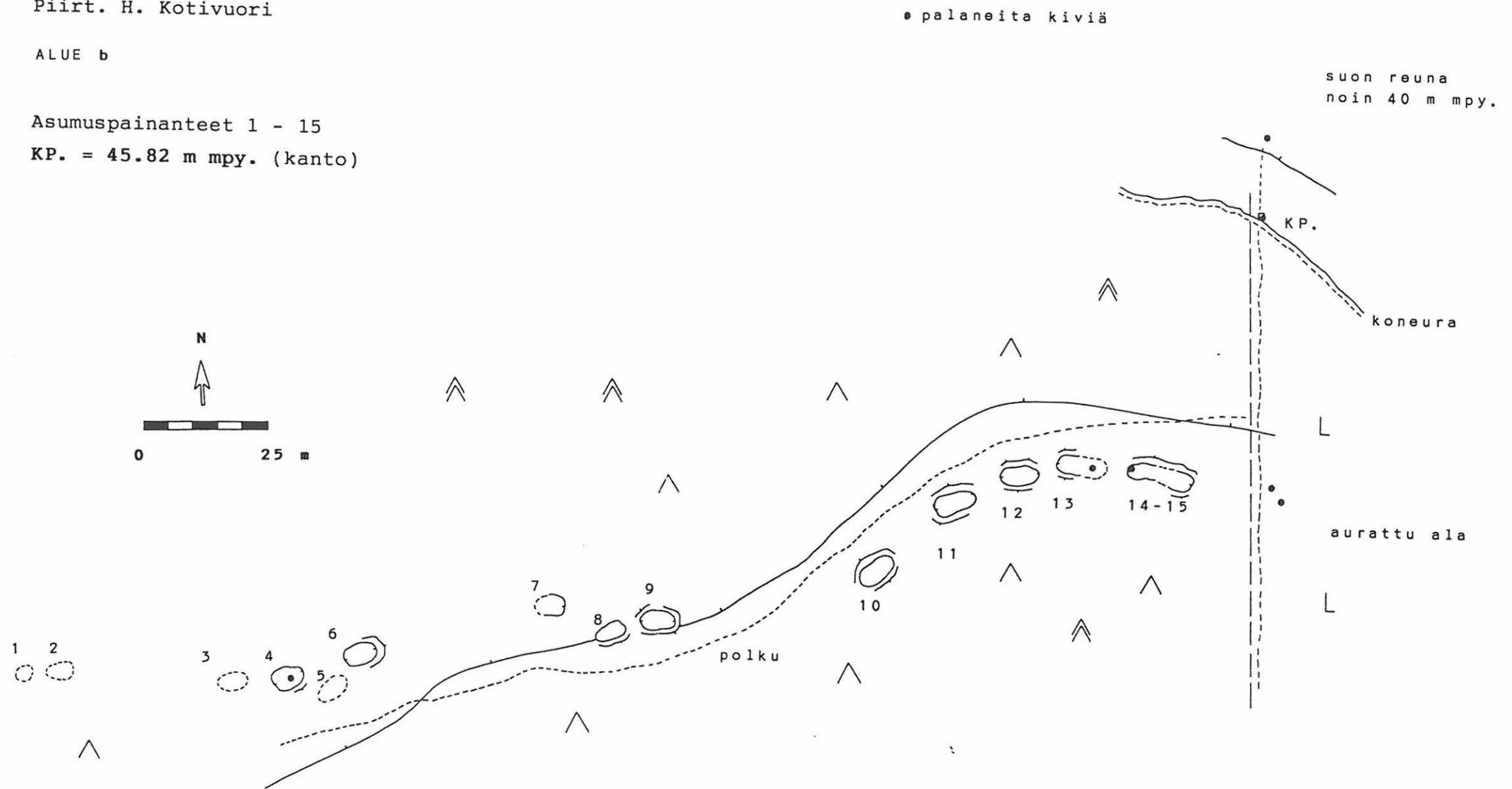
Yleiskarttaluonnos 1:1000

Piirt. H. Kotivuori

ALUE b

Asumuspainanteet 1 - 15

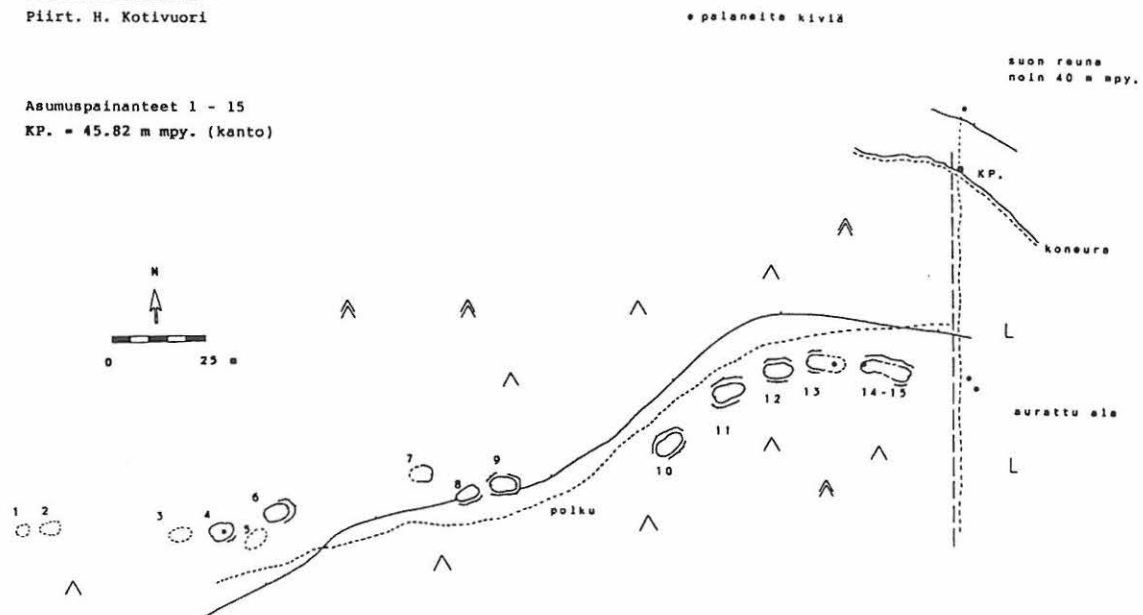
KP. = 45.82 m mpy. (kanto)

TERVOLA 112 Ylilpeakkola Hattuvaara (b)

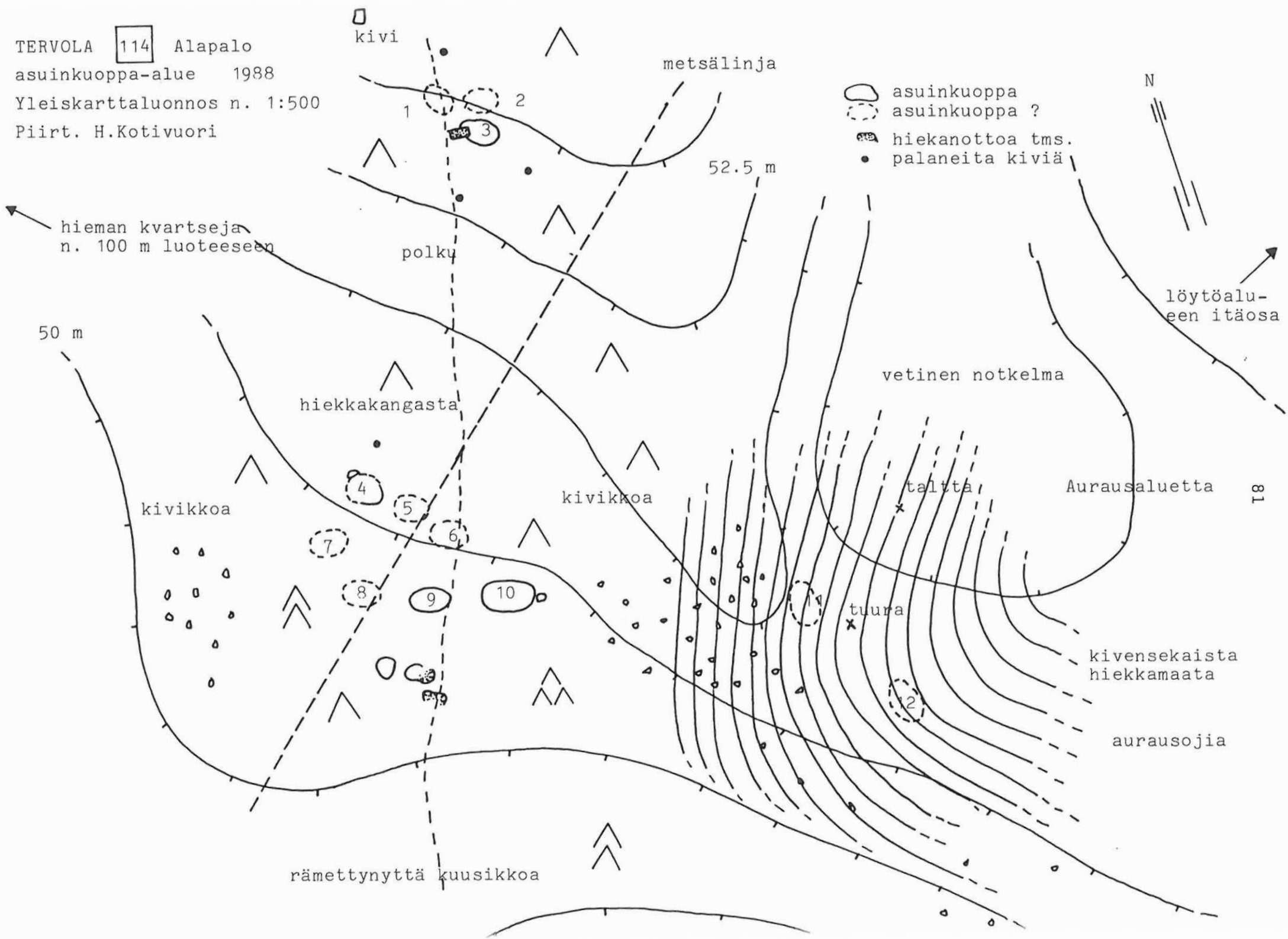
H. Kotivuori 1992
Yleiskarttaluonnos
Piirt. H. Kotivuori

Asumuspainanteet 1 - 15
KP. = 45.82 m mpy. (kanto)

TERVOLA 114 Alapalo
asuinkuoppa-alue 1988
Yleiskarttaluonnos n. 1:500
Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 102 Sirkonkangas

H.Kotivuori 1987

Yleiskarttaluonnos asuinuoppa-alueesta

Piirt. H.Kotivuori

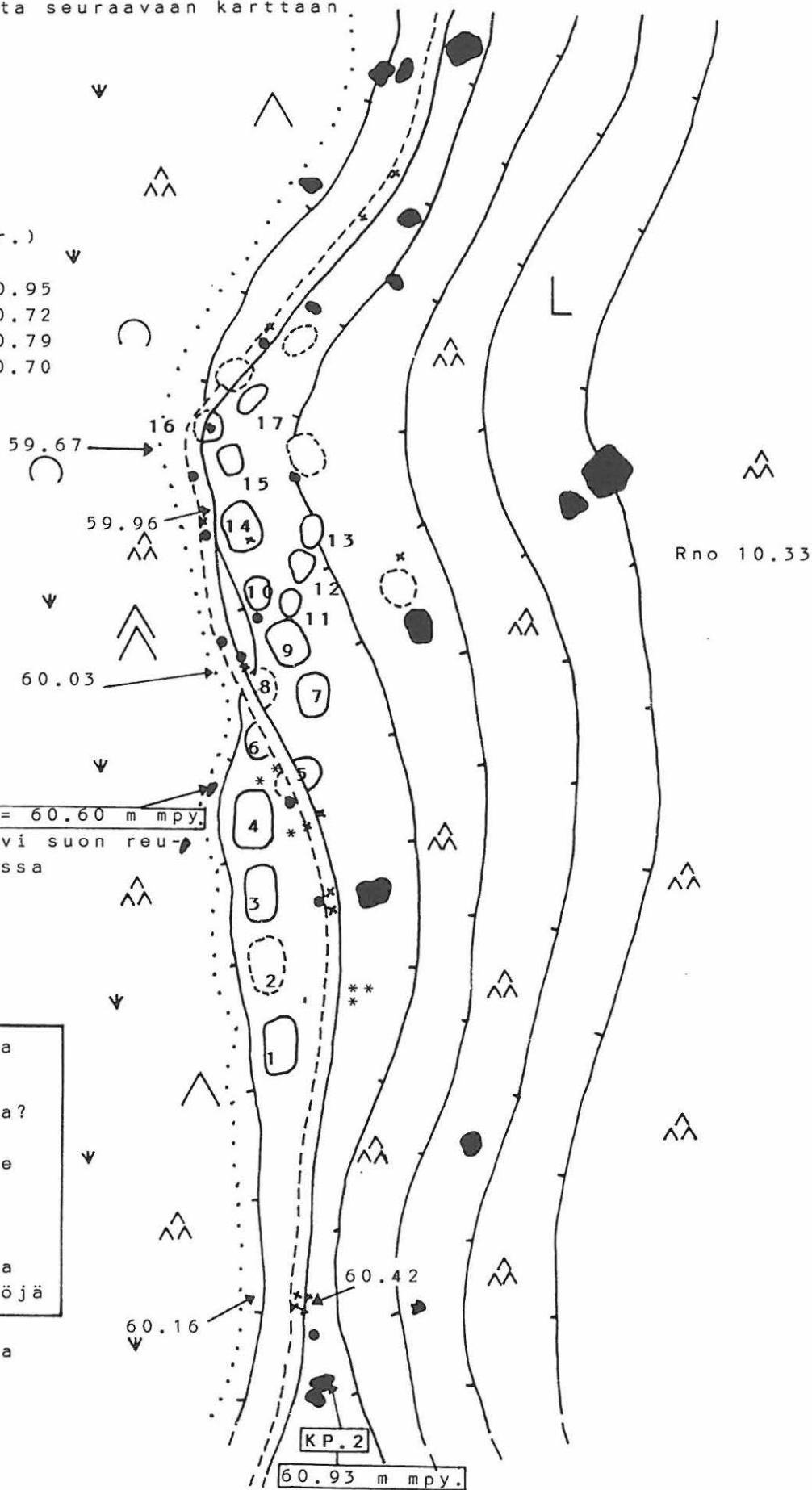
a

b

liitoskohta seuraavaan karttaan

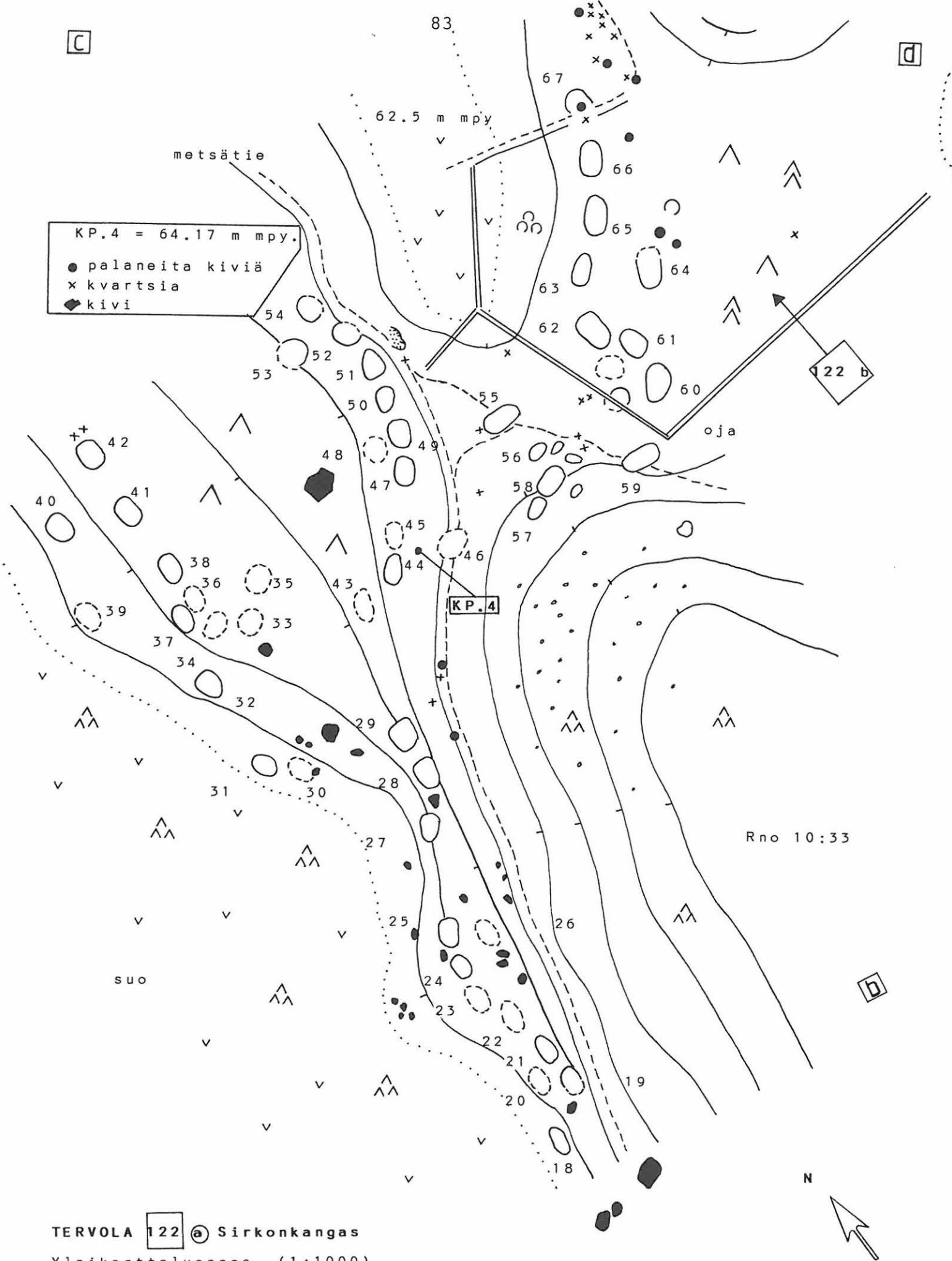
Asuinuopat:
(ylär./pohja/alar.)

- 7) 61.20/60.64/60.95
 9) 61.18/60.61/60.72
 14) 61.22/60.33/60.79
 15) 61.12/60.44/60.70

	asuinuoppa
	asuinuoppa?
	kivilohkare
	liesikiviä
	esineitä ja muita löytöjä

** keramiikkaa

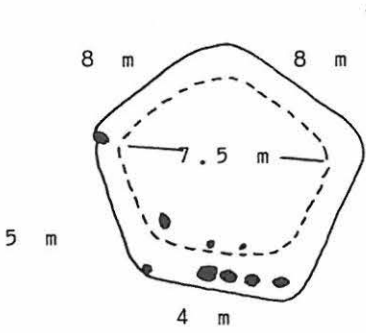

TERVOLA 122 a Sirkonkangas
 Yleikarttaluonnos (1:1000)
 H. Kotivuori 1987 - 1990

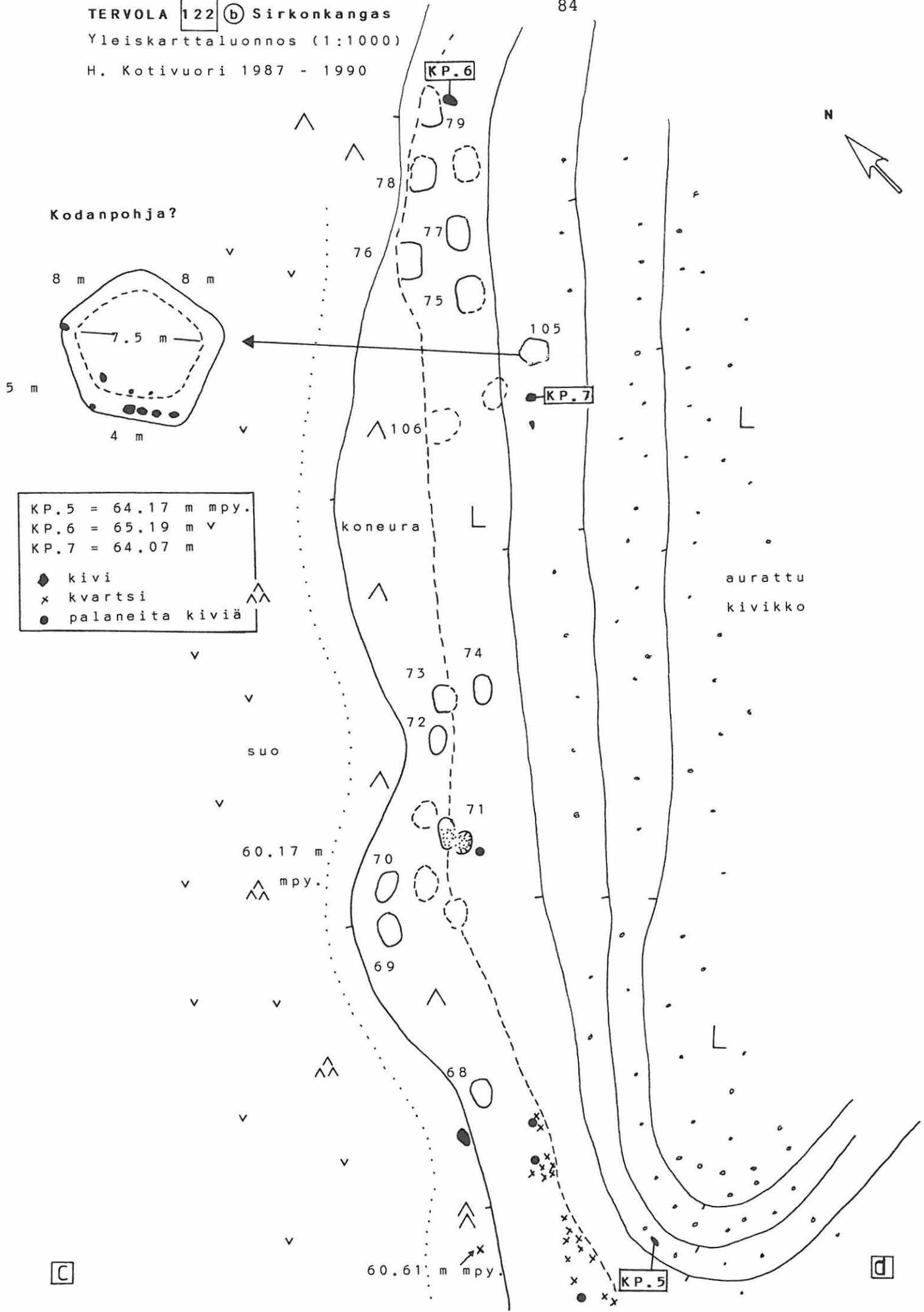
a

Kodanpohja?

KP.5	=	64.17 m	mpy.
KP.6	=	65.19 m	v
KP.7	=	64.07 m	
- kivi
  - x kvartsi
  - palaneita kiviä

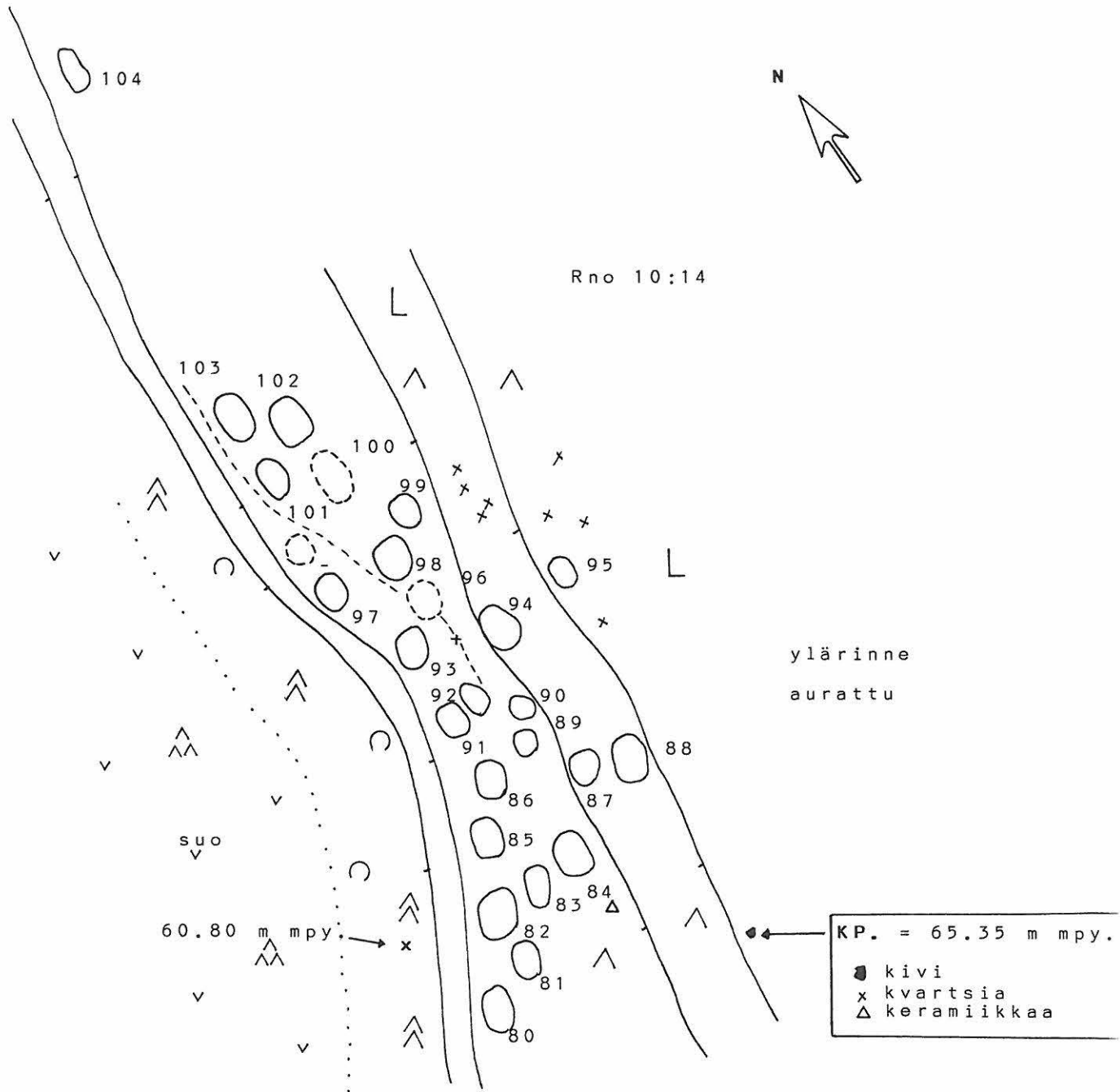
C

d

TERVOLA 123 Sirkonkangas

Yleiskarttaluonnos (1:1000)

H. Kotivuori 1987 - 1990

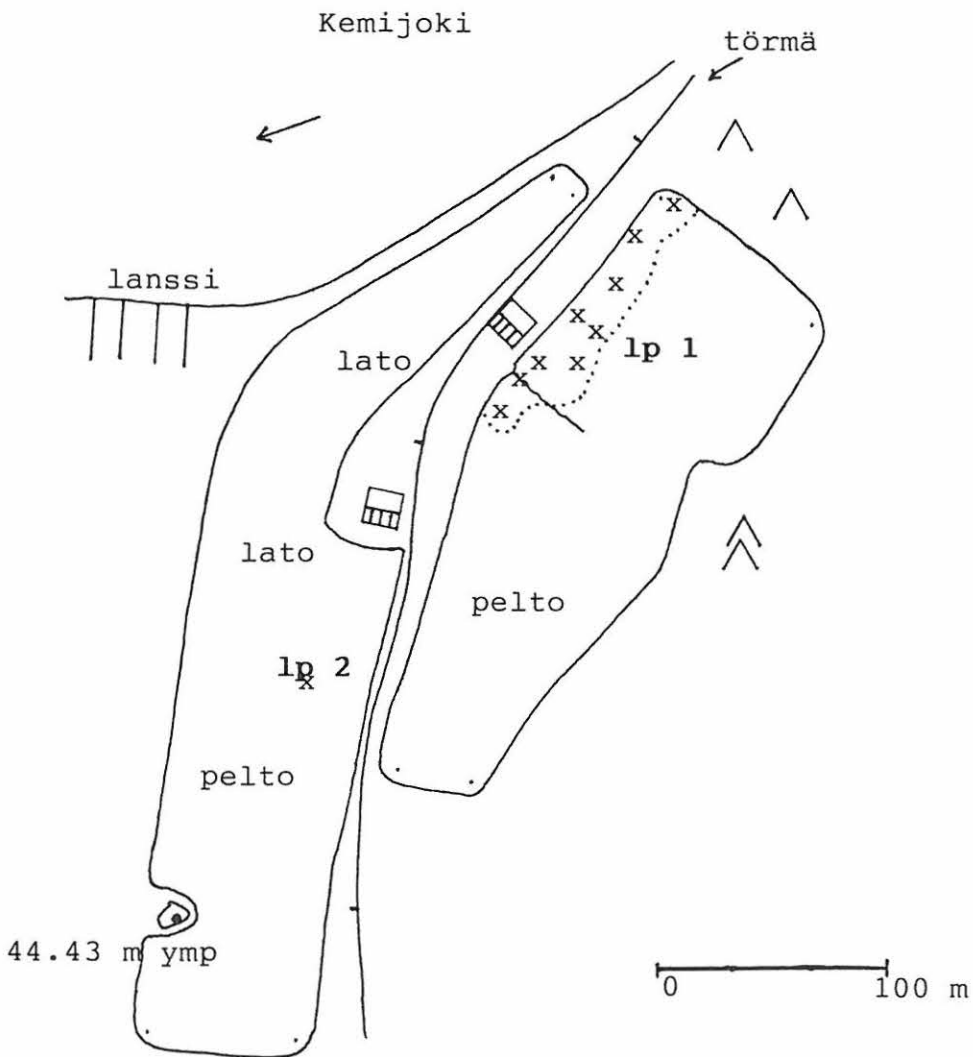

TERVOLA 122 c

noin 200 m lounaaseen

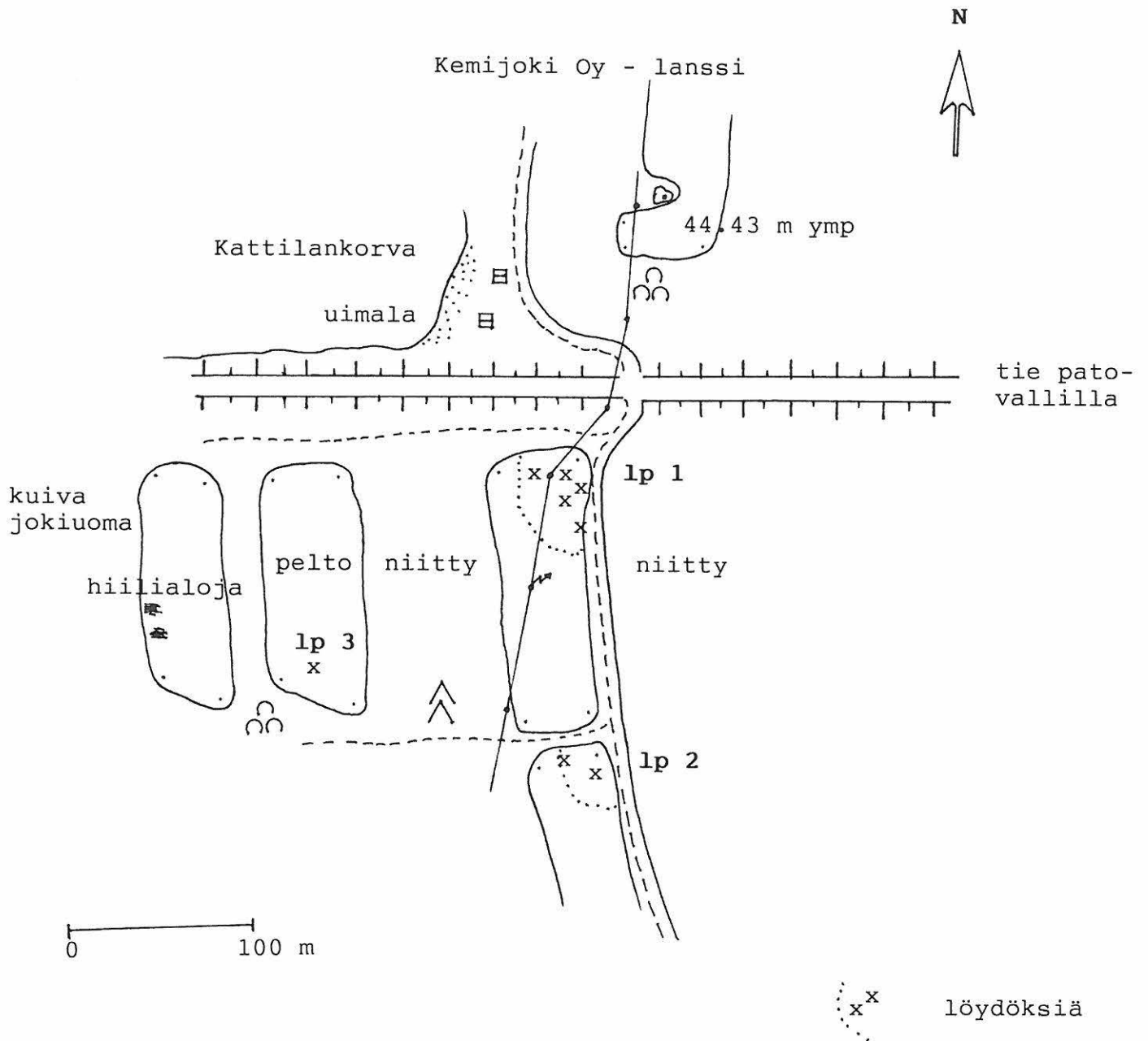

x löydöksiä

Tark. H.Kotivuori
9.11.1989

Tark. H.Kotivuori

9.11.1989

TERVOLA 129 Runkaus Rakkaviita

H.Kotivuori 1991

Yleiskarttaluonnos

N

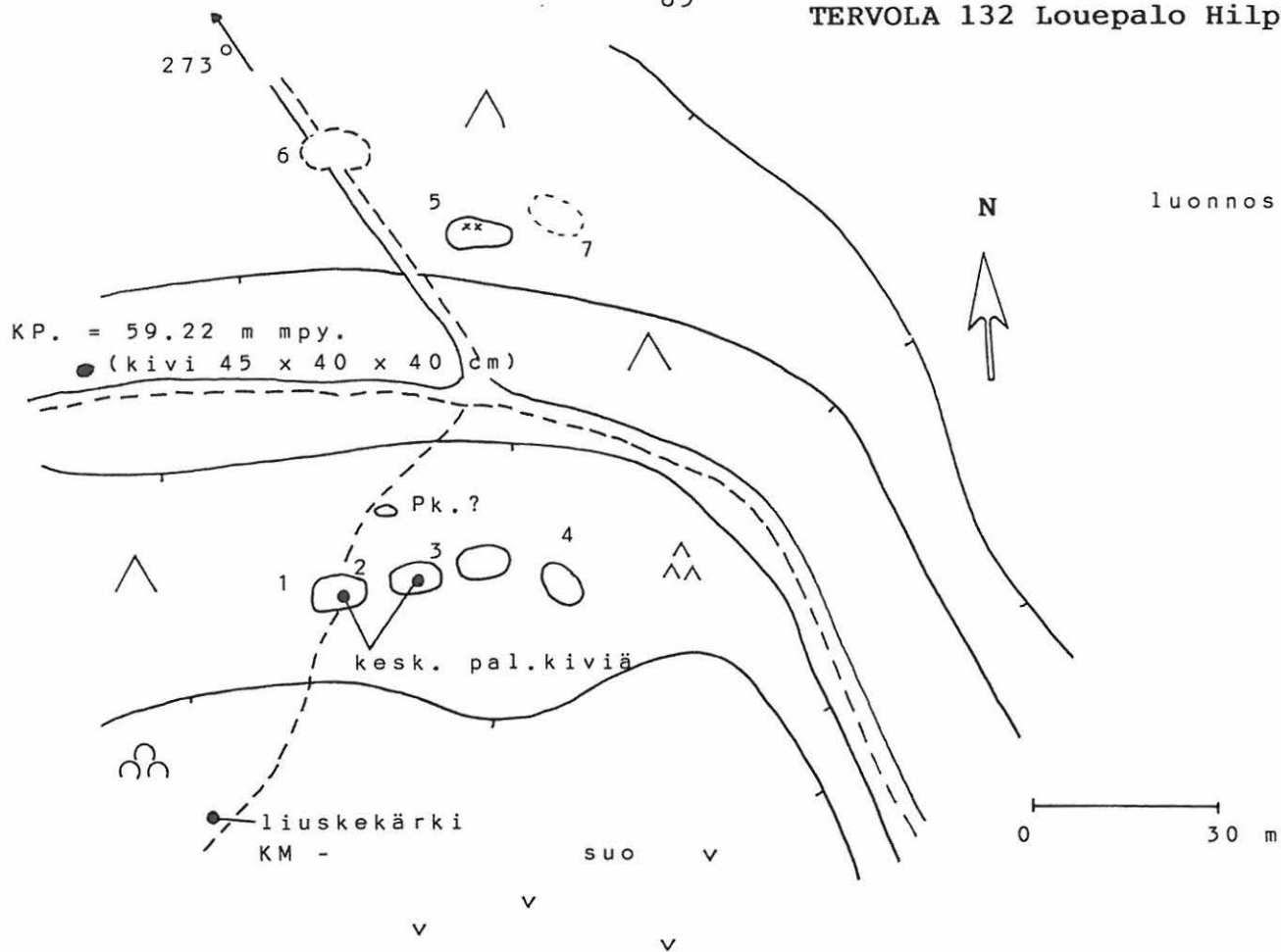

- 1 = 62.23 m mpy. (korkeuspiste kallion tyvellä)
 2 = 69.70 m mpy. (korkeuspiste kallion laella)

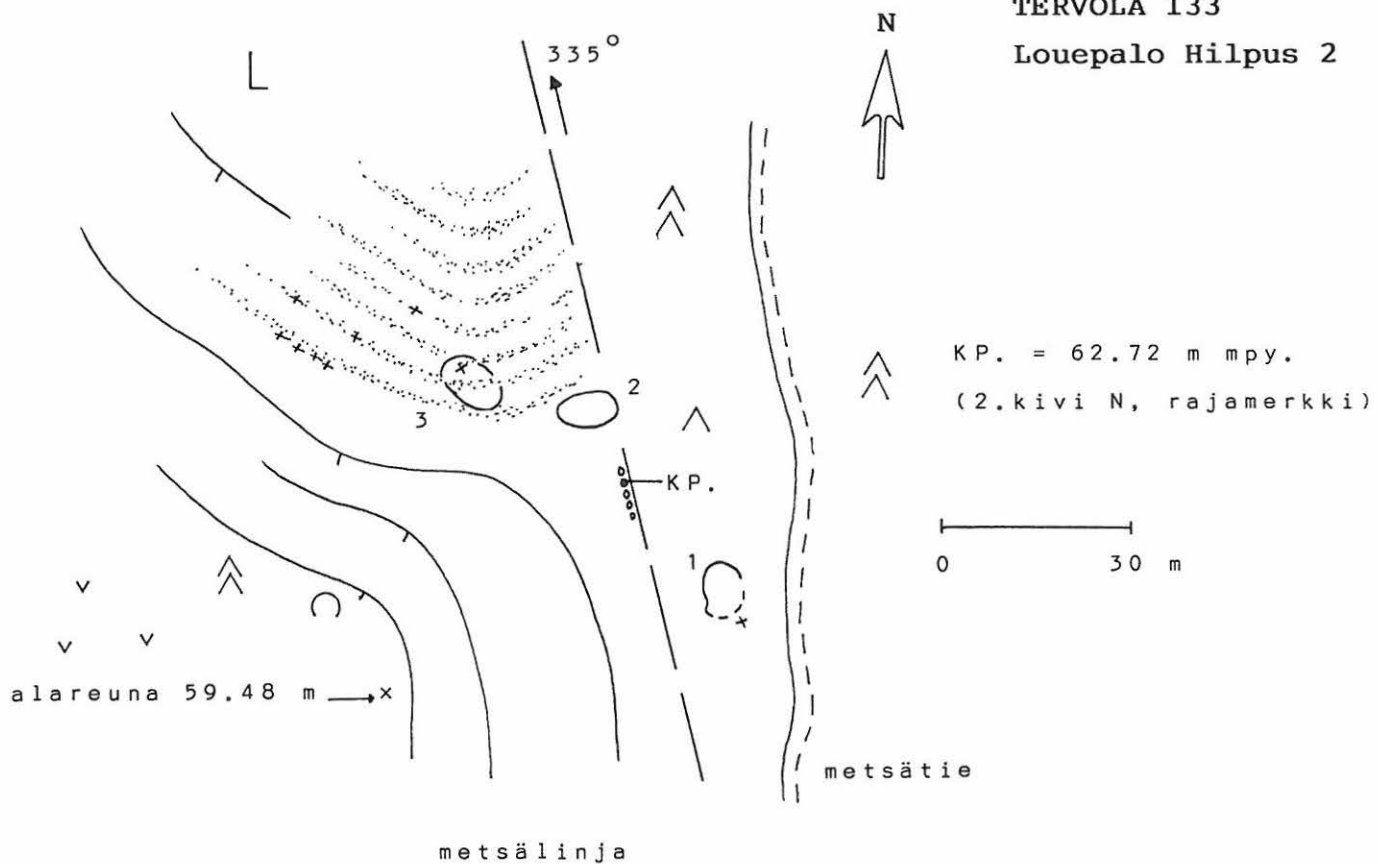

0 25 m

Tervolan Rakkaviita on laaja emäksisen tuffiitin muodostama kallioselänne. Sen länsipäässä oleva paljastuma on kivikautisen asuinpaikan vieressä ja siitä on selvästi otettu liusketta kiviesineiden raaka-aineeksi. Kalliota kiertävät au-rausojat ovat täynnä liusketankoja, ja niitä voi helposti irrottaa itse kalliosta. Vastaavia paikkoja on Tervolassa useita. Piirros: H.Kotivuori.

TERVOLA 133
Louepalo Hilpus 2

TERVOLA 135 Runkaus Mikonaho 3

H. Kotivuori 1992

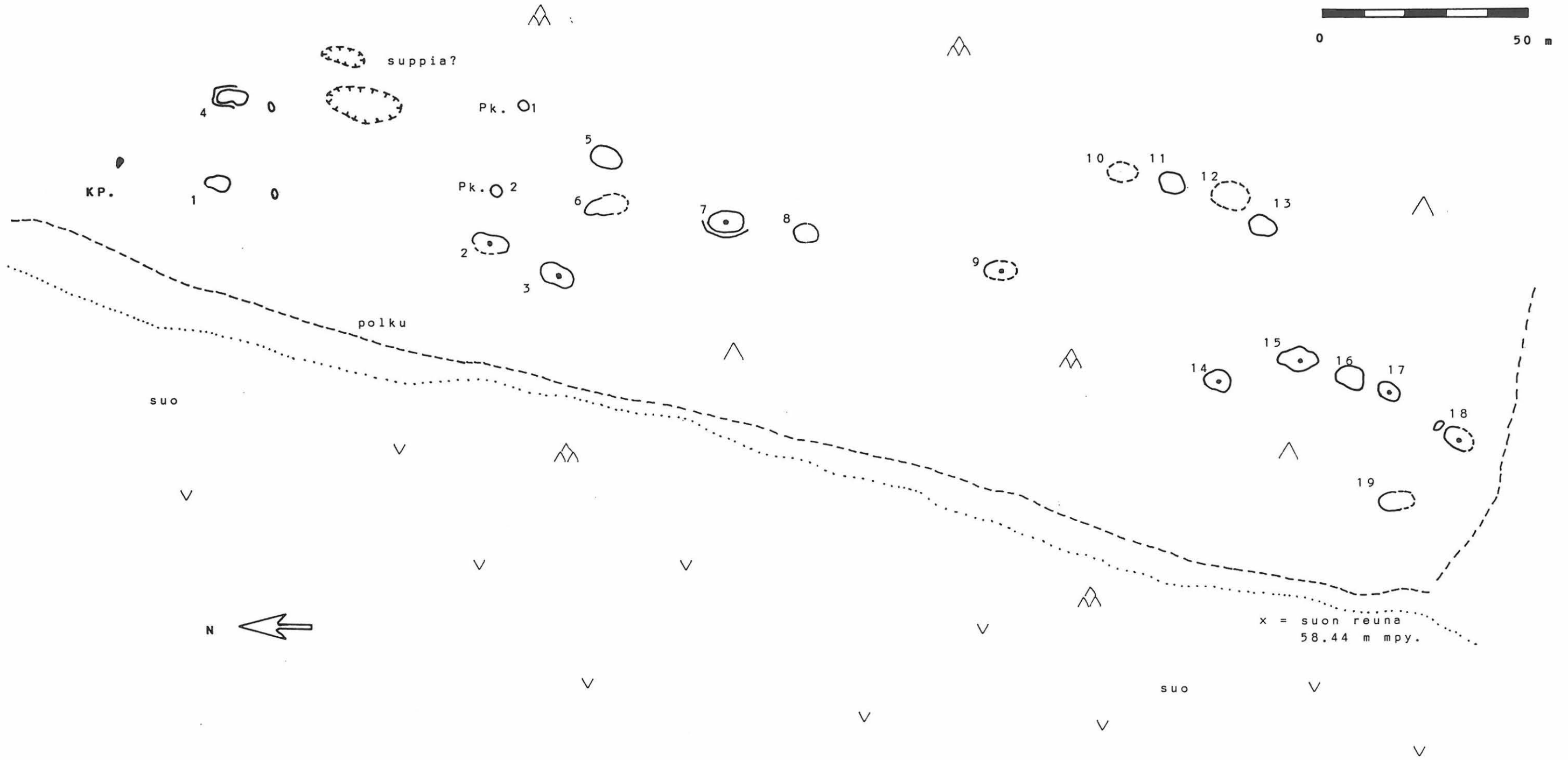
Yleiskarttaluonnos 1:1000

Piirt. H. Kotivuori

Asumuspainanteet 1 - 19, Pyyntikuopat? 1 - 2

KP. = 60.31 m mpy. (maakivi)

- palaneita kiviä
- o pieni asuinpaikkakuoppa

TERVOLA 135 Runkaus Mikonaho 3

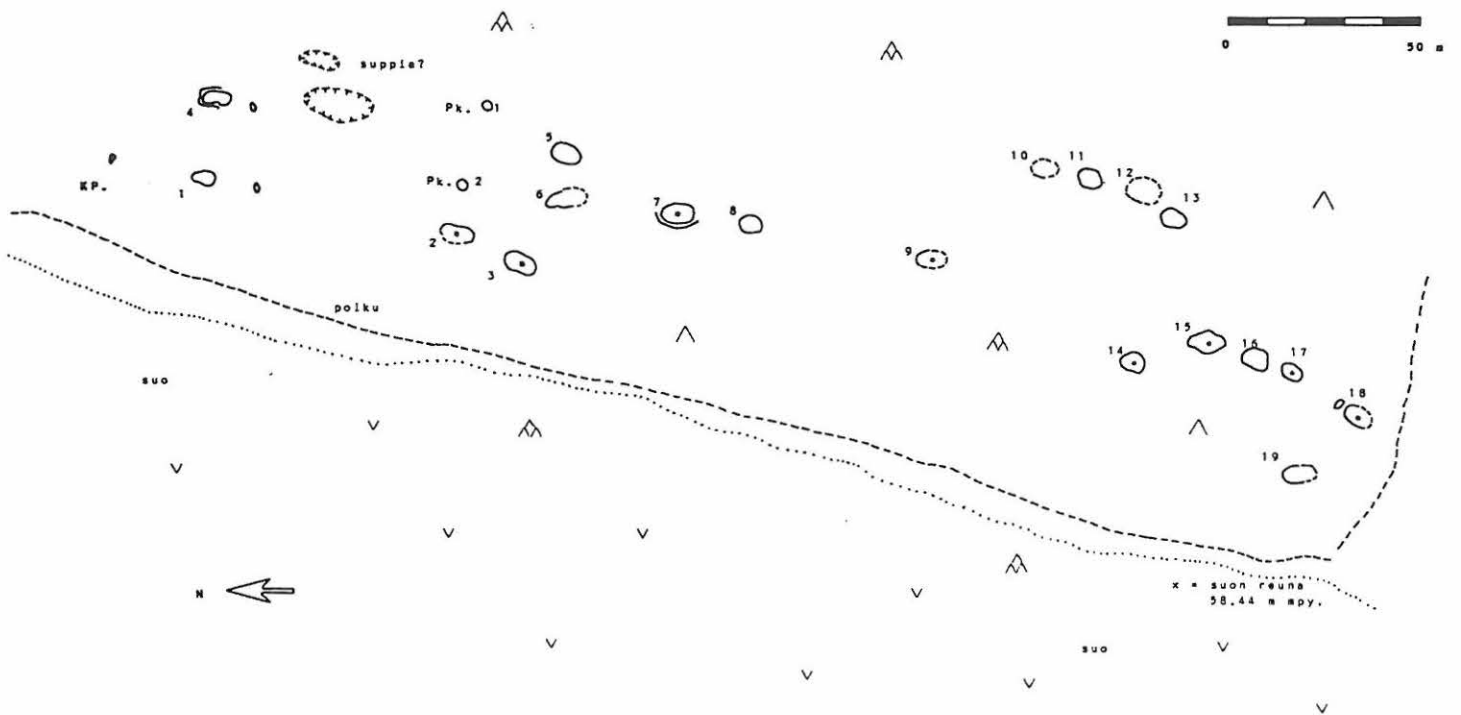
H. Kotivuori 1992

Yleiskarttaluonnos 1:1000

Piirt. H. Kotivuori

Asumuspainanteet 1 - 19, Pyyntikuoopat 1 - 2
 KP. = 60.31 m mpy. (maakivi)

• palaneita kiviä
 o pieni asuinpaikkakuoppa

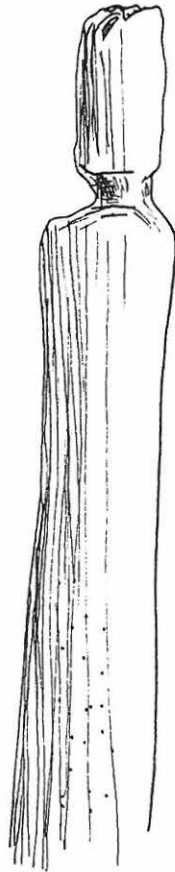

TERVOLA 136 Pisavaaran luonnonpuisto Vähäloma N

luonnos

pit. 145 cm

- tyviosa kaulasta
  alas 118 cm
- kaulan korkeus
  4 - 5 cm
- pääosan korkeus
  20 cm

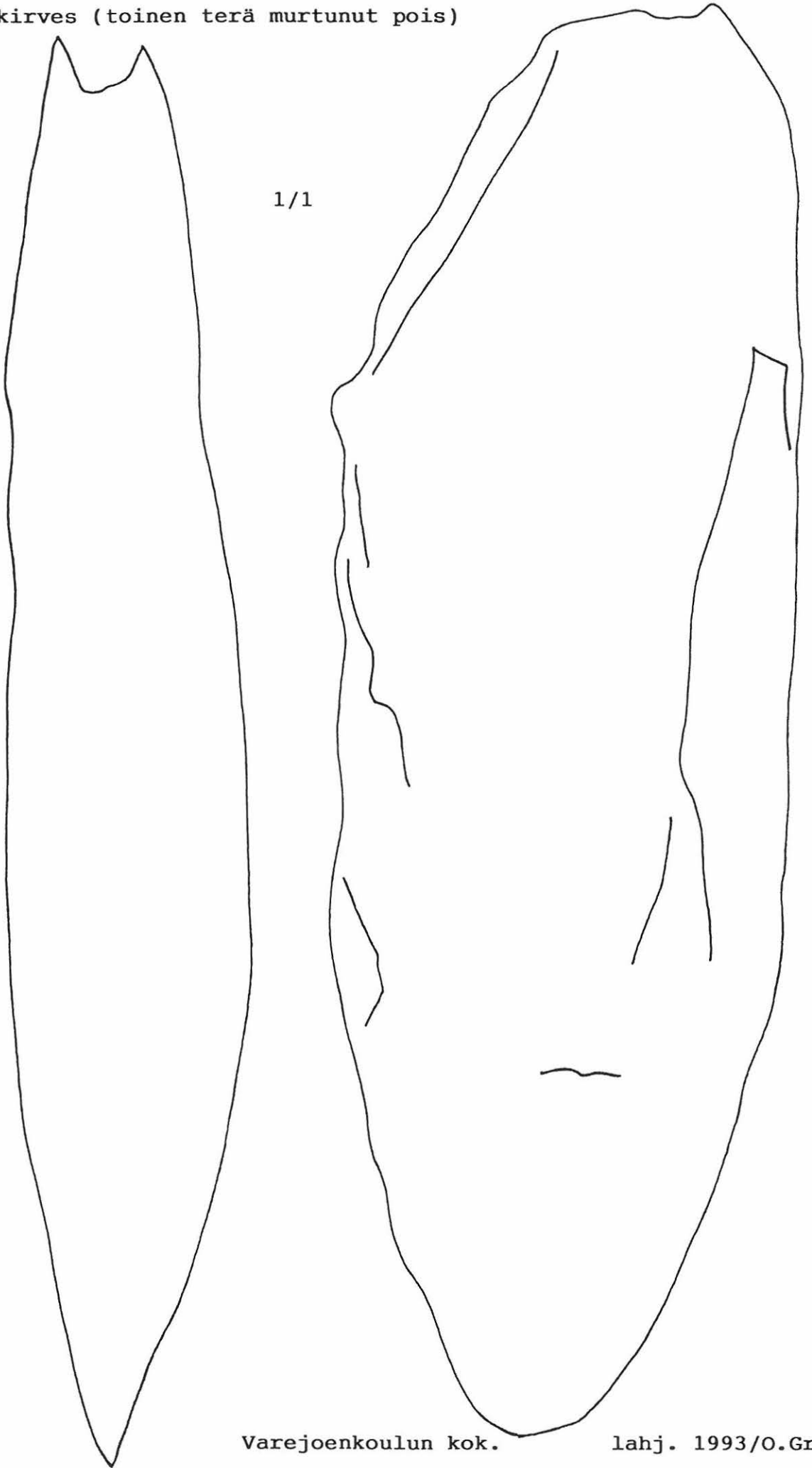
nostettu pystyyn rakkakivien
lomaan

Lapinpatsas, saalispatsas eli keropää

TERVOLA 58 Petäjämäa Hetekorpi 1

kaksoiskirves (toinen terä murtunut pois)

1/1

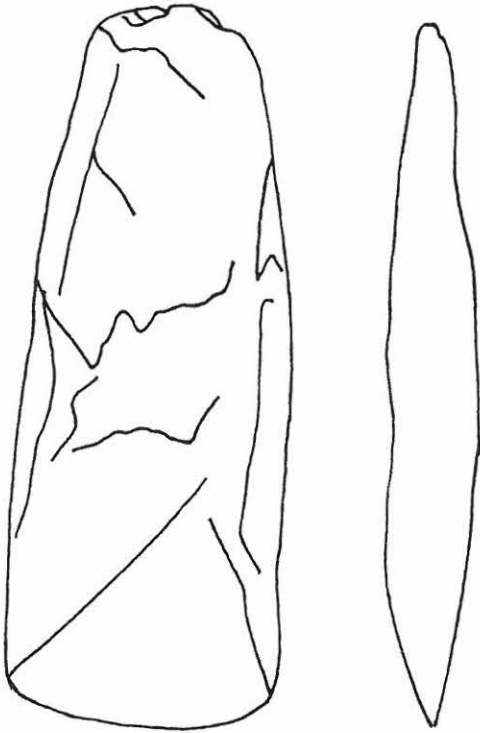
TERVOLA 58 ja 61 Petäjämäa Hetekorpi 1/2

taltta (61) ja tuura (58)

Varejoen koulun kok.

lahj. Oiva Granroth 1993

1/1

kova mustanvihreä ja vaaleanvihreä liuske
löydetty pienestä perunamaasta, suon reunasta
kesällä 1993 (61)

1/1

tummanvihreä liuske
huolella hiottu
löydetty talon läheltä
(58) kesällä 1993

TERVOLA TÖRMÄVAARA = KAPPELISTA LÄNSI-LUOTO.

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1491 VI/4

ENTINEN TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1491 VI/5

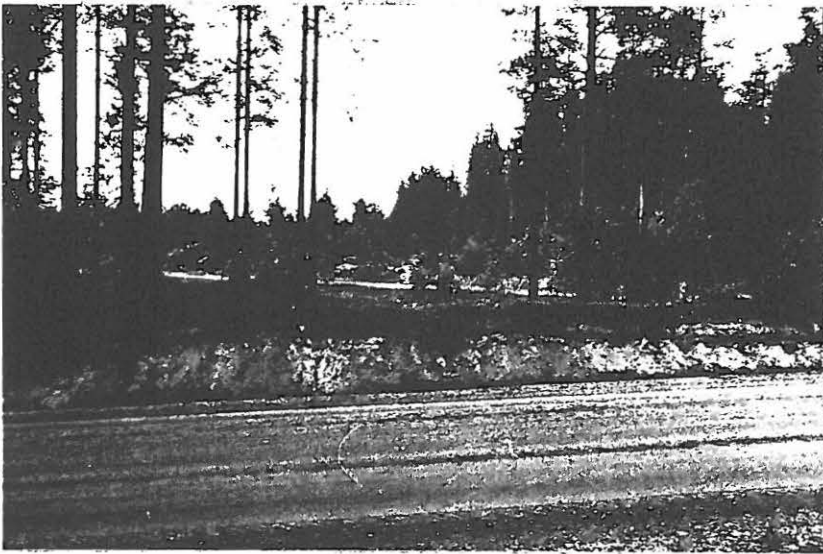
TERVOLA 70 Runkaus Asutus Leinonen

Panoraamakuva myöhäiskivikautiselta asuinpaikalta, joka ulottuu kuvassa vasemmasta laidasta aina alemmassa kuvassa (yhdistettävissä ylempään) erottuvan auton luokse. Alue on kauttaaltaan äestetty, mutta pääosa rikastumiskerroksesta löytöineen on yhä eheää. Etualalla on kivikkoista rinnettä, joka muuttuu hiekkaperäiseksi ja lopulta ennen ylempään kuvan metsikköä vetiseksi suomaaksi. Ristikolla on merkitty liesikohta, josta otettu hiillinäyte (Hel-2731) ajoittaa paikalla olleen Kierikin? asbestisekoitteisen keramiikan alarajana n. 2350 eKr. tai keskimäärin n. 2460 eKr. Maankohoamiseen perustuva arvio vastaa likimäärin C14 -ajoitusta ollen alarajalla noin 2310 eKr./52 m mpy (arvio: H.Kotivuori). LMM/0-486 IV/5,4,3,6 ja V/1 vas.luki- en. Lounaasta. H.Kotivuori 1989.

H.Kotivuori 1991

Tyypillisen kampakeramiikan aikainen asuinpaikka ja ainoa punamulta-
hautoja sisältänyt kohde Lapista toistaiseksi. Kaivaukset vuodelta
1988 ovat peittymässä.

LMM 0-778/V/6

LMM 0-777/IV/6

LMM 0-777/V/1

TERVOLA 72 LAADAMAA 1

VUODEN 1988 KAIVAUSALUEEN TAUSTAA. (W)

KOHDE PÖHJOISELTÄ. ASUINPAIKKUA PEITÄÄ NUORI
MÄNNIKÖ.

TERVOLA 87 Runkaus Arto

- k.1) Lehmikummun ja Koivun välisen tien länsipuolella olevan Perämaan soraharjanne muodostaa pohjoisessa Arton ja Hyvärin talojen välille pyöreähkön ja pääosin kivikkoisen mäen. Sen laella (68.4 m mpy) on kaksi selvästi erottuvaa, purnumaista painauma (ylemmässä kuvassa toinen). Hieman alempana etelärinteessä on kivikautinen asuinpaikka, johon liittyy ainakin yksi pyyntikuopalta vaikuttava, syvä painanne ja tasanteita, jotka lienevät asuinsijojen pohjia kivikaudelta. Purnujen läheisyydessä laella on lisäksi röykkiöksi määriteltävä, koottu kiveys (laajuus noin 4 m, korkeus noin 40 cm). Humus on eheää ja kyse on ilmeisesti ns. lapinrauniosta. LMM/0-485 V/4 ja 5. H.Kotivuori 1989.

TERVOLA 94 C KAUNONKANGAS: ASUMUSPAIVANNE

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1492 IV/5

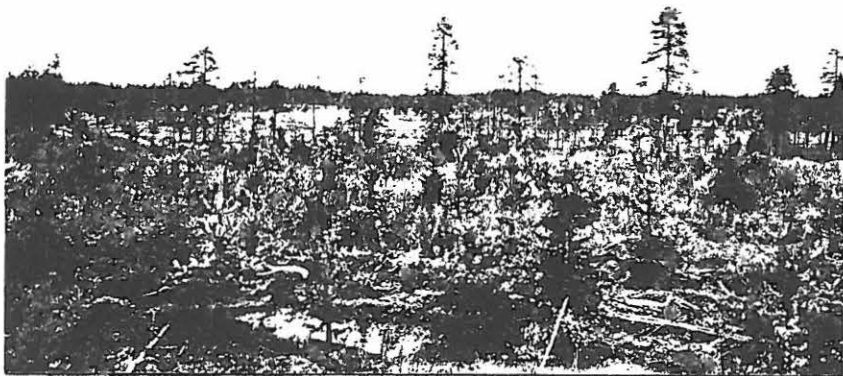

TERVOLA 94 C KAUNONKANGAS: AVRAJUSELLA
TORMELTU ASUINPAIVAN REUNA

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1492 V/2

H.Kotivuori 1991

- 1) Sihtuunan lounaispuolella olevan metsäalueen auratulla suonreunusrinteellä on kivikautinen asuinpaikka noin 70 - 75 m mpy. Lounaasta.
- 2) Kuten em., koko alue lännestä, asuinpaikka merkitty nuolella.
- 3) Sirkon asuinpaineet erottuvat kuvissa heikosti (vahvennettu rajauksella). Idästä.
- 4) Kuten em.

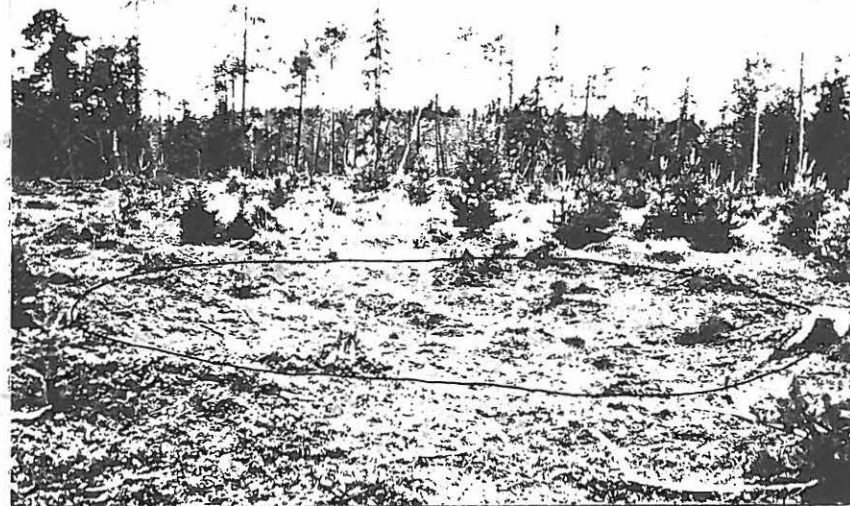
LMM 0-778 /VI/4

LMM 0-778 /VI/5

LMM 0-777 /V/2

LMM 0-777 /V/3

LMM 0-512 V/2 (SW)

LMM 0-512 V/3

LMM 0-512 IV/6 (W-SW)

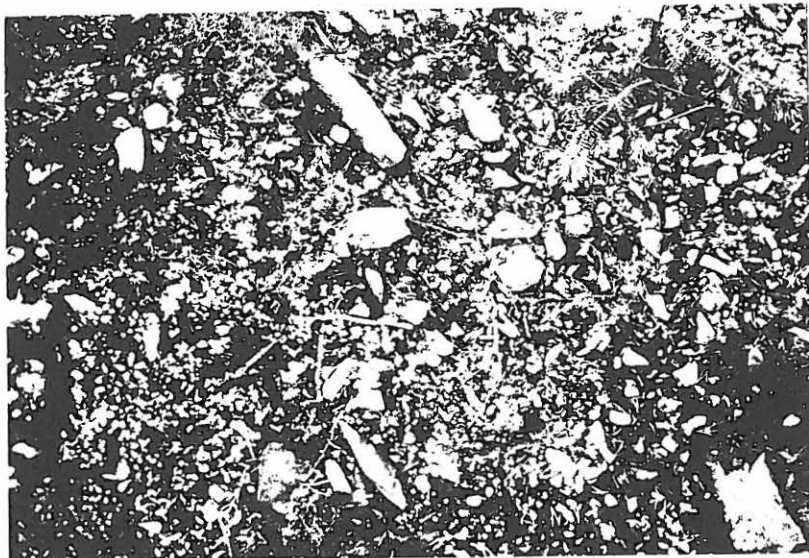

LMM 0-512 V/4 (S)

TERVOLA 102 SIKKO: ASUMUSPAIKKANTEIDEN MITTAUKSIA KESÄLLÄ 1989.
 SIKKONKANGAS 1
 KUARTSIA, KERAMIKKUA JA PIITÄ LÖYTYI TIELTÄ JA
 SEIN REUNOILTA, MYÖS LUJUKETTA JA PALANUTTA LUUTA.
 TARVASTUS.

H. KOTIVUORI 1989

- k.1) Suon reunaan yhtyvää aurasaluetta, jolla on ollut ainakin pari kivikautista asuinpainannetta. Löydöksiä ja palaneita liesikiviä on harvakseltaan hiekkaperäisessä maassa. LMM/0-486 IV/2. Kaakosta. H.Kotivuori 1989.
- k.2) Ko. alueella olevan kiviperäisen kumpareen murroksessa näkyy liuskekappaleita ja -iskoksia, jotka pilstoutuvat luonnostaan eroosion kautta. Materiaalia on selvästi rikottu ja valmistettu esineiksi paikalla olleen kivikautisen väestön toimesta. LMM70-486 III/5. H.K 1989.

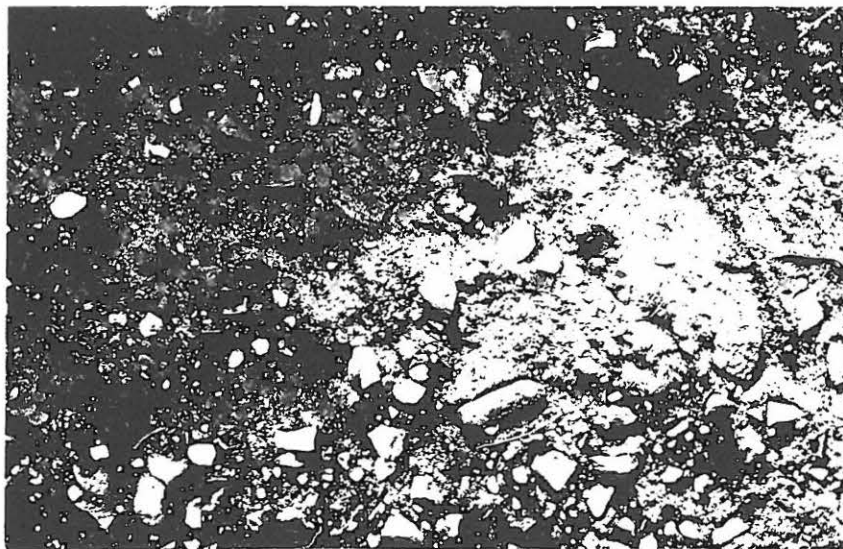
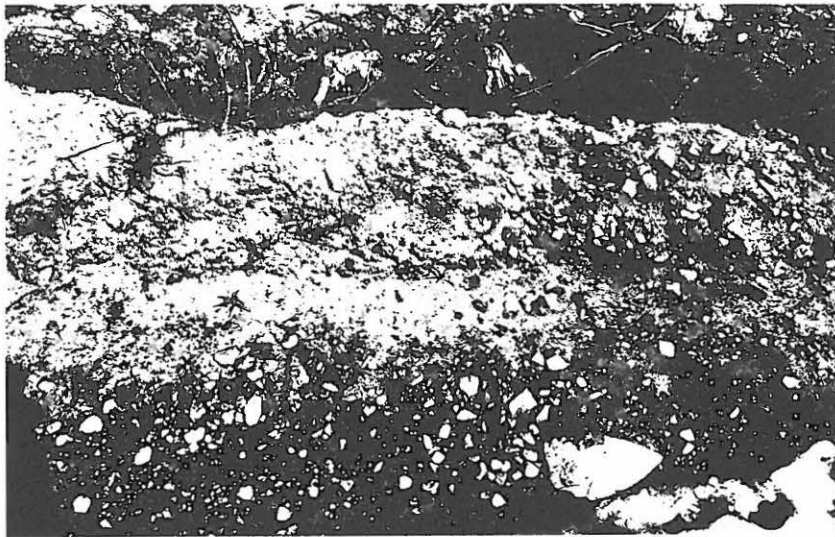

- k.1) Osittain aurauksessa tuhoutunut kivikautinen asuinpaikka länteen (oikealla) avautuvan metsärinteen keskivaiheilla. LMM/0-486 I/2. Idästä. H.Kotivuori 1989.
- k.2) Löytöalueen lounaispään syviä aurausojia, joista löytyi muutamia selviä liesikohtia, palanutta hylkeen ja kalan luuta, runsaasti kvartseja ja hieman liuskeainesta. LMM/0-486 I/3. H.K 1989.
- k.3) Aurausoja, jonka kuva-alan taustalla on liuskekeihäänkärjen teelmän löytökohta ja etualla liesikohta nro 1. LMM/0-486 I/4. H.K 1989.

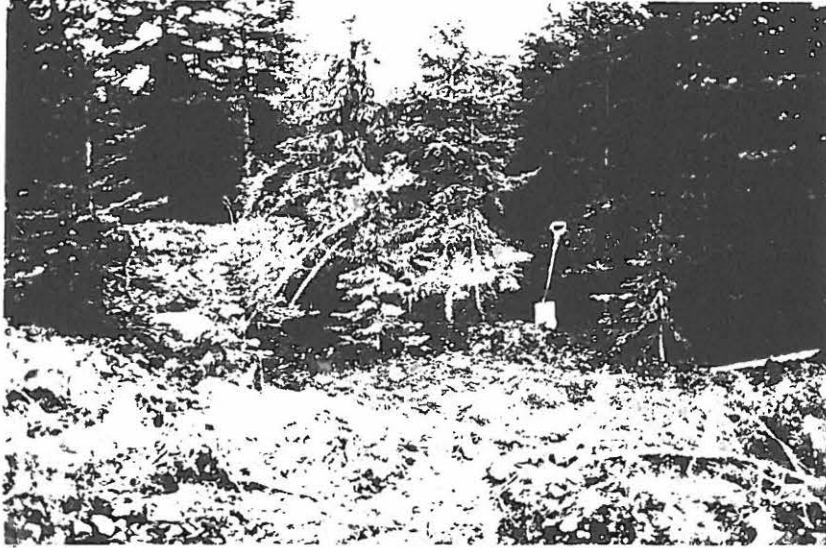
Kaksi lähikuvaa samasta aurautuneesta liedestä, jossa palaneet kivet sekoittuvat löydöksiin. LMM/0-486 II/1 ja I/5. H.Kotivuori 1989.

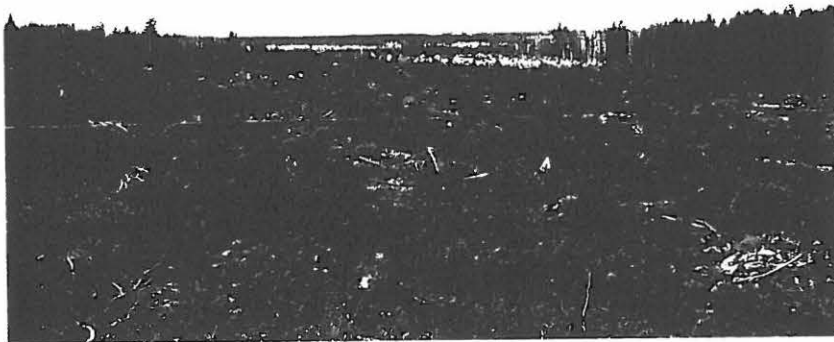
Kaksi aurasojan pohjan pilstoutunutta liuskeainesta esittävää kuvaa asuinpainanteen nro 14 länsireunasta. Paikalta löytyi lieden jäännöksiä, palanutta luuta (hylkeen), liuske-esineen teelmiä, kvartsiainesta ja kaksi liusketuuraa. LMM/0-486 III/6 ja IV/1. H.Kotivuori 1989.

- k.1) Aurasalueen reunassa oleva kivikautinen asuinpainanne nro 9 lapion takana. LMM/0-486 III/1. Pohjoisesta. H.Kotivuori 1989.
- k.2) Matala kodansijapainauma nro 6 lännestä toukokuisen lumen pälvittämässä metsässä. LMM/0-486 III/4. H.K 1989.
- k.3) Asuinpaikan läheisyydessä oleva kvartsijuonteinen kivi kuvas-
taa raaka-aineresurssien olleen lähellä. LMM/0-486 II/3.
H.K 1989.

- k.1) Kivikautinen kodansijapainannealue soiden ympäröimän metsärinteen keskivaiheilla. Alue on puolittain tuhoutunut metsäaurauksessa. LMM/0-486 II/5. Kaakosta. H.Kotivuori 1989.
- k.2) Ko. alueen lounaisreunassa oleva asuinkuoppa nro 10 lapiosta (keskellä) vasempaan. LMM/0-486 II/6. Kaakosta. H.K 1989.
- k.3) Aurasalueen lounaispuolen eheäpintaisessa metsikössä on noin yhdeksän säilynyttä asuinkuoppaa. Kuvassa nro 4 koillisesta. LMM/0-486 III/3. H.K 1989.

Nro. 10 11 12 13 14 17 15 16

RUNKAUS, Ala-Kirvesmaa, Veittonen:
 Kivikautinen asuinuoppa-alue taustalla näkyvän Lapinjängin kaakkoispuolisella rinteellä n. 53 m ymp. Kuvassa on merkitty metsäaurauksesta huolimatta todetut asuinuopat nro 10 - 17. Alkupää kuoppaketjusta on säilynyt ehjinä vasemmalla olevassa metsässä. Kuoppien 12 ja 13 välissä on ilmeisesti ollut 2 - 3 kuoppaa, jotka ovat aurautuneet pahoin. IMM/R-304 IV/4-5. Kaakosta. H.Kotivuori 1963.

Taustalla näkyvän alemman törmän alla on nuorempi kivikautinen asuinpaikka ja 2 - 3 aurattua kodansijaa korkeudella n. 45 - 47.5 m ymp. Kohde TERVOLA 105. Törmän oik. reunassa on liuskekarikkoa, josta otetusta materiaalista on tehty pääosa paikalta poimituista esineistä, osa kaapimistakin. Myös kuvasta oikealle mentäessä on paikoin liesi- ja kvartsikeskittymiä.

TERVOLA 112: HATTUVAARA (E)

M-271 V/2

TERVOLA 112: HATTUVAARA (E)

M-271 V/1

TERVOLA

110

YLIPAAKKOLA, Hattuvaara: Toistaiseksi eteläisin todettu asuinkuopparyhmä Kemijoella ja Tervolassa. Kuvassa yksi (nro 10) noin 15 kuopan ryhmästä vaaran pohjoisrinteellä olevassa metsikössä. Pysty linjakeppi osoittaa

kuopan syvyyden n. 60 cm sen keskikohdassa ja halkaisijan yli 4 m poikisuunnassa. Alueen kuopparyhmä lieinee säilynyt kokonaan, vaikka vaaran itäreuna on täysin aurattu.

LMM/R-304 IV/6. H.Kotivuori-88

Toinen em. alueen kuopista (nro 9) vastaavasti linjaseipäin merkittynä. LMM/R-304 IV/3. H.K 1988.

TERVOLA

73

Kevätkesällä 1987 metsäaurattu kivikautinen asuinpaikka, jossa oli lähes 20 asuinkuoppaa. Kaivaus kuitenkin vuonna 1988. Etelä-kaakosta. LMM/0-360 VII/4.H.Kotivuori-88

TERVOLA

118

Tuhoamaton kivikautinen asuinpaikka Viitamaan länsireunassa. Koekuopasta löytyneen liesikiveyksen ainesta pussittamassa kontrabasisti Jarmo Kankeanpää. LMM/0-304 III/1.H.K-88.

TERVOLA

119

Pieni kivikautinen oleskelupaikka
Eresmaan länsireunassa. Löydöksiä
ojanteista. LMM/O-429 V/3.H.K-88

TERVOLA

117

KOIVU, Tynnyripäri: kivikautinen
asuinpaikka suon ja rinteelle nouse-
van metsätien yhtymäkohdassa. LMM/O-
429 III/4. H.K 1980.

TERVOLA

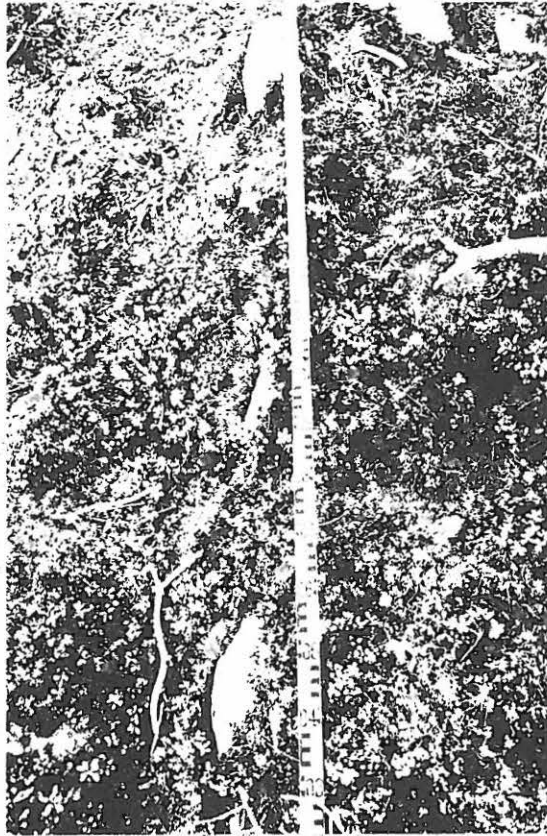
120

RUNKAUS, Hietala: Kätkävaaran luote-
isreunassa oleva kivikautinen asuin-
paikka (n. 3500 e.Kr.). Talon takaa
suolta löytyi puinen mela. LMM/O-
428 IV/1. H,K 1988.

H.Kotivuori 1991

- 1) Kotasijan reunusta on paranneltu asettamalla kiviä seinälle riviin (mitan alla). Piirre on ainutlaatuinen ja johtuu kivisestä kotapaikasta. Kaakosta.
- 2) Kuten em., kotasija on alueen koilliskärjessä. Valli on kulmikas ja laaja. Lounaasta.

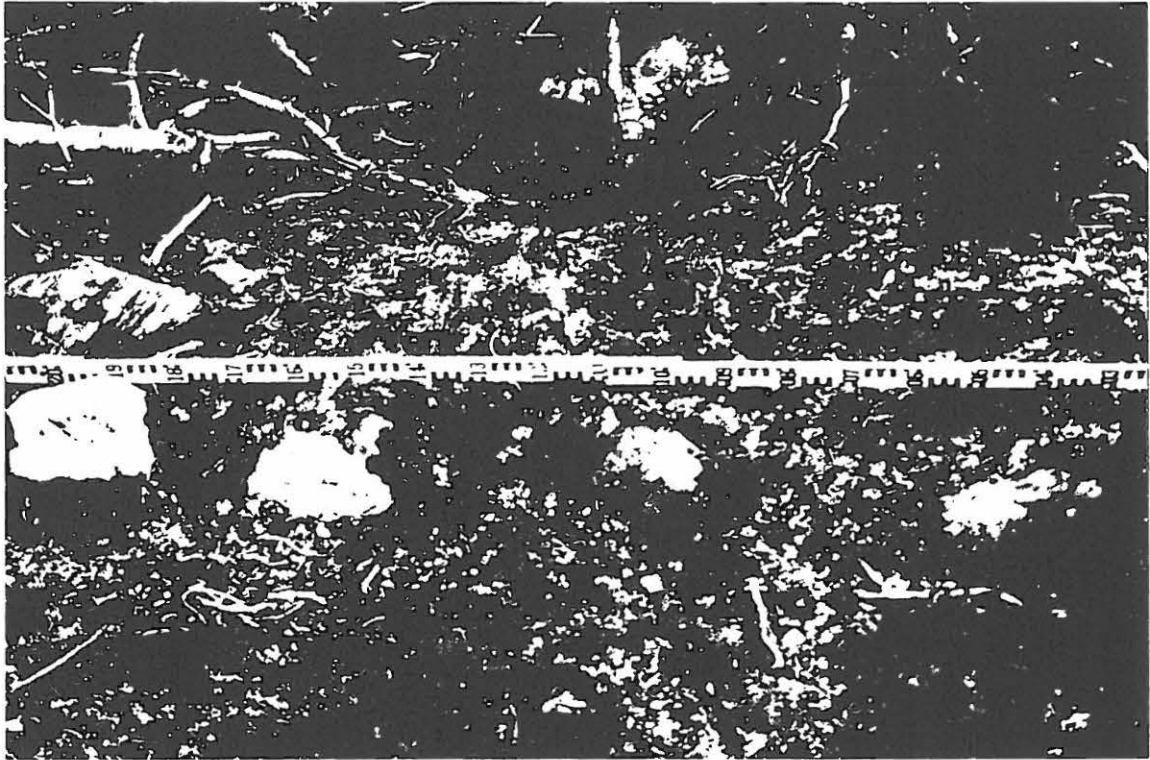

LMM 0-277/V/6

V/5

TERVOLA 122 b SIRKONKANGAS 2

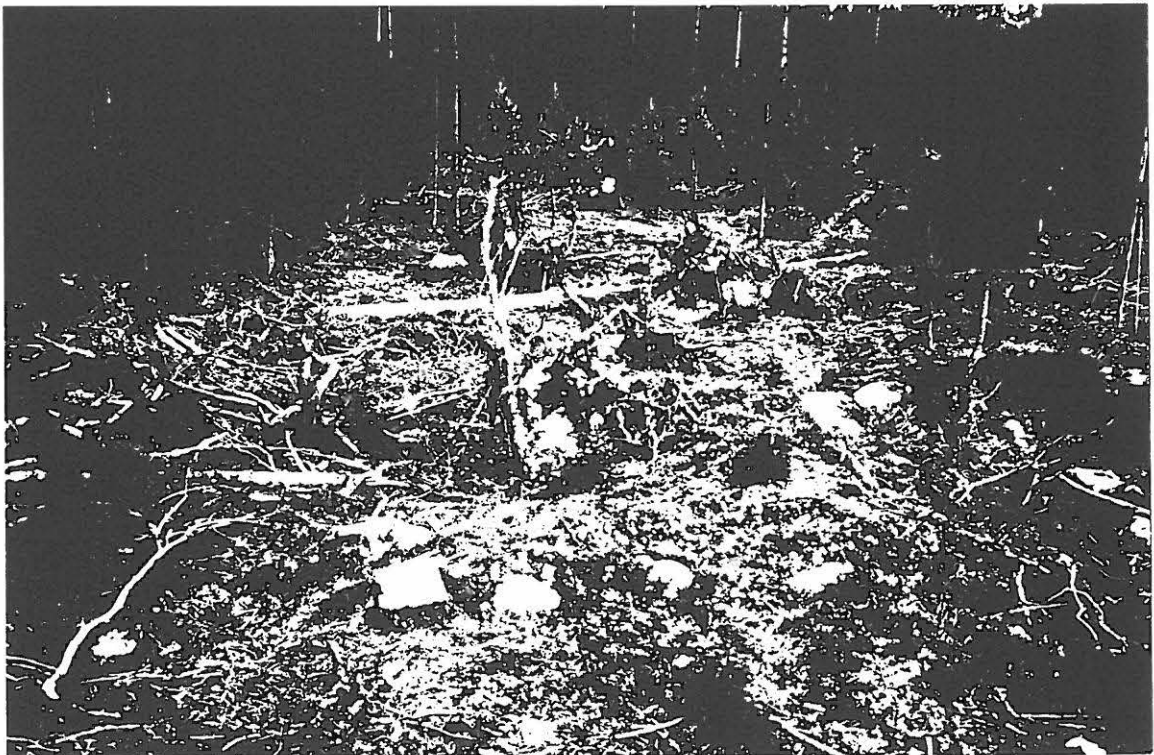
"LINEAARINEN"
 KIVIRIVI —
 PERUSTUS?
 KIVIKAISTONEN
 ASUNPAIKKA.

TARU.
 14. KOTIVUORI 1989

TERVOLA 122 b SIRKONKANGAS 2

KIVILINSA KÄÄNTÖKIVIN PERUSTUS ? ALUEEN POHJOISPÄÄSSÄ.

KUTEN EM.

(SW)

H.Kotivuori 1991

- 1) Mikonahon pohjoiskärjessä oleva kivikautinen asuinalue Rakka-
viidan suunnasta (idästä) nähtynä. Asuinpaikka nro 86 on mer-
kitty nuolin ja suurin osa siitä jää auratulle, alavalle pensas-
alalle.
- 2) Aurattua asuinpaikan itäreunaa, takana kohde nro 129 liuske-
kivilouhos. Lännestä.
- 3) Louhoskallion eteläsivua. Paikalta on saatu ns. sädekivilius-
kettä eli emäksistä tuffiittia liuskekalujen tekoaineeksi.

LMM 0-224/V/1-2

LMM 0-224/VI/3

LMM 0-224/VI/4

H.Kotivuori 1991

1 - 4) Liuskekalliota ja aurattua ojannetta sen ympärillä eri suunnista, Sasu koira arvostaa löytöpaikan ominaispiirteitä.

LMM 0-781/VI/5

LMM 0-774/VI/4

LMM 0-774/VI/3

LMM 0-774/VI/5

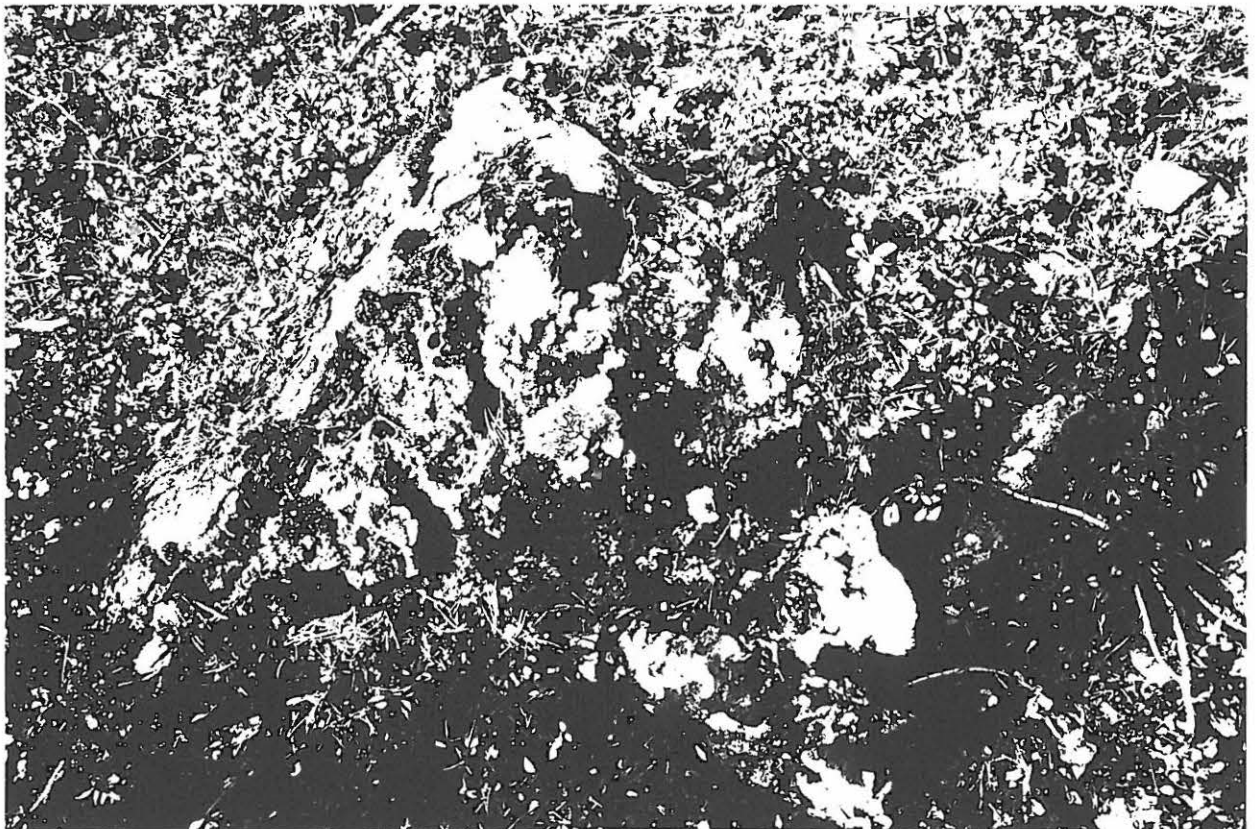
TERVOLA LOUEPALO: KVARTSISUONTEITA
KALLIOSSA

131

TERVOLA 13/ LOUEPALO: LIUSKEVALLIOTA
= EMÄSISTÄ TUFFIITIA

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1492 VI/2

KVA 25, SUONTEITA LOUEPALOSSA

H. KOTIVUORI 1995
LMM 0-1492 VI/1

TERVOLA 132: LOUEPALO

H. KOTIVUORI LHM/M-271 IV/6

LAURI NEMELÄ NÄYTTÄÄ KUSUEKEIKHÄÄNKÄRJEN
(UM-) LÖYTÖKOHTAA TUULENKUADONSA 26.5.92.
KÄHELLÄ OLI VIITISEN ASUINPAINANNETTA.
ALAVAA SUON REUNAA HIETIKUOKANUALLA.

Appendix 1

Kohdejako karttalehdillä

<u>1:50 000</u>	sivu
TERVOLA 105-110	49
104, 112, 116, 137	50
34, 113-115, 126 (=32), 127, 130	51
117, 119	52
 <u>1:20 000</u>	
TERVOLA 93, 94, 98	53
105-110	54
112	55
21, 33, 34, 113-115, 126 (=32), 127	56
104, 116	57
117, 119	58
79-81, 118	59
120	60
121	61
72-78, 97, 102, 122, 123	62
125	63
126 (=32), 127	64
126, 127, 130	65
128	66
83-86, 129, 135	67
57, 66-70, 131-134	68
 <u>1:5000</u>	
TERVOLA 121	69

Appendix 2

Karttaluonnokset

	sivu
TERVOLA 34b	70
57, 67, 69	71
70a	72
68, 70b	73
85	74
93b	75
105, 110	76
106	77
107	78
112a	79
112 (b)	80+80a
114	81
102	82
122a	83
122b	84
123	85
126	86
127	87
129	88
132, 133	89
135	90+90a

Piirroksset

TERVOLA 136	91
58	92
58, 61	93

Appendix 3

Valokuvat

		sivu
TERVOLA	30 Törmävaara	94
	70a Louepalo	95
	72 Laajamaa 1	96-97
	87 Arto	98
	94c Kauvonkangas	99
TERVOLA	100 Kolopetäjä ja T-102 Sirkonkangas 1	100
	102 Sirkonkangas 1	101
	105 Ala-Kirvesmaa, Kujala	102
	107 Ala-Kirvesmaa, Kuokkamaa	103-104
	110 Ala-Kirvesmaa, Veittonen	105-108
	112 Hattuvaara	109-110
	73 Laajamaa 2 ja T-118 Viitamaa	111
	119 Eresmaa, T-117 Tynnyripäri ja T-120 Kätkävaara	112
	122 Sirkonkangas 2	113-115
	86 Mikonaho 2, T-129 Rakkaviita	116-117
	131 Louepalo	118-119
	132 Louepalo, Hilpus 1	120

Kirjallisuus

- Castrén, Z. 1894. Vanhan ajan muistoja Kemin, Tervolan ja Simon seurakunnista. SMYA XIV.
- Kotivuori, H. 1993. Kivikauden asumuksia Präpohjolassa. Selviytyjät. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 7:120-160.
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992. Länsi-Pohjan kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisu n:o 117/A.
- Okkonen, J. & Petäjä-Ronkainen, A. 1996. Geokemiallisia havintoja Kemijokivarren kivikautisista asumuspainanteista. Meteli. Oulun yliopiston arkeologian laboratorion tutkimusraportti 10.